T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS

BASKIN ERKEKLİK SÖYLEMİNİN DIŞINDA KALAN ERKEKLERİN KENDİLERİNİ ANLAMLANDIRMA VE KONUMLANDIRMALARI

Caner KÜÇÜKPOLAT

2501220829

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. Sevim CESUR

İSTANBUL – 2023

ÖZ

BASKIN ERKEKLİK SÖYLEMİNİN DIŞINDA KALAN ERKEKLERİN KENDİLERİNİ ANLAMLANDIRMA VE KONUMLANDIRMALARI

CANER KÜÇÜKPOLAT

Baskın erkeklik söyleminin dışında kalan erkeklerin kendilerini anlamlandırma ve konumlandırmalarını incelemek adına yapılan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma kapsamında 54 kişi ile görüşülmüş ve araştırmacı tarafından hazırlanan sorulara verdikleri cevaplar çözümlenmiştir.

Bu araştırmada elde edilen sonuçlara göre, erkeklik kavramının kişisel, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak çok yönlü ve değişken olduğu görülmüştür.

Katılımcıların erkeklik algıları, toplumsal cinsiyet rolleri ve baskıları; çalışma anlayışını, babalık anlayışını ve askerlik hizmetini etkilemektedir. Araştırmada, erkekliğin toplumda genellikle güç ve liderlikle ilişkilendirildiği bir algının olduğu ancak bu algının kişiden kişiye değişebildiği tespit edilmiştir. Babalık konusunda, katılımcıların çoğunluğu babaların ailelerine karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği konusunda birleşmiştir, ancak bazı farklılıklar da ortaya çıkmıştır. Bedelli askerlik ve askerlik hizmeti konusunda katılımcılar arasında farklı görüşler bulunmaktadır, bu konuların kişisel tercihlere ve yaşam koşullarına bağlı olarak değerlendirildiği görülmüştür. Çalışma hayatı, erkeklikle sıkça ilişkilendirilen bir konu olup, katılımcılar arasında bu konuya yönelik farklı perspektifler bulunmaktadır. Sonuç olarak, bu araştırma, toplumsal cinsiyet rollerinin ve baskılarının erkeklerin yaşamlarındaki farklı konuları nasıl etkilediğini ve erkeklik kavramının çok yönlü bir şekilde tanımlanabildiğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Erkeklik, Babalık, Askerlik, Baskın Erkeklik

ABSTRACT

UNDERSTANDING AND POSITIONING OF MEN WHO FALL OUTSIDE THE DOMINANT MASCULINITY DISCOURSE

Caner KÜÇÜKPOLAT

In this study, a qualitative research method was employed to examine how men who fall outside the dominant masculinity discourse, make sense of themselves and position themselves. Within the scope of the research, 54 individuals were interviewed, and their responses to the questions and statements prepared by the researcher were analyzed.

According to the results obtained in this research, it was observed that the concept of masculinity is multifaceted and variable depending on personal, economic, social, and cultural factors. Participants' perceptions of masculinity, societal gender roles, and pressures influence their perspectives on work, fatherhood, and military service. The research revealed that masculinity is generally associated with power and leadership in society, but this perception varies from person to person. Regarding fatherhood, the majority of participants agreed that fathers should fulfill their responsibilities towards their families, but some differences in perspectives emerged. Views on topics such as voluntary military service and compulsory military service varied among participants, depending on personal preferences and life circumstances. The concept of masculinity, often linked to work, elicited different perspectives among the participants.

In conclusion, this research highlights how societal gender roles and pressures impact various aspects of men's lives and demonstrates the multifaceted nature of the concept of masculinity.

Keywords: Masculinity, Fatherhood, Military Service, Dominant Masculinity

ÖNSÖZ

Tez çalışmam sürecinde bana her an destek olan, engin bilgileri ile yoluma ışık tutan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Sevim CESUR'a şükranlarımı sunarım. Ayrıca tüm eğitim-öğretim hayatım boyunca sürekli beni destekleyen ve yanımda olan canım aileme de teşekkür ederim.

Caner KÜÇÜKPOLAT

İstanbul, 2023

İÇİNDEKİLER

ÖZ ii

ABSTRACT iii

ÖNSÖZ iv

İÇİNDEKİLER v

TABLOLAR LİSTESİ viii

GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Cinsiyet Kavramı 3

1.1.1. Cinsiyet Kimliği 3

1.1.2. Cinsiyet Kültürü 4

1.1.3. Cinsiyet Rolleri 5

1.2. Toplumsal Cinsiyet Kavramı 5

1.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Oluşumuna İlişkin Başlıca Kuramlar 7

1.3.1. Psikanalitik Kuram 8

1.3.2. Biyolojik Kuram 11

1.3.3. Sosyal Öğrenme Kuramı 12

1.3.4. Bilişsel Gelişim Kuramı 14

1.3.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı 15

1.4. Toplumsal Cinsiyet Söylemi 17

1.5. Erkeklik Tanımı 20

1.6. Biyolojik ve Psikanalitik Açıdan Erkekliğin Tanımı 24

1.7. Toplumsal Cinsiyetin İnşası 29

1.8. Erkeklik Üzerine Cinsiyet Rolleri 32
1.9. Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları 33
1.10. Erkekliğin Farklı Biçimleri 35
1.10.1. Çoklu Erkeklik 35
1.10.2. Hegemonik Erkeklik 36
1.10.3. İşbirlikçi Erkeklik 40
1.10.4. Mozaik Erkeklik 40
1.10.5. Marjinal Erkeklik 41
1.10.6. Madun Erkeklik 42
1.11. Erkeklik Üzerine Farklı Bakış Açıları 43
1.11.1. Metroseksüel Erkeklik 44
1.11.2. Hipererkeklik 45
1.11.3. Kırılgan Erkeklik 45
1.11.4. Kapsayıcı Erkeklik 47
1.11.5. Görünmez Erkeklik 47
1.12. Militarizm Yoluyla Hegemonik Erkekliğin Var Edilişi 49
1.13. Babalık Üzerinden Hegemonik Erkeklik Üretimi 50

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi 53
2.2. Veri Toplama Araçları 54
2.3. Katılımcılar 54
2.4. İşlem 56
2.5. Analiz 57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

TARTIŞMA 83

SONUÇ 95

KAYNAKÇA 98

EKLER 102

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri 54
Tablo 2: Katılımcıların "Erkek Olmak Deyince Aklınıza Neler Geliyor?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 58
Tablo 3: Katılımcıların "Bir Erkek Nasıl Olmalıdır?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 59
Tablo 4: Katılımcıların "Erkek Olamamak Deyince Aklınıza Neler Geliyor?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 60
Tablo 5: Katılımcıların "Erkek Olmanın Avantajları Nelerdir?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 61
Tablo 6: Katılımcıların "Bir Erkek Nasıl Olmamalıdır?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 62
Tablo 7: Katılımcıların "Erkek Olmanın Dezavantajları Nelerdir?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 64
Tablo 8: Katılımcıların "Askere Gitmek Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 65
Tablo 9: Katılımcıların "Askere Gitmemiş Olmak Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 66
Tablo 10: Katılımcıların "Bedelli Askerlik Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 66
Tablo 11: Katılımcıların "Askere Gitmemiş Olmak İstemem Çünkü" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 68
Tablo 12: Katılımcıların "Askere Gidememek (Hastalık, Engel vb. Sebepler) Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 69
Tablo 13: Katılımcıların "Çalışmak Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 70
Tablo 14: Katılımcıların "Çalışmamak (İşsizlik) Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 72
Tablo 15: Katılımcıların "İşsiz Kalmış Olmak İstemem Çünkü" Sorusuna Verdikleri Cevaplar 73

Tablo 16: Katılımcıların “Baba Olmak Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar 76
Tablo 17: Katılımcıların “Baba Olamamak Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar 77
Tablo 18: Katılımcıların “Bir Baba Neleri Mutlaka Yapmalıdır?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar 79
Tablo 19: Katılımcıların “Babalığı Tatmamış Olmak İstemem Çünkü” Sorusuna Verdikleri Cevaplar 80
Tablo 20: Katılımcıların “Baba Olmak İstememek Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar 81
Tablo 21: Katılımcıların “Bir Baba Neleri Asla Yapmamalıdır?” Sorusuna Verdikleri Cevaplar 82

GİRİŞ

Toplumlarbüyük oranda toplumsal cinsiyete dayalı olarak şekillenmiştir (Koyuncu Şahin ve Çoban, 2019: 588). Bireyler, sosyal ve özel ortamlarda görünüşlerine, davranışlarına ve hareketlerine göre erkek veya kadın olarak sınıflandırılmaktadır. İstisnalar olsa da insanlar hakkında kanaatlere varmak için bu cinsiyete dayalı özelliklere güvenme eğilimi hakimdir. Akademisyenler insan toplumlarının bu en temel yönlerinden birini anlamaya çalışsa dabu mesele akademi dünyasında tartışmalı bir konu olmaya devam etmektedir. Toplumsal cinsiyet araştırmaları, erkekler ve erkeklik genellikle göz ardı edilerek norm olarak ele alındığından, öncelikle kadınların deneyimlerini açıklamaya odaklanmıştır (Aktaş, 2010; Bem, 1981; Connel, 1987; Edley, 2017). Buradaki norm ifadesi, erkeklerin ve erkekliğin varsayılan veya standart varoluş biçimleri olduğu fikrine atıfta bulunmaktadır. Bu fikirler, genellikle erkeklerin kadınlardan daha fazla güç ve ayrıcalığa sahip olduğu toplumun yapılanma biçimine yansımaktadır. Cinsiyet çalışmaları, kadınların ve diğer marjinalize edilmiş cinsiyetlerin deneyimlerini inceleyerek ve cinsiyet eşitsizliğinin sürdürülme yollarını vurgulayarak bu norma meydan okumaya çalışmaktadır (Connel, 2019). Örneğin, toplumsal cinsiyet araştırmaları, kadınların iktidar pozisyonlarında nasıl yetersiz temsil edildiğine veya aynı işi yaptıkları halde erkeklerden daha az ücret aldıklarına bakabilir. Toplumsal cinsiyet çalışmaları, toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl inşa edildiğini ve uygulandığını ve bu rollerin hem erkekler hem de kadınlar için nasıl zararlı olabileceğini de inceleyebilir. Toplumsal cinsiyet çalışmaları normlara meydan okuyarak herkes için daha adil ve hakkaniyetli bir toplum yaratmaya yardımcı olabilir.

Toplum, oyunlarda,oyuncaklarda, renklerde, giysilerde ve etkinliklerde cinsiyete dayalı seçimlere uyması beklenen çok küçük çocuklara bile hayatın hemen her alanında keskin cinsiyet ifadesi beklentileri dayatılmaktadır. Cinsiyet ifadesi kimliğimizi şekillendirmekte ve toplumsal normlara uyup uymadığımızı veya marjinalolarak algılanıp algılanmadığımızı etkilemektedir. Buradaki kasıt elbette ki kişinin gerçekten marjinalolduğu anlamına gelmemektedir. Ancak toplumsal normlara uyulmadığında bazı insanların bunu böyle algılayabileceğine dair bir

öngörüdür. Dolayısıyla cinsiyet ifadesi kimliğimizi şekillendirmenin yanı sıra toplumsal normlara uyma veya uymamanın nasıl algılandığını da etkilemektedir.

Toplumda, sağduyu sayesinde genellikle kadın ve erkek arasında ayrım yapmak mümkündür. Belirli özellikler, etrafımızdaki insanlara ilişkin algıları şekillendirerek, erkeklik veya kadınlık ile ilişkilendirilmektedir. Günlük yaşamda erkeklik ve kadınlığın nasıl tanımlandığını ve birini kadın veya erkek olarak nasıl tanımladığımızı incelemede sağduyu değerlidir. Sağduyu tipik olarak, birinin erkekliğini algılanan gücüne, iddialılığına ve etkililiğine göre yargılamayı içerirken, zayıf veya çekingen görünenler erkeksi olarak görülmeyecektir (Sezgin, 2015). Babalık genellikle erkeklerin sadece fiziksel özelliklerinden ziyade karakter ve davranışlarına odaklanarak tamamen erkeksi olmaları için gerekli bir deneyim olarak görülmektedir. Bununla birlikte, erkeklerin davranışlarının biyolojileri tarafından belirlendiği fikri de vardır. Bu da erkekliği erkek vücuduna bağlamaktır. Günlük yaşamda, erkekliğe ilişkin her iki bakış açısı da bir arada var olabilmektedir.Erkekler hem doğuştan gelen doğalarını ifade etmekte hem de dışsal beklentilere uymaktadırlar.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1.Cinsiyet Kavramı

Bireyler doğduklarında erkek veya kadın olarak cinsiyetleri belirlenir. Bu biyolojik cinsiyet, bedensel farklılıkların da bir göstergesi olarak ortaya çıkar. Cinsiyet, bireyin kadın veya erkek olarak tanımlanması ve biyolojik ve fizyolojik özellikleri ile ayrıştırılması anlamına gelir (Zeybekoğlu, 2010: 3). Türk Dil Kurumu Sözlüğü de cinsiyeti "Bireyin üreme işleminde farklı bir rol almasını sağlayan, erkek ve dişi arasındaki ayrımı belirleyen doğal özellik, cins, cinsel kimlik, seks" şeklinde tanımlamaktadır (https://sozluk.gov.tr/).

Toplumsal cinsiyet kavramı hakkındaki tartışmalar, cinsiyetin toplumsal bir sınıflandırma olduğunu ortaya koymaktadır. Kadın ve erkeğe atfedilen toplumsal cinsiyet normları, bireyler tarafından içselleştirilerek benimsenir. Farklı toplumlar ve kültürler, normlar konusunda farklılıklar gösterse de kadın ve erkekler cinsiyet rollerini nesilden nesile aktararak uygularlar (Ersoy, 2009: 210). Bu bağlamda, cinsiyeti anlamak için kavramsal olarak çözümlemek yerine, cinsiyetin yarattığı davranışlara odaklanmak önemlidir. Bireylerin biyolojik cinsiyetlerine değil, toplumsal yapıdaki cinsiyet inşalarına odaklanmak gerekir (Sancar, 2009: 36).

Cinsiyet kavramının pek çok alt unsur olması nedeniyle kavramın daha da anlaşılır hale gelmesi için bu unsurların da açıklanması faydalı olacaktır. Bu nedenle cinsiyet kimliği, cinsiyet rolleri, cinsiyet kültürü de aşağıda açıklanmıştır.

1.1.1. Cinsiyet Kimliği

Connell (2019; 48) tarafından yapılan bir tanıma göre, cinsiyet kimliği konusunda yakın tarihli popüler psikoloji çalışmaları, erkeklik ve kadınlık arketiplerine karşı bir alternatif olarak "cinsiyet kimliği" kavramını ortaya atmıştır. Bu nedenle, cinsiyet konusunda iki ayrı kimlik oluşumundan bahsetmek mümkündür. İlki, biyolojik özelliklere ve fiziksel yapıya dayalı cinsiyet kimliğidir. İkincisi ise davranış ve tutumları yönlendiren, daha karmaşık bir sistem olarak nitelendirilebilecek toplumsal cinsiyet kimliğidir (Mingü, 2010: 7).

Cinsiyet kimliği, kişinin kendi cinsiyetine ilişkin kişisel duygusudur. Cinsiyet kimliği, bir kişinin atanmış cinsiyetiyle ilişkili olabilir veya ondan farklı olabilir. Biyolojik cinsiyet kimliği, bireyin üreme sistemi anatomisiyle ikincil cinsiyet özelliklerini ifade ederken; toplumsal cinsiyet kimliği, kişinin biyolojik cinsiyetine bağlı olarak toplumsal rollerini (cinsiyet rolü) veya kişinin iç farkındalığına (cinsiyet kimliği) bağlı olarak kendi cinsiyetini tanımlamasını ifade eder (Dökmen, 2009).

Kadın ve erkek bireylerin cinsiyet kimlikleri farklıdır ve bu farklılıklara odaklanmak, kimliklerin toplumsal yapı içindeki anlamlarını anlamak için önemlidir. Erkek bireyler için kurulan cinsiyet kimliklerinin inşası, farklı erkekliklerin birbirine yakınlık ve uzaklık ilişkilerine bağlıdır. Bu bakış açısıyla toplumsal cinsiyet ilişkilerinin şeması daha net anlaşılabilir hale gelir (Sancar, 2009: 42).

Mingü'nün (2010) çalışmasına atıfta bulunarak biyolojik cinsiyet kimliğinin bireyin fiziksel özelliklerine dayandığını belirtebilecektir. Toplumsal cinsiyet kimliği ise, Sancar'ın (2009) çalışmasına göre, bireyin davranış ve tutumlarını yönlendiren daha karmaşık bir sistemdir.

1.1.2. Cinsiyet Kültürü

Cinsiyet kavramı oldukça çok yönlü bir husustur ve içerisinde bulunan kategorilerin, örneğin cinsiyet özellikleri ve cinsiyet rolleri gibi, farklı durumlara göre içeriği değişebilmektedir. Bu nedenle, tüm bu tanımlamaları kapsayan bir üst kavram olarak cinsiyet kültürü kullanılmaktadır. Cinsiyet kültürü, cinsiyete ilişkin tüm tanımlama ve davranışları içerir. Toplumsal cinsiyet bağlamında, bireylerin davranışlarını belirleme ve yönetme gibi işlevleri üstlenen cinsiyet kültürü, kültür kavramının bir alt dalıdır. Cinsiyet kültürü, toplumsal sistem içerisindeki düzenin inşa edilmesi ve sürdürülmesi açısından önemlidir ve sürekli akış halindeki iletişimin sağlanmasına yardımcı olur. Bu kavramın anlaşılması ve incelenmesi, cinsiyet kavramının da anlaşılması için faydalı olabilir (Ersoy, 2009: 211)

Cinsiyet kültürü, her toplumda özgün bir biçimde kendini gösterir. Bu nedenle, her toplumun farklı bir cinsiyet kültürüne sahip olduğunu kabul etmek önemlidir. Bu kültürlerin incelenmesi sırasında iletişim ürünlerinin cinsiyet kültürünü nasıl yansıttığı da toplumdan topluma değişebilir.

1.1.3. Cinsiyet Rolleri

Rol kavramı oldukça belirsiz bir kavramdır ve farklı tanımlar içermektedir. Bu değişkenlik, kavramın toplumsal yapıda bulanık bir duruş sergilemesine katkıda bulunmaktadır (Connell, 2019: 67). Connell (2019), cinsiyet rolleri kavramını şu şekilde tanımlamaktadır: "Cinsiyet rollerini toplumsal cinsiyete uygulamanın iki yolu vardır. Birinde roller belirli koşullara özgü şeyler olarak görülürler. Daha yaygın olan ikinci yaklaşımda, bir kişinin cinsiyetine bağlı olarak 'cinsiyet rolü' olarak bilinen genel bir dizi beklentiyi yerine getirmesi gerektiği düşünülür. Bu yaklaşıma göre, herhangi bir kültürel ortamda, kadınlık ve erkeklik olmak üzere iki cinsiyet rolü bulunmaktadır. Erkeklik ve kadınlık rolleri, toplumsal öğrenmenin ve 'toplumsallaşma' sürecinin bir sonucu olarak görülebilir" (Connell, 2019: 61).

Connell'ın yukarıdaki tanımında belirtildiği gibi, cinsiyet rolleri iki farklı şekilde belirlenir. Rol kavramı, toplumsal cinsiyet sisteminin işleyişinde önemli bir faktördür ve farklı toplumlar tarafından farklı şekillerde tanımlanır. Rol kavramı, bireylerin davranışlarını, kimliklerini ve sorumluluklarını oluşturur (Zeybekoğlu, 2010: 3). Cinsiyete dayalı davranış kalıpları, cinsiyet rolleri olarak tanımlanır. Bu kalıpların uygulanmasıyla, bireyler tahakküm altına alınır. Kadınlar ev işlerinden sorumlu tutulurken, kamusal alanda yer almaları engellenir. Erkekler ise kamusal alanda söz sahibi olsalar da özel alanda hegemonyalarını sürdürmek durumundadır ve hemcinslerinin baskısına boyun eğmek zorundadırlar (Birtek, 2007: 23). Bireyler, toplumun onayladığı davranışları gerçekleştirdikçe, cinsiyet rolleri pekiştirilir. Toplumsal cinsiyet sisteminin işleyişini anlamak için rollerin oluşumunu belirleyen toplumsal cinsiyet sistemine bakmak önemlidir.

1.2.Toplumsal Cinsiyet Kavramı

Toplumsal cinsiyet kavramı, kadınlar ve erkekler arasındaki toplumsal ve kültürel olarak inşa edilmiş farklılıkları ifade etmektedir. Bu kavram, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim ve cinsiyet ifadesi gibi kavramları da içerisinde barındırır. Biyolojik cinsiyet, bireyin üreme sistemi anatomisine bağlı olarak, erkeklik ve kadınlık gibi doğal cinsiyet farklılıklarını ele almaktadır. Toplumsal cinsiyet kavramı ise kadın ve

erkeğin, içinde yer aldığı toplumun ve kültürün onlara yükledikleri rol ve beklentilere denilmektedir (Bayraklılar ve Türkoğlu, 2022).

Kadın ve erkek kimlikleri biyolojik cinsiyet ayrımıyla belirlenirken toplumsal yaşamda normlar, kimlik özelliklerini belirlemekte ve bu normlar çerçevesinde davranışlar gerçekleştirilmektedir. Bu davranışlar, toplumsal cinsiyet olarak adlandırılan sistem tarafından belirlenir (Yel, 2020: 22). Connell (2019), toplumsal cinsiyet kavramı için "Toplumsal pratiğin düzenlenme yollarından biri" tanımını kullanmaktadır (Connell, 2019: 142). Ayrıca toplumsal cinsiyet kavramı toplumun bireylere dayattığı söylem, tutum ve davranışları kapsadığı söylenebilir (Zeybekoğlu, 2010: 3).

Toplumsal cinsiyet, hayatın her alanında meşru bir kavram olarak yer alan çeşitli yönleri ve şekilleri içermektedir (Altınoluk, 2017: 54). Connell (2019) toplumsal cinsiyet konusunu daha iyi anlamak için üçlü bir model önermektedir. Bu model, erkeklik hakkında da önemli bir çıkış noktası olabilir. Connell'in modeli, iktidar ilişkileri, üretim ilişkileri ve karteksis adı verilen bir kavramdan oluşmaktadır.

> İktidar İlişkileri: Toplumsal cinsiyet düzeninde, kadınların tahakküm ilişkileri içinde boyun eğen taraf olduğu, ataerkil bir yapı iktidarın ana eksenini oluşturur. İlişkiler bu modele göre tasarlanır.
>
> Üretim İlişkileri: Üretim ilişkileri, toplumsal iktidar ilişkileri içinde gerçekleşen toplumsal görev dağılımını ifade eder. Cinsiyete dayalı iş bölümünün en belirgin örneği, bazen oldukça ayrıntılı olan görev dağılımlarındaki farklılıklardır.
>
> Karteksis: Bu kavram aslında, doğal bir yapı olarak görülen cinsel arzu ve isteklerin sosyal alandan uzaklaştırılmasına dayanır (Connell, 2019: 146).

Connell'in üç kavram kapsamında ele aldığı iktidar ilişkileri, eril tahakkümü temsil eder. Üretim ilişkileri, cinsiyetler arasındaki ayrımı ekonomik açıdan belirleyen önemli bir süreçtir. Karteksis ise doğal cinsel isteklerin görünürlüğünü kısıtlayarak toplumdan uzaklaştırır.

Toplumsal cinsiyet sistemi kadın ve erkek bireylere, özel ve kamusal alanda nasıl davranmaları gerektiğini dikte ederek bireylerin kimliklerini yaşamda gerçekleştirmelerini sağlayan bir yapıdır (Zeybekoğlu, 2009: 9). Bu yapıyı içselleştiren ve pekiştiren bireyler, toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunda önemli rol oynayan birçok kurum tarafından etkilenmektedir. Kitle iletişim araçları da gelişen teknoloji ile birlikte, toplumsal cinsiyet sisteminin belirlediği kalıpların temsilinde önemli bir rol oynamaktadır. Sinema endüstrisi de bu bağlamda, kadın ve erkek kimliklerini şekillendiren toplumsal cinsiyet rollerini temsil etme konusunda oldukça etkilidir. Sektör, sistemin verdiği kodlara uygun olarak eril bir dil kullanarak kadın kimliğinin nesneleştirilmesine katkıda bulunabilmektedir (Demirel, 2019: 36). Ancak toplumun kabul ettiği rolleri yerine getirirken, kadın ve erkek bireyler arasında hak ve özgürlük eşitsizliği yaşanmaktadır. Bu eşitsizliğin ortadan kaldırılması için toplumsal cinsiyet eşitliği kavramı gündeme gelmiştir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanması, bireylerin daha mutlu, sağlıklı ve eşitlik içinde güvende hissetmelerine olanak tanıyacaktır. Bu nedenle, toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine çalışmalar yapmak son derece önemlidir (Zeybekoğlu, 2009: 11).

Boratav ve diğerleri (2017) çalışmalarında uzun bir süre boyunca erkeklik konusunun ihmal edildiğini ve kadınlık üzerine odaklandığı belirtmişlerdir. Ancak 1970'lerden itibaren erkeklik çalışmaları ivme kazanmış ve erkeklik kavramı toplumsal cinsiyet ilişkilerinin bir parçası olarak görülmeye başlanmıştır.

1.3.Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Oluşumuna İlişkin Başlıca Kuramlar

Toplumsal cinsiyet rolleri, bireylerin toplum içindeki cinsiyetle ilgili beklentilerini ve davranışlarını şekillendiren önemli bir sosyal konudur. Bu rollerin oluşumu ve etkileri, birçok farklı kuram ve yaklaşım tarafından incelenmiştir. Bu çalışmada, psikanalitik kuram, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı, toplumsal cinsiyet şeması kuramı ve sosyal bilişsel kuram gibi başlıca kuramlar toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunu açıklamak için ele alınacaktır.

Bu çalışmada, psikanalitik kuram, sosyal öğrenme kuramı, bilişsel gelişim kuramı, toplumsal cinsiyet şeması kuramı ve sosyal bilişsel kuram gibi başlıca kuramlar toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumunu açıklamak için ele alınacaktır. Bu

kuramların her biri, toplumsal, psikolojik ve bilişsel faktörleri içeren farklı perspektifler sunmaktadır.

1.3.1. Psikanalitik Kuram

Toplumsal cinsiyet rollerinin nasıl oluştuğuna dair ilk kuramlardan biri psikanalitik kuramdır. Bu kuram feminist ve queer kurama da katkıda bulunmuştur. Bu kuramın temelini Sigmund Freud'un fikirleri oluşturur. Freud'a göre, insanlar doğdukları anda cinsel gelişime başlarlar. Freud "libido" adını verdiği bir kavram kullanır. "Libido, biyolojik ve toplumsal cinsiyeti şekillendiren, biyolojik kökenli bir cinsel güçtür" (Dökmen, 2014: 42). Freud libidoyu erkek cinsel organına göre tanımlar. Ona göre, erkek cinsel organına sahip olmak kendini tam hissetmek, erkek cinsel organına sahip olmamak ise kendini eksik hissetmek demektir (Barbieri, 1999: 73). Yani, Freud erkekliği erkek cinsel organının varlığıyla, kadınlığı ise erkek cinsel organının yokluğuyla açıklar. Buradan anlaşılacağı gibi, Freud toplumsal cinsiyet rollerinin biyolojiyle ilgili olduğunu savunur ve biyolojik belirleyicilik adı verilen bir modeli destekler.

Freud'un kuramı sadece biyolojiyle ilgili değildir. Bu noktada Freud'un kişiliği anlatmak için kullandığı "id", "ego" ve "süperego" kavramları önemlidir. İnsanın doğuştan gelen id'i; cinsel enerjinin, libidonun ve saldırganlığın kaynağıdır. İçgüdüler şeklinde beliren cinsel enerji tatmin edilmek ister ve bu durumda ego devreye girer. Ego id ile dış dünyayı temsil eden süperego arasında denge sağlamaya çalışır. Süperego toplumsal kuralları ifade eder; insanın değer yargıları süperegosunda bulunur. Toplumsal kuralları umursamadan kendi istediğini yapan insanlarda idin, ahlak kurallarını ve başkalarının görüşünü daha çok önemseyen insanlarda süperegonun, mantıklı davranmayı tercih eden insanlarda ise egonun daha güçlü olduğu söylenebilir (MEB, 2013: 11).

Psikanalitik kuramın bir bölümü psikoseksüel kuramdır. Bu kurama göre, insanlar cinsel gelişimlerini beş aşamada tamamlarlar. Bunlar; oral, anal, fallik, gizil ve genital aşamalardır. Oral aşamada 0-18 ay arası bebekler ağızlarıyla ilgilenir ve emme, ağza alma gibi davranışlardan zevk alır. Anal aşamada 1,5-3,5 yaş arası çocuklar makat bölgeleriyle ilgilenir ve tuvalet alışkanlıkları önemli olur. Fallik

aşamada 3-5 yaş arası çocukların libidosu genital bölgelerine yönelir. Latent aşamada 5-13 yaş arası çocuklarda cinsel istekler azalır veya yok gibi görünür. Genital aşamada ise 12-13 yaşından sonra cinsellik yetişkin şeklinde genital bölgede yeniden ortaya çıkar (Dökmen, 2014: 42).

Freud'a göre, toplumsal cinsiyetin oluşumu üç ayrı dönemde gerçekleşir: çocuğun cinsiyet farkını bilmediği dönem, cinsiyet farkını öğrendiği dönem ve ödipal dönem. Oral ve anal dönemleri içeren ilk dönemde erkek çocuklar erkek cinsel organları olduğu için erkektir ve anneleri karşı cinste bir kişidir. Kız çocuklarsa hem vajina hem de klitorisleri olduğu için bu dönemde iki cinsiyetlidir. Kız çocukların bu dönemdeki deneyimleri klitoris odaklıdır ve bu nedenle anneyle olan ilişki karşı cinstir. Fallik dönemin ilk bölümünde olan ikinci dönemde çocuk kadın-erkek farkını öğrenmeye başlar ve 5 yaş civarında kendi cinsel kimliği de belirmeye başlar. Erkek çocuklar, kız çocukların erkek cinsel organları olmadığını görüp kendilerinin de erkek cinsel organlarını kaybedebileceklerinden endişe duyarlar. Ayrıca, baba fiziksel ve cinsel olarak daha güçlüdür, bu yüzden de anneye karşı cinsel ilgi duyulması durumunda baba tarafından hadım edilme korkusu yaşarlar (Fast, 1993; Freud, 1969).

Erkek cinsel organları olmadığı için kendilerini eksik hisseden kız çocukları annelerinden uzaklaşıp babalarına ilgi duymaya başlarlar. Bunun sebebi, annenin onlara erkek cinsel organı verememesi ve annenin de bu konuda yetersiz olmasıdır. Babaya karşı duyulan bu cinsel ilgi, kadın olma yolunda atılan ilk adımdır. Son dönemde ise, erkek çocuklar babaları tarafından hadım edilme korkusu yüzünden annelerine olan cinsel ilgilerini bırakıp babalarıyla özdeşleşirler ve böylece "gerçek erkek" olurlar. Diğer taraftan, kız çocuklar önce babalarının kendilerine erkek cinsel organı vereceğini düşünürler ama bu istek zamanla yerini kadınca bir istek olan babadan çocuk sahibi olma isteğine terk eder (Dökmen, 2014: 43-44).

Freud'un kuramı birçok yönden eleştirilere maruz kalmıştır. En önemli eleştiri sebeplerinden biri, kavramların soyut ve bilimsel olarak kanıtlanamaz oluşudur: Ruhsal enerji ne demektir ve nasıl ölçülmektedir? Bir diğer eleştiri noktası da Freud'un, çok genel ve kapsamlı olan kuramını kendi hastalarına dayandırarak farklı

değişkenleri (sosyoekonomik durum, etnik yapı vb.) ihmal etmiş olmasıdır. Kuram, cinsel dürtülere fazla önem verdiği gerekçesiyle de eleştirilmiştir. Son olarak, kuramın en çok eleştiri çeken yönlerinden biri, Freud'un "anatomi kaderdir" sözüyle desteklediği biyolojik belirlemecilik yaklaşımıdır. Özellikle son iki madde 20. yüzyılın ortalarında neo-Freudcu bir paradigmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Horney ve Chodorow gibi neo-Freudcu kuramcılar cinsellik ve biyolojik belirlemecilik yaklaşımına daha az önem vererek kişilik oluşumunda bireyler arası ilişkilere, topluma ve kültüre yoğunlaşmışlardır (Sığın, 2018: 19-20).

Hem bir feminist hem de bir psikanalist olan Karen Horney, Freud'un "anatomi kaderdir" yaklaşımını eleştiren önemli kişilerden biridir. Horney de Freud gibi cinsel duyguların ve çocukluk deneyimlerinin kişilik gelişiminde önemli olduğunu söylemiş ama toplumsal cinsiyet kimliğinin biyolojiden çok toplumsal güçlerden etkilendiğini vurgulamıştır. Horney'e göre, kızların erkek cinsel organını kıskanmaları aslında erkeğin toplumdaki gücünü ve statüsünü kıskanmaları anlamına gelir. Horney erkeklerin de kadınların göğüslerini ve çocuk doğurabilme yeteneklerini kıskandığını söylemiştir. Ona göre, erkekler kadınları kendi statülerini artırmanın bir yolu olarak aşağıda tutarlar. Hatta erkeklerin cinsel ilişkiyle erkekliklerini ispatlama gereksinimlerinin arkasında kendilerini eksik hissetmeleri vardır (akt. Helgeson, 2012: 147).

Psikanalitik kuramı toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumuna uygulamak için nesne ilişkileri kuramını geliştiren Nancy Chodorow psikanalitik alanda önemli bir isimdir. Chodorow da Freud gibi cinselliğin önemli olduğunu söyler ama cinselliği etkileyenin aile yapısı ve çocuğun erken dönem toplumsal deneyimleri olduğunu belirtir. Chodorow hem erkek hem de kız çocukların ilk ilişkileri anneleriyle kurdukları için benlik algılarının ve ilerideki ilişkilerinin bu ilişkiyle biçimlendiğini savunur. Kız çocuklar toplumsal cinsiyet kimliklerini anneleriyle olan bağları üzerinden kazanırlar ve bu da kadınların neden ilişkilere yönelik olduklarını ve kendilerini başkalarıyla olan bağları üzerinden tanımladıklarını açıklar (Helgeson, 2012: 147). Öte yandan, erkek çocuklar toplumsal cinsiyet kimliklerini annelerinden uzaklaşarak kazanırlar ve erkek olmayı "kadın olmamak" olarak anlarlar. Anneden

ayrılma ile birlikte erkekler ilişkilerini bastırmayı öğrenirler ve kendilerini başkalarından farklı olarak tanımlarlar. Bu yüzden de ileride erkekler kadınlarla yakın duygusal bağlar kurduklarında kendi kimliklerinin zarar gördüğünü, kadınlarsa erkeklerle anneleriyle olduğu gibi yakın ilişkiler kuramadıklarını düşünürler. Kadınların annelik rolü de anneyle olan bağ yüzünden kendisini yineler. Chodorow'a (1978) göre, toplumsal hayatta kadınların çocuk bakımını yapan temel kişiler olması doğrudan bir iş bölümüne ve bunun sonucunda da kadınların toplumda değerinin azalmasına yol açmaktadır (Zeybekoğlu, 2009: 18).

Anlaşıldığı gibi, neo-Freudcular Freud'un toplumsal cinsiyet oluşumuna ilişkin görüşlerini geliştirmiş ve bu görüşlere çeşitli eklemeler yapmışlardır. Freud'un orijinal çalışmaları erkeğin kadından zihinsel, ruhsal ve bedensel olarak daha üstün olduğu Victoria dönemindeki cinsiyet ve toplumsal cinsiyet kavramlarından kaynaklanmıştır. Bu bakış açısı modern Batı toplumlarında artık toplumsal olarak onaylanmamakta ve psikanalitik düşünce ve toplumsal cinsiyet çalışmalarındaki ilerlemeler de bu durumu göstermektedir. Neo-Freudcular kadınları erkeklerle eşit olarak görmekte, hatta bazen çocuk doğurabilme özelliklerinden dolayı kadınları erkeklerden üstün tutmaktadırlar (Franklin, 2012: 83).

1.3.2. Biyolojik Kuram

Biyolojik kurama göre, kadın ve erkek arasındaki farklılıklar onların vücut özelliklerine bağlıdır. Bu vücut özellikleri arasında kromozomlar, üreme organları ve hormonlar yer almaktadır. Hamilelik sırasında embriyonun erkek ya da dişi olmasına göre testis ve yumurtalıklar seks hormonlarını salgılamaya başlamaktadır. Bu doğum öncesi hormonlar arasında androjen önemli bir etkiye sahiptir, çünkü androjenin bulunması embriyoyu erkek olarak geliştirirken bulunmaması dişi olarak gelişmeyi etkilemektedir. Bu durumda birey genetik olarak erkek olsa bile androjenin az olması ya da hiç olmaması durumunda dişi cinsel organlara sahip olur (Atkinson ve Hilgard, 2012: 373).

Money ve Ehrhandt (1972) tarafından ortaya atılan sosyo-biyolojik kuram bireyin kadın veya erkek olarak doğması nedeniyle kendisinden istenenlerin, hormonlarla birleşmesi sonucu kadın ve erkek arasındaki farklılıkların oluştuğu fikrine

dayanmaktadır. Bireyin toplumsal cinsiyetinin sadece doğuştan gelen kadın veya erkek olma özelliklerine göre belirlendiğini savunan biyolojik kuram, toplumun ve kültürün toplumsal cinsiyet kimliği üzerindeki etkisinin gösterildiği günümüzde geçerliliğini kaybetmiştir (Sığın, 2018: 27).

1.3.3. Sosyal Öğrenme Kuramı

Toplumsal cinsiyet rollerini açıklamak için kullanılan bir başka kuramsa Albert Bandura'nın (1977) ilk olarak öğrenmenin sosyal etkilerini göstermek için geliştirdiği ama daha sonra toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesini anlatmak için de kullandığı sosyal öğrenme kuramıdır (Dökmen, 2014: 59).

Sosyal öğrenme kuramı, davranışçı psikolojinin ortaya attığı birçok varsayımı benimsemektedir. Bu varsayımlardan biri, insanların öğrenme yoluyla içinde yaşadıkları çevre tarafından etkilendiği fikridir. Sosyal öğrenme kuramcıları insan davranışlarında klasik ve edimsel koşullanmanın önemli bir rolü olduğunu da kabul etmekle birlikte bu öğrenme süreçlerine bir üçüncüsünü eklemektedir: gözlemleyerek öğrenme. Sosyal öğrenme kuramcıları buradan yola çıkarak, insanların başkalarını gözlemleyerek öğrendiklerine inanırlar. Bu yüzden, diğer insanlar (yani sosyal çevre) davranışı biçimlendiren önemli birer faktördür. Gözlemleyerek öğrenmenin önemine yapılan vurgu sonucunda insan davranışlarının içsel, zihinsel süreçleri dikkate almadan açıklamanın mümkün olmadığı inancı ortaya çıkmaktadır ki sosyal öğrenme kuramı tam da bu noktada zihinsel süreçleri ihmal eden davranışçı yaklaşımdan farklılaşır.

Sosyal öğrenme kuramcılarına göre, toplumsallaşma, ödüller (uygun davranışın desteklenmesi) ve cezalarla (uygun olmayan davranışın engellenmesi) ilişkilidir. Toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesi de buna bağlı olarak doğrudan ödüller ve cezalarla, dolaylı olarak da gözlem ve taklit yoluyla gerçekleşir (Bandura ve Walters, 1963; Mischel, 1966 akt. Lindsey, 2016: 70). Bu görüşe göre, farklı beklentiler ebeveynler, akranlar ve öğretmenler tarafından erkek veya kız çocuğa uygun olup olmadığına bağlı olarak farklı pekiştireçler kullanılmasını sağlar. Erkek çocuklar erkek sporlarından olan futbolda başarılı olduklarında akranları tarafından takdir edilirken aynı başarıyı kız oyunlarından olan ip atlama oyununda gösterdiklerinde

dalga geçilirler. Kız çocuklarsa güzel örgü yaptıkları için arkadaşları tarafından takdir edilirken oyuncak bebek yerine oyuncak askerlerle oynamayı seçtiklerinde dalga geçilirler. Toplumsal cinsiyet kimliği, çocuklar "erkek" ve "kız" etiketini uygun davranışın sonucundaki ödülle bağdaştırıp toplumsal cinsiyet rollerini bu algıya göre uyguladıklarında ortaya çıkar (Sığın, 2018: 22).

Kuramın gözlem ve taklit kısmındaysa anne, baba, öğretmen, arkadaş ya da sevilen herhangi biri gibi gözlemlenen kişilerin davranışlarının bazen taklit edildiği savunulur. Çocuklar kendilerine uygun toplumsal cinsiyet rolü davranışlarını başkalarının davranışlarını ve bu davranışlar sonucunda verdikleri ödül ve cezaları izleyerek de öğrenirler. Böylece, çocuklar gözlemledikleri kişinin ödül aldığı davranışları yapmayı, ceza aldığı davranışlarıysa yapmamayı öğrenirler. Bu durum, sosyal öğrenme kuramında dolaylı pekiştirme ve dolaylı ceza kavramlarıyla anlatılmaktadır (Dökmen, 2014: 60). Çocuklar ayrıca rol model olarak seçtikleri kişinin davranışını taklit etme yeteneklerinin olduğuna inanmalı ve bahsi geçen rol modelle kendilerini bağdaştırmalıdırlar.

Kuramın bir varsayımı da erkek ve kız çocukların toplumsal cinsiyet rollerini öğrenirken ilk yıllarda bazı farklılıklar yaşadığı fikridir. Lynn'in (1969 Akt. Lindsey, 2016: 70) toplumsal cinsiyet üzerine yaptığı araştırmaya göre, toplumsallaşma sürecinde erkek çocuklar, kız çocuklardan daha fazla güçlük çekmektedir. Bunun temel nedeniyse, babaların erken çocukluk döneminde anneler kadar var olmaması, bu yüzden de erkek çocukların aynı cinsten ebeveynlerini örnek alma konusunda sınırlı imkânlara sahip olmasıdır. Baba eve geldiğindeyse iletişim yakınlık açısından anneyle olan iletişimden daha farklıdır. Yetişkin erkek rol modeller genel olarak erken çocuklukta az göründükleri için erkek çocuklar erkeklik tanımı yapma konusunda eksik bilgilerden yararlanırlar. Erkek çocuklar sık sık ne yapmamaları gerektiğini duyarlar. "Bebek gibi davranma" ve "erkekler ağlamaz" sözleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Kız çocuklar anneleriyle sürekli olarak etkileşim içinde olduklarından bu durumdan zarar görmezler.

Bütün bunlar, toplumsal cinsiyetin sosyal öğrenme kuramında toplumsal bir yapı olarak görüldüğünü kanıtlar niteliktedir. Toplumsal cinsiyetimizle doğmayız ve onu

bir kere öğrenip hayatımız boyunca aynı davranışlara devam da etmeyiz. Tam tersine, yaşımız, sosyo-ekonomik durumumuz gibi faktörler bağlamında davranışlarımızı yeniden ayarlarız. Bu durum, toplumsal değişimler olduğunda uygun toplumsal cinsiyet rollerinin değişmesinin de başlıca nedenlerindendir. Buna örnek olarak, günümüz toplumunda bir yandan kadınların daha cesur, diğer yandan da erkeklerin daha ilgili olması verilebilir (Sığın, 2018: 22-23).

1.3.4. Bilişsel Gelişim Kuramı

Çocukların düşünce şekillerini ve kişiliklerini nasıl oluşturduklarını araştıran İsviçreli psikolog Jean Piaget, Bilişsel Gelişim Kuramı'nı geliştirmiştir (Sabuncuoğlu, 2006: 90). Jean Piaget, bilgi edinme sürecinde yani öğrenme sürecinde çocukların etkin rol oynadıkları üzerinde ısrar etmektedir (Zeybekoğlu, 2009: 22). Çocuklar önce kadın ve erkeğin varlığını fark etmekte ve kendi ait oldukları grubu tanımlamaktadırlar. İki grup arasındaki farklılıkları fark eden çocuk, buna göre kendi grubuna uygun davranışları göstermeye başlamaktadır (Damarlı, 2006: 33).

Bilişsel gelişim kuramında şema, özümseme ve uyum sağlama kavramları önemlidir. Bireyin çevresinde olanları zihinsel olarak ifade eden bir yapı olan şemalar, bilişsel süreçte etkilidir. Çocuklar yeni bir nesne ya da olayla karşılaştıkları zaman bunu önce var olan şemalarla anlamaya, özümsemeye uğraşır; var olan şemalar bu yeni durumu açıklamakta yeterli olmuyor ise yeni bir şema geliştirerek uyum sağlarlar (Atkinson ve Hilgard, 2012: 74).

Düzenleme ve uyum, şemaların oluşmasında rol alan ve birbirlerinden ayrılmayan biyolojik özelliklerdir. Bireyin yaşadığı süreçlerin belirli bir psikolojik ve biyolojik düzene getirilmesi "düzenleme" olarak tanımlanmaktadır. "Uyum" ise özümleme ve uygunluk sağlama ile olmaktadır. Zihinsel uyumun sağlanabilmesi için zihnin karşılaştığı durumla mükemmel bir uygunluk kurması gerekmektedir. Aksi ise var olan şemaların bozulmasına neden olmaktadır (Piaget, 1965: 4-7).

Piaget'e göre, çocukların zihinsel gelişimi 4 aşamadan geçer. Bu aşamalar şöyle sıralanabilir: duyusal motor aşama, işlem öncesi aşama, somut işlemsel aşama ve soyut işlemsel aşama. Duyusal motor aşama 0-2 yaş arasındaki çocukları kapsar. Bu

aşamada çocuklar yaptıkları eylemlerin sonuçlarını anlamaya başlarlar. İşlem öncesi aşamada 2-7 yaş arasındaki çocuklar sembollerle düşünmeye başlarlar ve farklı durumlar arasında bağlantı kurmaya çalışırlar. Somut işlemsel aşamada 7-12 yaş arasındaki çocuklar somut nesnelerle ilgili soyut kavramlar kullanabilirler; mesela, bir arkadaşlarının evine nasıl gideceklerini harita üzerinde gösterebilirler. Soyut işlemsel aşamada 12 yaş ve üstü çocuklar simgesel kavramlarla akıl yürütebilirler (Atkinson ve Hilgard, 2012: 75).

Piaget'nin belirlediği zihinsel aşamalar, Kohlberg tarafından 1966 yılında çocukların toplumsal cinsiyet gelişimini anlatmak için kullanılmıştır (Sabuncuoğlu, 2006. 91). Kohlberg (1966: 89) çocukların toplumsal cinsiyet gelişimini şöyle açıklamaktadır: "Ben bir erkeğim, erkekler ne yaparsa onu yapmak istiyorum, erkekler gibi davranmak (ve bunun için beğenilmek istiyorum) ödüllendirilir." Bu durumda çocuklar beğenilmek, övülmek için biyolojik cinsiyetlerine uygun davranışlar gösterirler. Biyolojik olarak dişi olan bir çocuğun hem kendini "Ben bir kızım." diye tanımlaması hem de "kız gibi davranması" cinsiyet kimliğinin oluşmasını sağlar (Bussey ve Bandura, 1999: 4). Kohlberg bu uyumlu durumu bilişsel uyum, bilişsel uyumla oluşan cinsiyet kimliğini ise cinsiyet kimliği sabitliği olarak adlandırmaktadır (Atkinson ve Hilgard, 2012: 93).

1.3.5. Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı

Toplumsal cinsiyet şeması kuramı Sandra Lipsitz Bem tarafından geliştirilmiş bir kuramdır. Bu kuram, hem sosyal öğrenme kuramından hem de bilişsel gelişim kuramından yararlanmaktadır. Bu kurama göre, çocuklar cinsiyetlerini kendi zihinsel süreçleriyle belirlerler. Ama bu zihinsel süreçler toplumun cinsiyetçi uygulamalarından etkilenir. Bu yüzden, toplumsal cinsiyet şeması kuramı cinsiyetin öğrenilen bir şey olduğunu ve değiştirilebileceğini savunmaktadır (Bem, 1983: 602-603).

Şemalar bize dünyayı nasıl anlayacağımızı, algıladığımız şeyleri nasıl yorumlayacağımızı ve yeni bilgileri nasıl öğreneceğimizi söyleyen zihinsel yapılardır. Bem (1981, 1983, 1987) şöyle demektedir: Çocuk toplumsal cinsiyetin ne olduğunu kültüründen öğrendikten sonra bu şemalar onun bütün bilgilerini düzenler.

Şemalar çocuklara kendi cinsiyetlerine göre neler yapabileceklerini veya yapamayacaklarını gösterir. Bilişsel gelişim kuramına göre, toplumsal cinsiyetle ilgili bir şema oluşturmak için çocuk önce toplumsal cinsiyeti doğru tanımlayabilmelidir. Bebekler dokuz aylıkken erkek ve kadın arasındaki farkı görebilir ama toplumsal cinsiyetle ilgili büyük değişimler iki ve üç yaşlarında olur. Şemalar çocuğun nasıl davrandığını ve kendine nasıl güvendiğini etkiler. Çocuğun kendini nasıl gördüğü, davranışlarının toplumsal cinsiyet şemalarına ne kadar uyduğuyla ilgilidir. Mesela, bir kız çocuk kültüründe kadınların nazik olduğunu öğrenirse bu onun toplumsal cinsiyet şemasına girer ve çocuk davranışlarını buna göre ayarlar (Lindsey, 2016: 73-74). Ayrıca, daha önce bahsedildiği gibi, çocuk dünyadaki bilgileri de bu şemaya göre işler ve örneğin, "nazik" ve "bülbül" bilgilerini "kadın" kategorisinde yer alırken "atılgan" ve "kartal" bilgilerini "erkek" kategorisinde sınıflandırır (Dökmen, 2014: 69).

Toplumsal cinsiyet şeması kuramı toplumda iki cinsiyetin varlığını ve bu iki cinsiyetin farklılığını önemsemektedir. Cinsiyet üremede önemli bir rol oynadığı için diğer toplumsal kategorilerden daha önceliklidir. Bu durum toplumların cinsiyete göre kültürel kurallar oluşturmasını gerektirir. Toplum cinsiyet farklılığının işe yaradığını sürekli belirterek bu farklılığı cinsiyetle ilgisi olmayan konularda bile işlevsel kılar (Dökmen, 2014: 71-72).

Her kültürde toplumsal kurumlar ve bireyler davranışlarını belirleyen varsayımlara sahiptir. Bu varsayımlara kültürel lensler denmektedir. Kültürel lensler bir toplumun değerlerinden, inançlarından ve normlarından oluşmaktadır. Kültürel lensler kavramı aynı zamanda sosyolojiyle cinsiyet çalışmalarını makro düzeyde birleştirmektedir. Yapısalcılar toplumsal düzeni ve değişimi etkileyen temel toplumsal cinsiyet lenslerini tanımlamak isterler. Bu toplumsal cinsiyet lenslerinin zaman içindeki değişimini incelemek, toplumdaki toplumsal cinsiyet rollerinin olumlu ve olumsuz sonuçlarını gösterebilir (Lindsey, 2016: 74-75).

Toplumsal cinsiyet şeması kuramı bir bilişsel model olarak bilişsel gelişim kuramına benzer şekilde eleştirilmiştir. Ama toplumsal cinsiyet şeması kuramı kendilerini transgender olarak tanımlayan insanların toplumsal cinsiyet şemalarını açıklamada

yetersiz kaldığı için de eleştirilmiştir. Kendi cinsiyetlerine uygun çok az özellik gösteren transgender insanlar nasıl anlaşılmalıdırlar? Erkek ve kadın arasında net farklar çizen toplumsal cinsiyet şeması kuramı bu gibi sorulara tatmin edici bir yanıt verememektedir (Sığın, 2018: 26-27).

Daha sonra yöntem ve bulgular kısmında da görüleceği üzere bu çalışmada katılımcıların cevapları incelendiğinde, toplumsal cinsiyet rollerine dair çeşitli görüşler ortaya çıkmaktadır. Bunlar arasında, erkeklerin sosyal beklentilere, güç ve iktidar kavramlarına, kişisel değerlere ve karaktere, toplumsal cinsiyet rollerine, ekonomik bağımsızlık ve işsizlikle ilgili zorluklara ve babalık gibi konulara nasıl yaklaştıkları bulunmaktadır.

Bu cevaplar, sosyal öğrenme kuramı ve toplumsal cinsiyet şeması kuramına işaret eden özellikler taşımaktadır. Sosyal öğrenme kuramı, bireylerin çevrelerinden gözlemleyerek ve taklit ederek öğrendiklerini; toplumsal cinsiyet şeması kuramı ise bireylerin toplumsal cinsiyetle ilgili bilgileri örgütleyip yorumladıkları şemalar geliştirdiklerini öne sürer. Katılımcıların cevapları, toplumsal beklentiler, güç ve iktidar, kişisel değerler ve karakter gibi konularda sosyal öğrenmenin ve toplumsal cinsiyetle ilgili şemaların etkisini yansıtmaktadır. Özellikle, erkeklerin güç ve iktidarla ilişkilendirilmesi, kişisel değerlere vurgu yapılması ve toplumsal cinsiyet rollerine karşı tutumlar sosyal öğrenme kuramının ve toplumsal cinsiyet şeması kuramının unsurlarını içermektedir.

Katılımcıların, toplumsal beklentilere uyum sağlama, geleneksel cinsiyet rollerine meydan okuma, ekonomik zorluklar ve işsizlikle başa çıkma ve babalık gibi konulara verdikleri cevaplar, bireylerin sosyal çevrelerinden öğrendiklerini ve toplumsal cinsiyetle ilgili şemalar aracılığıyla bu bilgileri nasıl işlediklerini göstermektedir. Bu nedenle, tezin analizi ve katılımcıların verdiği cevaplar, sosyal öğrenme kuramı ve toplumsal cinsiyet şeması kuramının birleşimini yansıtan bir çerçeveye daha yakın durmaktadır.

1.4.Toplumsal Cinsiyet Söylemi

1970'lerde toplumdilbilim ve söylem analizinde toplumsal cinsiyet ve cinsiyet üzerine araştırmalar sistematik olarak ortaya çıkmaya başlamış ve bu da muhtemelen

kadın özgürlük hareketlerinden etkilenmiştir. Araştırmalar, genellikle dil davranışının iki ana alanına odaklanmıştır. Bunlar genellikle fonolojik düzeyde kadın ve erkeklerin konuşma kalıpları ve söylemde kadın ve erkekler arasındaki konuşma stilleri ile etkileşimlerdir. Bu alanın gelişimi ve tarihi hakkında daha fazla bilgi için bakınız Holmes ve Meyerhoff (2003), Sunderland (2004),(Harrington vd. (2008.).

Cinsiyete özgü dil davranışı üzerine araştırmalar, araştırmacıların cinsiyet, toplumsal cinsiyet, metodoloji ve kullanılan örnekler hakkındaki üstü kapalı varsayımlarından etkilenmiştir. Bazı araştırmalar, kadınların sosyal normlara uymak için erkeklerden daha standart bir dil kullandıklarını öne sürerken (Trudgill, 1974), diğer araştırmalar genç kadınların aile sohbetleri ve akran grup sohbetleri gibi belirli durumlarda lehçeyi ve standart olmayan dili kullanma eğiliminde olduklarını göstermiştir (Wodak, 1984).

Toplumsal cinsiyet ve dil çalışmaları, araştırmanın teorileştirilmesini ve metodolojisini etkileyen çeşitli toplumsal cinsiyet modellerinden etkilenmiştir. 1970'lerde ve 1980'lerde yaygın olan “baskınlık” ve “farklılık” modelleri, cinsiyeti kadınlar ile erkekler veya erkekler ile kızlar arasındaki bir dizi belirgin farklılık olarak görmüştür. Zamanın 'açıklık modeli’nde, belirli dil işaretlerinin kadınların güçsüzlüğünün kanıtı olduğu öne sürülmüştür. Buna karşılık, 'farklılık modeli', erkeklerin ve kadınların dilsel davranışlarının farklı sosyalleşme biçimlerinden kaynaklandığını, anlam ve etki açısından eşit olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte, bu ikiliğe itiraz edilmiş ve cinsiyetle ilişkilendirilen dilbilimsel belirteçlerin olumlu veya olumsuz çağrışımları hakkında tartışmalara yol açmıştır (Tannen, 1994).

Dilbilimsel belirteçlerin toplumsal cinsiyetle ilişkili olduğu tartışmaları, daha geniş bir cinsiyet eşitliği mücadelesi içinde ele alınmıştır (Holmes ve Meyerhoff, 2008). Bu açıdan bakıldığında, dilbilimsel belirteçlerin toplumsal cinsiyetle ilişkili olduğu tartışmalar, bu noktada önemli bir yer tutmakta ve dilin cinsiyetle ilişkili eşitsizlikleri nasıl şekillendirdiğini anlamamıza yardımcı olmaktadır. 'Cinsiyetçilik' terimi, 'ırkçılık' terimine benzer şekilde, bir sosyal sistem içinde bir kişinin cinsiyetine dayalı ayrımcılığı tanımlamak için 1960'larda ortaya çıkmıştır. Kadınlar bu terimi toplumda eşit muamele ve temsil edilme isteklerini ifade etmek için kullanmışlar ve

feminist hareket tarihinde önemli bir an olmuştur (Saurer, 2014). Kadın hakları mücadelesi uzun bir geçmişe sahip olsa da 1960'lardaki hareketler, doğum kontrolündeki gelişmelerin yanı sıra, kadınların kurtuluşunda yeni bir döneme damgasını vurmuştur. Dil, kimlik oluşturmada ve diğer gruplardan farklılaşmada önemli bir rol oynamaktadır. Bu kimliği ifade etmek için konuşma tarzları ve duygusal ifadeler sıklıkla kullanılmaktadır. Toplumdilbilim ve söylem analizi alanındaki çalışmalar, cinsiyetle ilgili olanlar da dahil olmak üzere bu dil davranışlarını araştırmıştır (Buchholtz vd., 1999). Feminist akademisyenler; dili, kadınlara karşı ayrımcılığı sürdüren ve potansiyellerini sınırlayan erkek merkezli yapıların sembolik bir temsili olarak görmektedir (Günthner ve Kotthoff, 1991). Dilin, ataerkil toplumlar tarafından kadınları bastırmak, marjinalleştirmek ve güçsüz kılmak için kullanılan bir araç olduğu öne sürülmüştür. Bu bakış açısı, dilin sosyal normlar, uygulamalar ve güç dinamikleriyle yakından bağlantılı olduğu şeklindeki toplumdilbilimin temel varsayımına dayanmaktadır. Bu görüşe göre dil, toplumsal pratikleri yalnızca yansıtmakla kalmaz, aynı zamanda inşa etmektedir ve bu nedenle Batı toplumlarının ataerkil yapısı zaten dil sistemlerine gömülüdür (Wodak, 2008, 2011). Bu iddia, Wittgenstein'ın (1967) dil kullanımının sosyal uygulamalar ve gelenekler tarafından şekillendirildiğini öne süren "dil oyunları" kavramıyla tutarlıdır.

Dil sistemlerinin doğası gereği cinsiyetçi olduğu fikri, erkeklerin karar verme rollerindeki tarihsel baskınlıkları nedeniyle dilin işlevini ve içeriğini etkilediği varsayımına dayanmaktadır. Feminist dilbilimciler bu nedenle bir dilin yapısının toplumun yapısıyla nasıl ilişkili olduğunu ve bunun tersinin nasıl olduğunu araştırmışlardır (Postl, 1991). Cinsiyete özgü dil davranışını incelemek yerine, dilin cinsiyetçi kullanımı üzerine yapılan araştırmalar, dilin belirli grupları, özellikle de kadınları nasıl dışlayabileceğine veya marjinalleştirebileceğine odaklanmaktadır. Bu çalışmalar, farklı dil sistemleri içindeki ataerkil dil uygulamalarını tespit etmeyi ve eleştirmeyi amaçlamaktadır. Pusch'a (1984) göre "feminist sistem dilbiliminin" nesneleri, çeşitli dil sistemlerinde bulunan ataerkil unsurlardır.

1.5.Erkeklik Tanımı

Erkekliği tanımlamak, çeşitli yorumlara yol açan karmaşık bir iştir (MacInnes, 1998). Ayrıca erkeklik, toplum içinde anlaşılmaz ve soyut bir kavram olma eğilimindedir ve bu da anlaşılmasını zorlaştırmaktadır (Smith, 1996). Erkekliğin tanımları değişir, bazıları penise sahip olmak veya sperm üretmek gibi biyolojik yönü vurgularken (MacInnes, 1998), diğerleri toplumsal cinsiyet rollerini dikkate almaktadır. Pascoe (2007), erkekliği yalnızca erkeklerin yaptığı bir şey olarak tanımlamaya eleştirel bir incelemeyle yaklaşılması gerektiğini öne sürmüştür. Bu tür tanımlar, geleneksel olarak varsayıldığı kadar net olmayan erkek ve dişi ikili kategorilerini pekiştirmektedir. Bu nedenle, erkekliğin biyolojik temeli sorunlu ve karmaşık olmayan bir kavramdır.

Boratav ve diğerleri (2017) de erkeklik konusundaki çalışmalarda görülen iç çelişkilere ve farklılıklara da dikkat çekmiştir. Onlara göre erkeklik, her kültürde ve toplumda farklı şekillerde şekillenmekte ve dönüşmektedir. Aynı zamanda, erkeklerin duygusal ve kontrol edilemez yönlerini bastırma, güç ve kontrolü idealize etme gibi özelliklerle tanımlandığı vurgulanmaktadır.

Sosyal inşacı bir bakış açısından, erkeklik, cinselliğin yanı sıra bir dizi kurumsal, ekonomik ve kişilerarası ilişkiyi kapsayan toplumsal cinsiyet ilişkileri içindeki bir dizi uygulama ve davranış olarak anlaşılmaktadır. Bu görüş, erkekliğin hem toplumsal yapılarda kurumsallaştığını hem de bireysel kişiliğin bir parçası olduğunu kabul etmektedir (Connell, 2000). Bu bakış açısı, erkek olmanın ne anlama geldiğine dair daha geniş kültürel ve politik kavramları yansıtan, okullar, ordular veya örgütler gibi farklı ortamlarda değişen, çoklu ve akıcı erkeklik biçimleri olduğunu kabul etmektedir (Smith, 1996). Erkekliğin öznel bileşeni, bireyin benlik ve kimlik algısını şekillendirerek kendisini belirli bir şekilde sunma girişimlerini yansıtmaktadır (Pascoe, 2007).

Erkeklik, kültürel beklentilerle şekillenen, kurumlar ve kişilerarası ilişkiler yoluyla sürdürülen, sosyal olarak inşa edilmiş bir olgudur (Lindegger ve Maxwell, 2007; Connell, 2000; Smith, 1996). Bu kolektif erkeklik anlayışı, okullar, askeri örgütler ve işyerleri gibi çeşitli ortamlarda erkekler için normatif kabul edilen uygulama ve

davranış türlerine yansımaktadır (Smith, 1996). Bununla birlikte, erkekliğin tek bir tanımı etrafında fikir birliğinin olmaması, bunun kolayca sabitlenemeyecek kadar karmaşık ve çok yönlü bir kavram olduğunu düşündürmektedir (MacInnes, 1998). Bunun yerine erkeklik, zaman içinde öğrenilen ve müzakere edilen bir dizi rol ve performans olarak daha iyi anlaşılmaktadır (Edley & Wetherell, 1996; Imms, 2000).

Erkeklik kavramı, erkeklerin testosteron veya biyolojik farklılıklar gibi doğuştan gelen nitelikler nedeniyle belirli şekillerde davrandığı varsayımıyla geleneksel olarak sabit ve değişmez olarak görülmüştür (Connell, 2000). Bu görüş, erkeklerin "gerçek" veya "doğal" erkekler olarak yaygın kültürel tasvirleriyle desteklenmektedir (Connell, 2005). Bununla birlikte, son araştırmalar erkekliğin çok daha akıcı ve dinamik olduğunu öne sürüyor. Shefer (2006), erkekliğin çok uzun bir süredir biyolojik dürtülere veya erkek bedenlerinin ifadelerine dayanan yekpare bir kimlik olarak ele alındığını savunmaktadır. Bu bakış açısı, erkeklerin doğal olarak kadınlardan daha saldırgan olduğu veya eşcinselliğin doğal olmadığı gibi inançları beslemektedir (Connell, 2005).

Connell'e (2005) göre erkek bedeniyle ilgili birbiriyle çelişen iki görüş vardır. Bir görüş, vücudun biyolojik olarak belirlendiği ve sabitlendiği ve erkekliğin erkeklerde doğuştan gelen bir nitelik olduğu yönündedir. Bu görüş özcü olarak adlandırılır ve erkekliğin değişmez ve doğal olduğu fikrini pekiştirmektedir. Diğer görüş ise, bedenin toplumsal cinsiyet yapılarının üzerine kazındığı boş bir sayfa olduğudur. Bu görüş, erkekliğin sosyal bir yapı olduğunu, akışkan ve dinamik olduğunu öne sürmektedir. Bedene yüklenen anlam, söz konusu toplumsal söyleme göre değişmektedir. Bu nedenle, bir bağlamda veya kültürde erkek veya erkek olmanın anlamı, başka bir bağlamda farklı olabilecektir. Sosyal bir yapı olarak toplumsal cinsiyet anlayışı, toplumların söylemler veya "hakikat rejimleri" yaratması anlamına gelmektedir. Bu toplumsal cinsiyet rolleri, bireylere doğumda atfedilir ve belirli bir toplum ya da kültür tarafından her cinsiyetten üyeye uygun olarak tanımlanmaktadır.

Connell (2005), erkek bedeniyle ilgili iki karşıt görüşün varlığını kabul etmiştir. Bunlar biyolojik ve sosyal inşacı bakış açılarıdır. Ancak, her ikisinin de sınırlamaları olduğunu savunarak ikisini de eleştirmektedir. Connell'e göre biyolojik bakış açısı,

erkekler ve kadınlar arasında önemli farklılıklar olduğu fikrini desteklemek için yeterli kanıt sağlamakta başarısız olurken, sosyal inşacı bakış açısı erkek bedeninin biyolojik boyutunu açıklamayı ihmal etmektedir. Ona göre, iki bakış açısının bir kombinasyonu da yetersizdir çünkü her ikisi de sınırlamaları devam ettirme riski taşımaktadır. Bunun yerine Connell, erkekliğin şekillenmesinde hem biyolojik hem de sosyal faktörleri hesaba katan, erkek bedeni hakkında daha incelikli ve karmaşık bir anlayışın gerekli olduğunu öne sürmektedir.

Connell (2005), bedensel deneyimlerin önemini kabul etmenin, toplumumuzdaki toplumsal cinsiyetin kültürel yorumunu anlamak için çok önemli olduğunu ileri sürmektedir. Bireylerin kendilerini algılama ve anlama biçimleri, bedenlerinin ve sosyal süreçlerinin etkileşimi ile şekillenmektedir. "Bütün vücudun entegrasyonu" terimi, bir bireyin vücudunun birleşik bir bütün olarak işlev görebildiği yolu ifade eder. Bu, vücudun farklı kısımlarını hareket ettirme ve koordine etme yeteneğinin yanı sıra bedeni bir bütün olarak hissetme ve deneyimleme yeteneğini içerir. Spor bağlamında, başarı için tüm vücudun entegrasyonu şarttır. Örneğin spor bağlamında bir erkek sporcunun başarısı tüm vücudunun bütünleşmesine bağlıdır ve bu da onun sosyal statüsünün yükselmesine yol açar. Bu statü, onlara erkekler arasında daha yüksek statü ve kadınlar üzerinde tahakküm dahil olmak üzere belirli ayrıcalıklara erişim sağlar. Bu tür bir tahakküm, daha sonra incelenecek olan hegemonik erkeklik biçiminin karakteristiğidir.

Erkeklik, hem biyolojik hem de sosyal boyutları kapsayan karmaşık bir kavramdır, ancak bu boyutların sabit veya önceden belirlenmiş olmadığını kabul etmek önemlidir. Connell'in (2000) öne sürdüğü gibi, erkeklik, sosyal pratik yoluyla ortaya çıkan ve bireylerin yaşadığı ve etkileşimde bulunduğu belirli bağlamlar tarafından şekillendirilen bir şeydir. Örneğin, ergen erkekliğinin gelişimi, akran ilişkileri, sınıf geçmişi ve yetişkin-çocuk etkileşimleri gibi bir dizi faktörden etkilenir. Bununla birlikte, genç erkeklerin erkekliği gerçekleştirme biçimleri genellikle cinsiyet kimliklerini oluşturmak için inşa edilmiş bir dizi cinsiyetçi fikir, norm ve değere dayanmaktadır (Morrell, 2001). Toplumsal cinsiyeti tartışırken biyolojik farklılıkların ötesine bakmak ve sosyal alanı ve uygulamaları dikkate almak çok

önemlidir. Kadınların ve erkeklerin üstlendiği roller doğuştan değil, daha çok içinde bulundukları belirli sosyal bağlamlar tarafından şekillendirilir. Örneğin, kadına yönelik şiddet söz konusu olduğunda, erkekler ataerkil bölünmeyi güçlendiren davranışlar benimseyebilirler (MacInnes, 1998).

Eril roller genellikle saldırganlık, güç ve hakimiyet ile tanımlanmaktadır. Bu roller çeşitli şekillerde erkek şiddetine yol açabilmektedir. Örneğin, saldırgan olmaları gerektiğine inanacak şekilde sosyalleşen erkeklerin çatışmaları çözmek için şiddet kullanma olasılığı daha yüksek olabilir. Güçlü olmaları gerektiğine inanacak şekilde sosyalleşen erkeklerin kendilerini veya başkalarını korumak için şiddet kullanma olasılığı daha yüksek olabilir. Baskın olmaları gerektiğine inanacak şekilde sosyalleşen erkeklerin, başkaları üzerinde güçlerini savunmak için şiddet kullanma olasılıkları daha yüksek olabilmektedir. Erkeksi rollere uyan tüm erkeklerin şiddet yanlısı olmadığını not etmek önemlidir. Ancak eril roller ile erkek şiddeti arasındaki bağlantı açıktır. Bu nedenle, erkeklik hakkındaki geleneksel fikirlere meydan okumak ve daha olumlu ve sağlıklı erkeklik biçimlerini teşvik etmek önemlidir.

Diğer erkeklere, kadınlara veya bir bütün olarak topluma yönelik olsun, erkeklerin doğal olarak şiddete eğilimli olduklarına dair yaygın bir inanç vardır. Stanko (1994), erkekler ve şiddetle ilgili bu varsayımın aşırı basitleştirildiğini ve genç erkekler ile şiddet arasındaki karmaşık ilişkiyi göz ardı ettiğini öne sürer. Genç erkeklerin şiddetin hem kurbanı hem de faili olma olasılıklarının daha yüksek olduğunu ve bu şiddetin genellikle erkeklik deneyimlerinden kaynaklandığını savunmaktadır. Genç erkeklerin şiddete bulaşma olasılığının daha yüksek olmasının bazı nedenleri vardır. Bunun bir nedeni, çevrelerinde şiddete maruz kalma olasılıklarının daha yüksek olmasıdır. Örneğin, suç oranının yüksek olduğu mahallelerde yaşıyor olabilirler veya şiddetin yaygın olduğu ailelerde büyümüş olabilirler. Ek olarak, genç erkeklerin agresif ve şiddet içeren davranışlarla sosyalleşme olasılığı daha yüksektir. Örneğin, sert olmaları ve kendilerini savunmaları için teşvik edilebilirler veya saldırganlıkları için ödüllendirilebilirler. Erkekler tarafından işlenen şiddet eylemlerini tartışırken, erkeklerin doğası gereği şiddet yanlısı olduğu varsayılarak, davranışı açıklamak veya haklı çıkarmak için genellikle biyolojik veya psikolojik faktörlere başvurulur. Ancak

bu bakış açısı, erkeklerin şiddet içeren davranışlarını pekiştirmede toplumdaki güç dinamiklerinin ve toplumsal cinsiyetin rolünü dikkate almamaktadır. Örneğin, ordu gibi geleneksel erkekliği somutlaştıran ve pekiştiren kurumlar genellikle eril şiddeti teşvik eder ve kadınlık ifadelerini damgalar (Langa & Eagle, 2008). Şiddet suçlarının temel nedenlerini anlamak ve etkilerini azaltmak için toplumsal ve kültürel unsurları da anlamak gerekmektedir. Bu unsurlar, erkekliğin sadece biyolojik bir gerçeklik olmadığı, aynı zamanda sosyal, kültürel ve tarihsel olarak inşa edildiğini de içermelidir. Erkeklerin şiddet suçları, toplumsal cinsiyet normlarına uygun olma gereksinimleri, güç ve baskı arayışı, duygusal sorunlar, psikolojik sorunlar gibi birçok faktörün etkileşimi sonucunda oluşur. Bu nedenle, grupların şiddet eylemlerini anlamak ve yönetmek için birçok farklı etmeni dikkate almak ve buna göre müdahale etmek gerekmektedir (Connel, 2000).

1.6.Biyolojik ve Psikanalitik Açıdan Erkekliğin Tanımı

Erkekliğin her zaman gözle görülür bir şekilde beden aracılığıyla ifade edildiği fikri, yaygın olarak kabul edilen bir inançtır. Genellikle bir kişinin biyolojik cinsiyetinin cinsel organları tarafından belirlendiği ve doğumda cinsiyetin bir doktor tarafından açıklandığı düşünülmektedir. Ancak gerçek çok daha karmaşıktır. Bu karmaşıklığın bir örneği, 2009 Afrika Gençler Şampiyonası'nda 800m ve 1500m yarışlarındaki olağanüstü performanslarıyla dikkatleri üzerine çeken Güney Afrikalı atlet Caster Semenya'nın durumudur. Semenya'nın kadın gibi görünen, kadın cinsiyet organına sahip ancak erkeksi özellikler gösteren bir atlet olduğuna dair tartışmalar çıkmıştır. Bunun üzerine başarısı sorgulanmış ve cinsiyeti incelemeye alınmıştır. Uluslararası Atletizm Federasyonu Birliği (IAAF), Semenya'dan haftalarca süren fiziksel muayeneler, doku örneklemesi ve psikolojik değerlendirmeler de dahil olmak üzere invaziv ve kapsamlı testlerden geçmesini istemiştir (Patnaik, 2021).

Yalnızca genital anatomiye, iç cinsel organlara ve genetiğe dayanan ikili bir kavram olarak cinsiyetin geleneksel anlayışına, interseks bireylerin varlığı meydan okumaktadır. İnterseks kişilerin cinsel anatomilerinde, hormonlarında veya kromozomlarında tipik erkek veya kadın kategorilerine uymayan farklılıklar olabilmektedir. Örneğin, bir kişi kadın cinsel organına sahip olabilir ancak XY

kromozomlarına sahip olabilir veya hem yumurtalıklara hem de testislere sahip olabilir. Sonuç olarak, katı bir ikili sisteme dayalı olarak bir bireyin cinsiyetini tanımlamak karmaşık hale gelmekte ve daha incelikli, kapsayıcı bir yaklaşım gerektirmektedir (Patnaik, 2021).

Bu örnek, cinsiyetin sadece biyolojik bir faktöre indirgenemeyeceğini ve bireylerin cinsiyet kimliklerinin, anatomik özelliklerinin ötesinde birçok faktöre bağlı olduğunu göstermektedir. Cinsiyet hakkındaki tartışmalar, tıbbi ve toplumsal olarak da devam etmektedir ve bu tartışmaların sonucu, cinsiyet kavramının daha kapsayıcı bir şekilde ele alınmasını gerektirmektedir. Bu, bireylerin cinsiyet kimliklerini kendilerine göre tanımlayabildiği ve herkesin farklı cinsiyet kimlikleriyle kabul edilebildiği bir toplum yaratmaya yönelik çabalarla desteklenmektedir.

Geçmişte, cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin karmaşıklığının çözümü genellikle bir fiziksel boyutun, genellikle dış cinsel organın, diğerlerine göre önceliğini belirlemek ve vücudun geri kalanını bu seçilen kimliğe uydurmak için istilacı ameliyatlar gerçekleştirmek olmuştur. Bununla birlikte, toplumsal cinsiyet ve cinsiyet hakkındaki tartışmalar ilerledikçe, birçok insan, iş kendi kimlikleri olduğunda bireylerin kendi kaderini tayin hakkına sahip olması gerektiğine inanmaktadır. Ayrıca bazıları, ilk etapta bir karar vermeye gerek bile olmaması gerektiğini savunmaktadır. Cinsiyet gerçeği sadece erkek ya da kadın kategorileriyle sınırlı değildir. Bu nedenle insanları bu iki kategoriden birine uymaya zorlamak önemli sıkıntı ve zorluklara neden olabilecektir (Edley, 2017).

Erkekliğin çeşitli fiziksel boyutlarla şekillendiğini kabul edilirse, bu boyutlardan biri genellikle erkekliğin önemli bir belirteci olarak görülen penis veya fallustur. Özellikle erkekliğin hayati bir yönü olarak kabul edilen cinsel performans söz konusu olduğunda, boyutuna, uzunluğuna ve çevresine büyük önem verilmektedir. Ek olarak, testislerin testosteron depoladığı fikriyle bağlantılı olarak, cesareti teşvik etmek için bu uzuvlara sahip olmayı belirten ifadeler sıklıkla kullanılmaktadır (Edley, 2017).

Cinsiyet kimliği ve fiziksel özellikler arasındaki ilişki konusundaki tartışmalar hala devam etmektedir. Bazı insanlar, cinsiyet kimliğinin sadece fiziksel özelliklere

indirgenemeyeceğini savunarak, bireylerin kendi cinsiyet kimliklerine karar vermelerine izin verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Bu görüşe göre, cinsiyet kimliği, biyolojik özelliklerin yanı sıra sosyal, kültürel ve psikolojik faktörlerin de bir sonucudur. Bu nedenle, cinsiyet kimliği, sadece birkaç fiziksel özelliğe dayanarak belirlenemez ve insanları bu kategorilere zorlamak, psikolojik ve duygusal sıkıntılara neden olabilir.

Filmler, dergiler ve sosyal medya dahil olmak üzere çeşitli medya biçimlerinde erkek bedeni, ideal bir erkek bedeni olarak kabul edilen şeyin tutarlı bir şekilde temsil edilmesiyle genellikle merkezi bir odak noktasıdır. Bu ideal erkek vücudu tipik olarak zayıf ve kaslıdır. Ayrıca iyi tanımlanmış karın kaslarına sahiptir. Bu mezomorfik erkek vücut tipi tercihi spor, sinema ve moda gibi çeşitli alanlarda kendini göstermektedir. Michelangelo'nun Davut heykeli, erkek bedenini ahlak ve estetiğin bir sembolü olarak yücelten eski Yunan ideallerinden ilham aldığı söylenen mezomorfik erkek bedeninin ünlü bir örneğidir. Kadın ise antik Yunan kültüründe genellikle yumuşak ve zayıf olarak tasvir edilmiştir (Goldhill, 2004).

Medya ve popüler kültür, erkek bedeninin idealize edilmiş bir versiyonunu sunarak, toplumda birçok erkeğin bu beden tipine ulaşmaya çalışmasına neden olmuştur. Ancak, çağdaş iş dünyasının gereksinimleri ve toplumsal değişimler, fiziksel güç ve dayanıklılığın artık öncelikli değil, sembolik anlamların daha önemli hale geldiği bir döneme işaret etmektedir. Dolayısıyla, erkek bedeni ve erkeklik ideali hala kültürel olarak değerli olsa da farklı alanlarda rolü ve önemi giderek değişmektedir.

Çağdaş toplumda erkek bedeninin rolü ele alındığında, fiziksel gücün artık çoğu meslek için birincil gereklilik olmadığı görülmektedir. Çiftçilik, madencilik ve inşaat işleri gibi fiziksel emeğin, zorlu koşullar altında uzun saatler boyunca çalışmak için önemli ölçüde dayanıklılık gerektirdiği geçmiştekinin aksine, modern çalışma ortamları büyük ölçüde hareketsizdir ve bilişsel beceriler ile teknolojik uzmanlık gerektirir. Buna ek olarak, askeri teknoloji ve stratejinin daha belirgin bir rol üstlenmesiyle modern devlet artık savunma için bireysel askerlerin fiziksel hünerlerine bel bağlamamaktadır. Sonuç olarak, erkek bedeninin işlevi, güç ve

otoritenin temsili, cinsel çekicilik ve kültürel idealler gibi daha soyut ve sembolik alanlara kaymıştır (Patnaik, 2021).

Modern toplumda erkek bedeninin rolü, geçmişteki fiziksel güç ve dayanıklılığa dayalı mesleklerden ziyade, bilişsel beceriler ve teknolojik uzmanlık gerektiren hareketsiz çalışma ortamlarına doğru kaymıştır. Bu değişim, erkeklik kavramının da psikolojik bir yapı olarak ele alınabileceği fikrini ortaya çıkarmıştır. Sigmund Freud'un psikoseksüel gelişim teorisi, erkek çocukların annelerine karşı bilinçsiz bir arzu ve babalarını rakip olarak görmeleriyle şekillenen bir erkeklik duygusu geliştirdiklerini öne sürer. Bu süreç, ailelerin yönlendirme biçimlerine bağlı olarak farklı davranış kalıplarına ve erkeklik anlayışına yol açabilir. Dolayısıyla, modern toplumun değişen iş yapısı, erkek bedeninin rolünü ve erkeklik kavramının psikolojik yapısını da etkilemiştir.

Erkeklik aynı zamanda psikolojik bir yapı olarak da görülmektedir. Sigmund Freud'un fikirleri, eleştirilseler de bu erkekliğin psikolojik bir yapı olarak görülmesi hakkında bir fikir vermektedir. Freud, çocukların doğumdan itibaren cinsel varlıklar olduğunu ve cinsel haz arayışı için doğuştan gelen bir dürtüye sahip olduklarını iddia etmiştir. Bebeklerin emme, dışkılama ve idrar yapma gibi eylemlerle doyum yaşadıklarını savunmuştur. Ek olarak, üç yaş civarında çocukların karşı cinsten ebeveynlere karşı cinsel bir çekim geliştirmelerini önermiştir. Erkek çocuklar için bu, kendi annelerini arzulamak ve babalarını rakip olarak görmek anlamına gelmektedir. Freud'a göre, bir çocuğun psikoseksüel gelişimi, özellikle Oedipus Kompleksi sırasında, ebeveynleriyle olan etkileşimlerinden etkilenir. Bu aşamada erkek çocuklar, annelerine karşı bilinçsiz bir arzu ve rakip olarak görülen babalarına karşı korku duyarlar. Sonuç olarak, erkekler bu arzu ve kaygıları müzakere etme deneyimleriyle şekillenen bir erkeklik duygusu geliştirirler. Ailelerin bu süreci yönlendirme biçimleri, farklı davranış kalıplarına ve erkeklik anlayışına yol açabilmektedir (Freud, 2020). Burada Freud'un teorisine göre çocuğun psikoseksüel gelişimi sürecinde ailelerin rolüne vurgu yapılmaktadır. Ailelerin çocukların Oedipus Kompleksi sırasındaki duygusal deneyimlerini nasıl yönlendirdiğinin, çocuğun erkeklik anlayışını ve davranış kalıplarını etkileyebileceği belirtilmektedir. Yani,

ailelerin bu süreci nasıl ele aldığı ve çocuğun arzu ve kaygılarını nasıl yönlendirdiği, çocuğun erkeklik duygusu üzerinde etkili olabilecektir. Freud'un fikirleri tartışmalı ve eleştiriliyor olsa da psikoloji alanında etkili olmaya, üzerinde çalışılmaya ve tartışılmaya devam etmektedir.

Oedipus kompleksinin müzakeresinden ortaya çıkan bir model, erkeklerin arzularının nesnesini içermektedir. Freud, erkeklerin doğuştan heteroseksüel olmadığını, Oedipus kompleksinden başarılı bir geçişle bu hale geldiklerini öne sürmektedir. Bu süreçten sonra bile erkekler annelerine yönelik bastırılmış arzularıyla mücadele edebilirler. Bu arzular asla yerine getirilemez ve psikanalistler, çözümün aşk ve şehvet arasında "Madonna kompleksi" olarak bilinen bir ayrım yaratarak yapıldığını öne sürmektedir. Bu kompleks, kadınları iki gruba ayırmaktadır. Bunlar; erkeklerin hayranlık ve saygı duyduğu kişiler ile cinsel ilişkide bulunmak istedikleri kişilerdir (Freud, 2020). Araştırmalar, son yıllarda aldatma vakalarında bir artış olduğunu göstermiştir ve psikanalistler bunu Madonna kompleksinin işleyişine bağlamaktadır. Çoğu evlilikte, kadın, bir annenin sağladığı bakıma benzer şekilde, kocası için yemek pişirip temizlik yaparak bakıcı rolünü yerine getirir. Bu nedenle erkekler şehvetlerini başka yerde tatmin etme ihtiyacı hissedebilirler. Bununla birlikte, Madonna kompleksinin tartışmalı bir kavram olduğunu ve birçok eleştirmenin onun geçerliliğine itiraz ettiğini not etmek önemlidir (Edley, 2017).

Nesne ilişkileri kuramı, vurguyu yaşamın cinsel yönlerinden uzaklaştırarak ve bunun yerine çocukların, özellikle anneleriyle kurdukları ilişkilerin kalitesine odaklanarak psikanalitik kurama alternatif bir bakış açısı sunmaktadır. Bu teorinin savunucuları, bireyselleşme sürecinin herkesin sağlam bir kimlik duygusu oluşturması için çok önemli olduğunu savunmaktadırlar. Bununla birlikte, psikanalitik teoriden farklı olarak, Nesne İlişkileri teorisyenleri, annelerinden sadece bir benzerlik ve aynı zamanda ayrılık duygusu geliştirmeleri gerektiğinden, yolculuğun kızlar için daha basit olduğunu öne sürmektedir (Patnaik, 2021). Bununla birlikte, erkek çocuklar için süreç daha karmaşıktır, çünkü kendilerini annelerinden ayırırken aynı zamanda bir bağımsızlık duygusu geliştirmeleri gerekmektedir (Greenson, 1968).

Greenson'a (1968) göre, bu süreç erkekliğin savunuculuğuyla karakterize edilebilen kimliksizleşme ve karşı-kimliklenme sürecini içermektedir. Erkek olmanın dişil olanı reddetmeyi içerdiğini ve erkek ruhunun kendisini kadınlarla veya kızlarla ilişkilendirilen herhangi bir şeyden uzaklaştırmak için güçlü bir arzu etrafında inşa edildiğini öne sürmektedir. Bu nedenle, erkeklik kavramı, dişil alemle zıtlığıyla tanımlanmakta ve dişil olarak algılanabilecek her şeye karşı savunmacı bir duruşa yol açmaktadır.

Erkekliğin biyolojik ve psikanalitik açıklamalarını karşılaştırırken, önemli bir fark, ilkinin erkekliği erkek olmanın doğal bir yönü olarak görmesi, ikincisinin ise onu psikolojik ve sosyal faktörlerin bir ürünü olarak görmesidir. Ancak her iki yaklaşım da çok fazla değişim potansiyeli sunmamaktadır. Buna karşılık, Nesne İlişkileri kuramıı, örneğin erkeklerin çocuklarıyla ilgilenmeye daha fazla dahil olması ve ebeveynlikte daha eşit bir rol üstlenmesi gibi değişim olasılığına izin vermektedir. İronik bir şekilde, bu, erkeklerin geleneksel olarak kadınlarla ilişkilendirilen bakıcı bir rol üstlenmelerini gerektirecektir ki bu, erkeklerin geçmişte kendilerini tam olarak uzaklaştırmaya çalıştıkları şeydir (Patnaik, 2021).

1.7.Toplumsal Cinsiyetin İnşası

Sosyal inşacılar, gerçeklik anlayışımızın bir bireyler topluluğu arasındaki işbirlikçi bir süreç tarafından şekillendirildiğini iddia etmektedir. Bu süreç, sosyal grup için anlam ifade eden gerçeklik açıklamalarıyla sonuçlanan sosyal değiş tokuş ve müzakereyi içermektedir. Sosyal inşacılar için odak noktası, insanların dünya anlayışlarını şekillendirmek için dili ve kültürel yapıları nasıl kullandıklarıdır (Maracek vd., 2004). Toplumsal cinsiyetin veya cinselliğin sosyal olarak inşa edildiği söylendiğinde, bu kavramları tanımlamak için kullanılan varsayımların ve dilsel yapıların sabit veya evrensel olmadığı, bunun yerine sosyal müzakerenin ürünleri olduğu kastedilmektedir. Bu, cinsiyet veya cinselliğin yalnızca sosyal, öğrenilmiş veya çevresel kökenli olduğu anlamına gelmemekte, daha ziyade bu kavramları anlama yollarımızın sosyal faktörler tarafından şekillendirildiğini göstermektedir. Örneğin, bazı sosyal gruplarda, insanların heteroseksüel, gey veya biseksüel olduğu kanıksanmaktadır. Bununla birlikte, queer ve transseksüel

aktivistlerin gösterdiği gibi, diğer sosyal grupların cinselliği açıklamak için farklı yolları olabilmektedir (Parlee, 1998).

Toplumsal cinsiyetin ve cinselliğin sosyal olarak inşa edildiği fikri, insanların toplumsal çevrelerinde nasıl büyüdükleri ve içinde bulundukları kültürel yapıların etkileriyle şekillendiklerini göstermektedir. Bu süreç, dil ve kültürün iç içe geçtiği bir bağlamda gerçekleşmektedir. Dil, insanların dünya görüşlerini, değerlerini ve davranışlarını etkileyen bir araçtır. Kültürel faktörler, bir toplumda kabul edilen davranış ve normları belirleyen bir etkiye sahiptir ve bu davranışlar, insanların cinsel kimliklerinin nasıl şekillendiğini etkileyebilecektir (Maracek vd., 2004).

Dil ve kültür doğası gereği iç içe geçmiştir. Dili kullandığımızda, içinde yaşadığımız kültür tarafından şekillenen ve oluşturulan bir iletişim sistemi içinde bulunuyoruz. Kullandığımız dil, bize farklı kavram ve fikirler arasında ayrım yapmamızı sağlayan bir dizi sınıflandırma ve kategori sağlamaktadır. Bu sınıflandırmalar ve kategorilerin, bireyleri ve olayları nasıl değerlendirdiğimiz ve bunlara nasıl yanıt verdiğimiz ve ayrıca kendi eylemlerimizi nasıl düzenlediğimiz konusunda önemli etkileri vardır (Gergen, 1985).

Dil, gerçekliğin doğrudan bir kopyası değil, daha çok onun kültüre özgü anlamları içeren bir temsilidir. Örneğin, "gey", "heteroseksüel" ve "biseksüel" gibi kavramlar nispeten kalıcıdır ve belirli bir cinsel arzu açıklaması taşımaktadır. Cinsel arzuyu kişisel kimliğin kilit bir yönü olarak kurarlar ve kişinin partnerinin cinsiyetini arzunun en önemli boyutu olarak konumlandırırlar. Bu kategori sistemi, eşcinsel ve biseksüel arzuyu farklı ve "öteki" olarak gösterirken, heteroseksüelliğin üstün ve "normal" olduğu fikrini pekiştirmektedir. Cinsel çekiciliğin ve kimliğin daha akıcı ve genişleyen biçimlerini sunan başka arzu açıklamaları olduğunu belirtmek gerekir: Ancak bunlar genellikle baskın kültürel söylemde marjinalleştirilmekte veya reddedilmektedir. Genel olarak dil, cinsellik ve kimlikle ilgili olanlar da dahil olmak üzere kültürel normları ve değerleri şekillendirmek ve güçlendirmek için güçlü bir araçtır (HareMustin ve Marecek, 1990). Dil ve kültürün iç içe geçtiği bir gerçektir. Dil, bize farklı kavramlar ve fikirler arasında ayrım yapmamızı sağlayan bir dizi sınıflandırma ve kategori sağlamaktadır. Bu sınıflandırmalar ve kategoriler, bireyleri

ve olayları nasıl değerlendirdiğimiz ve kendi eylemlerimizi nasıl düzenlediğimiz konusunda önemli etkilere sahiptir. Özellikle, dil ve kültür, cinsiyet, cinsellik ve kimlik kavramları ve kategorileri gibi sosyal davranışları düzenlemede etkilidir.

Cinsiyet, cinsiyet ve cinsellik kavramları ve kategorileri, sosyal davranışı düzenlemede ve kimlik inşasında etkilidir. Bir örnek, erkek cinsel dürtü kavramı ve onun cinsel karşılaşmaları çerçevelemedeki rolüdür. Bu kontrol edilemeyen erkek dürtüsü yapısı, kadınları kendileriyle seks yapmaya zorlamak ve bazı kadınların neden istemedikleri seks yapmayı kabul ettiklerini açıklamak için kullanılmaktadır. Dahası, bu yapı, şiddet içeren veya zorlayıcı seks yapan erkekleri ve erkek çocuklarını mazur görmek için kullanılır ve genellikle post hoc anlatımlarda sunulmaktadır (Gavey, 1992).

Sosyal inşacılar, dilin deterministik olmadığına ve bireylerin dilin anlamlarını biçimlendirme ve dönüştürme yetkisine sahip olduğuna inanırlar. Dil sabit değildir, aksine dinamiktir ve sosyal müzakere ve etkileşim yoluyla sürekli olarak gelişmektedir. Konuşmacılar, baskın anlam ve normları yıkmak veya bunlara meydan okumak için ironi, mizah ve kendine mal etme gibi çeşitli dilbilimsel ve dilsel olmayan stratejileri kullanabilir. Örneğin, LGBTQ+ topluluğu, “gay” ve “queer” gibi karalamaları olumlu kimlikler olarak sahiplendi ve yeniden tanımladı, böylece bu kelimelerin baskın olumsuz çağrışımlarına meydan okudu (Crawford, 1995).

Sosyal inşacılar, cinsiyet ve toplumsal cinsiyet tanımlarına geleneksel modellerden farklı bir bakış açısına sahiptir. Cinsiyetin sosyal baskılar ve kültürel etki tarafından şekillendirilen bir dizi bireysel özellik olduğu fikrine meydan okumakta ve ayrıca cinsiyetin cinsiyeti belirleyen tamamen biyolojik bir faktör olduğu fikrini de sorgulamaktadırlar. Sosyal inşacılar, geleneksel cinsiyet-toplumsal cinsiyet modelinin özellikle aşağıdaki yönlerini sorgulamaktadırlar (Marecek vd., 2004):

1) cinsiyetin bireylerin doğasında bulunan bir özellik olduğu fikri,

2) cinsiyetin bireylerin sabit ve değişmeyen bir yönü olduğu fikri,

3) cinsiyet ve toplumsal cinsiyetin katı bir ikilik olduğu inancı,

4) biyolojik cinsiyetin dil ve kültürden etkilenmeyen temel ve değişmeyen bir faktör olduğu iddiası.

Sosyal inşacılar cinsiyeti bireysel kişilik veya özellik farklılıklarından ziyade dinamik bir sosyal süreç olarak görürler. Toplumsal cinsiyeti, insanların sürekli olarak birbirlerinin erkek veya kadın kimliklerini inşa ettiği ve pekiştirdiği, "cinsiyet yapmak" ifadesine yansıyan, paylaşılan bir emek olarak görmektedirler (West ve Zimmerman, 1987).

Sosyal inşacılar, biyolojik cinsiyetin, cinsiyetin üzerine inşa edildiği değişmez bir temel olduğu fikrini reddetmektedirler. Doğal veya biyolojik olarak kabul edilen şeyin aslında sosyal olarak inşa edilmiş, kültürlere ve zaman dilimlerine göre değişen bir anlayış olduğunu iddia ederler. Biyolojik gerçekler nesnel veya evrensel değildir, daha ziyade kültürel varsayımlar ve dil tarafından şekillendirilmiştir. Sosyal inşacılar bu nedenle bedenlere, biyolojiye ve somutlaştırılmış uygulamalara iliştirilen kültürel anlamları keşfetmeye çalışmaktadır. Sosyal inşacı bir yaklaşım benimseyerek toplumsal cinsiyet, seks ve cinsellik üzerine yeni ve yenilikçi bakış açıları geliştirmek mümkündür (Fausto-Sterling, 2000).

1.8.Erkeklik Üzerine Cinsiyet Rolleri

Cinsiyet rolleri, toplumun belirli cinsiyetlere atfettiği davranış, beklenti ve görevlerdir (Connell, 2005). Bu roller, belirli bir cinsiyetin toplum içinde nasıl davranması gerektiğine dair normlar, değerler ve beklentilerden oluşur. Erkeklik üzerine cinsiyet rolleri ise, erkek cinsiyetiyle ilişkilendirilen sosyal beklentiler ve normlardır. Araştırmacılar, cinsiyet rollerinin nasıl oluştuğunu ve nasıl sürdürüldüğünü anlamak için çeşitli yaklaşımlar kullanmışlardır (West & Zimmerman, 1987; Kimmel, 2000). Cinsiyet rolleri, toplumun belirli cinsiyetleri nasıl algıladığını, hangi davranışları kabul ettiğini ve hangilerini kabul etmediğini gösterir. Bu roller, kültürel, tarihsel ve toplumsal faktörlerin bir ürünüdür ve farklı toplumlarda farklılık gösterebilmektedir.

Araştırmacılar, cinsiyet rollerinin nasıl oluştuğunu ve nasıl sürdürüldüğünü anlamak için çeşitli yaklaşımlar kullanmışlardır. Bu yaklaşımlar arasında sosyoloji, psikoloji, antropoloji ve feminizm gibi disiplinler bulunur. Araştırmacılar, cinsiyet rollerinin

toplumsal yapılar, aile, medya, eğitim ve kültür gibi faktörlerle nasıl etkileşim içinde olduğunu incelemişlerdir (Connell, 2005; Kimmel, 2000). Örneğin, hegemonik erkeklik teorisi, toplumda kabul gören "gerçek erkeklik" anlayışının nasıl inşa edildiğini ve diğer erkeklik biçimlerinin nasıl dışlandığını açıklamaktadır. Ayrıca, cinsiyet rollerinin değişebileceği ve esnek olabileceği fikrini destekleyen çalışmalar da bulunmaktadır (Kimmel, 2000).

Toplumsal cinsiyet kategorilerinin gücü ve yaygınlığı, evde başlayan ve toplumsal etkilerle pekiştirilen toplumsal cinsiyet rolü sosyalleşmesi süreciyle sürdürülen biyolojik farklılıklardaki temellerine bağlanabilecektir. Bu sosyalleşme, erkek ve kızlara kendi cinsiyetleri için doğal davranış olarak kabul edilen şeyleri öğretmektedir. Sonuç olarak, erkeklerin ve kadınların rolleri tarihsel ve geleneksel olarak günlük yaşamlarında dayatılmıştır (Sideris, 2005). Walker (2005), cinsiyet rollerinin sosyal olarak inşa edildiğini ve beklendiğini iddia etmektedir. Diğer bir deyişle, erkeklerin toplumsal beklentilere uyması ve erkekliğe atfedilen özellikleri sergilemesi beklenmektedir. Butler'a (1999) göre, cinsiyet doğuştan değil, daha çok bir performanstır. Tüm bu araştırmalar ve kuramsal açıklamalar, erkeklik üzerine cinsiyet rollerinin toplumsal bir yapı olduğunu ve çeşitli faktörlerin etkileşimi sonucunda oluştuğunu göstermektedir. Bununla birlikte, cinsiyet rollerinin değişebilir ve esnek olduğu fikri, toplumun evrilebilir bir yapıya sahip olduğunu ve farklı erkeklik biçimlerinin kabul edilebilir olduğunu göstermektedir.

1.9.Toplumsal Cinsiyet Kalıp Yargıları

Toplumsal cinsiyet kalıp yargısı, farklı cinsiyetlere mensup bireylerin özellikleri ve davranışlarının neler olduğu ve toplumda bu cinsiyetler için uygun veya arzu edilir olarak kabul edilen tutum ve davranışların neler olduğu hakkında o cinsiyetin tüm bireylerine genelleştirilen fikirlerdir (Bayraklılar ve Türkoğlu, 2022). Erkeklik algısı, genellikle erken yaşlarda öğrenilen ve ilerleyen yaşlarda erkek kimliği ile ilişkilendirilmeyen özelliklerin bastırılmasına yol açan kalıplar içermektedir. Bu durum, özellikle geleneksel ve küçük toplumlar gibi sınırlı çevrelerde büyüyen bireylerde daha belirgin hale gelmektedir (Boratav vd., 2017).

Birçok çalışma, toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının çocukların davranışları ve tercihleri üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu ortaya koymuştur (Witt, 1997). Örneğin, kızlara pembe renkli eşya ve kıyafetler alınması, bebeklerle oynama gibi aktiviteler önerilirken, erkek çocuklara mavi renkli eşya ve kıyafetler alınması, araba veya silahlarla oynama gibi daha "erkeksi" faaliyetler tavsiye edilmektedir. Bu şekilde, çocuklar cinsiyet rollerine uygun davranışları benimsemeye yönlendirilmektedir.

Toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, erkek çocuklarının duygusal ifade ve bağlantı kurma becerilerini bastırabilmektedir. Bu durum, erkeklerin duygusal zorluklarıyla başa çıkmalarını ve duygusal ihtiyaçlarını ifade etmelerini engelleyebilmektedir (Corey, 2005). Ayrıca, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, erkeklerin rekabetçi, güçlü ve bağımsız olmalarını teşvik ederek, duygusal zayıflık göstermemeleri gerektiğini tabu hâline getirebilmektedir (Holland vd., 1994; Seidler, 1989).

Kadınlar için ise toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, başkalarıyla ilgilenmeye ve ilişkileri önemsemeye öncelik verme eğilimini pekiştirebilmektedir (Seidler, 1989). Bu nedenle, kadınlar genellikle empati, şefkat ve sosyal bağlantı kurma yeteneklerinde daha becerikli olabilmektedir. Ancak, bu kalıplar kadınları sadece bu rollerle sınırlamakta ve kişisel başarı ve bağımsızlık alanlarında daha fazla özgürlük ve fırsat sunulamamasına neden olmaktadır.

Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları, çocukların cinsiyet rollerine uygun davranışları benimsemelerini ve belirli normlara uymalarını teşvik etmektedir. Bu kalıplar, bireylerin duygusal ifade, ilişki kurma ve kişisel hedeflerini gerçekleştirme konularında kısıtlamalar getirebilmektedir. Cinsiyet rollerinin bu şekilde sınırlayıcı etkileri, toplumda cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve bireylerin özgürce kimliklerini keşfetmeleri için önemli bir sorundur. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının sorgulanması ve değiştirilmesi, bireylerin gerçek potansiyellerini keşfetmelerine ve farklı yeteneklerini geliştirmelerine yardımcı olabilecektir.

Bu sorunun üstesinden gelmek için eğitim ve farkındalık çalışmaları büyük önem taşımaktadır. Eğitim sistemi, cinsiyet eşitliği ve cinsiyet rollerinin esnekliği konularını ele almalı ve öğrencilere farklı yetenekleri ve ilgi alanlarını keşfetme fırsatı sunmalıdır (Liben & Bigler, 2002). Aynı zamanda, ailelerin ve toplumun da bu

konuda bilinçlenmesi ve cinsiyet eşitliğini destekleyen tutum ve davranışları benimsemesi gerekmektedir. Toplumsal cinsiyet kalıp yargılarının sorgulanması ve değiştirilmesi, cinsiyet eşitliği ve insanların cinsiyete dayalı kısıtlamalardan bağımsız olarak kimliklerini ifade etmeleri için önemli bir adımdır. Bireylerin cinsiyet rolleriyle sınırlanmadan, kendilerini gerçekleştirebilecekleri bir toplumun oluşturulması hedeflenmelidir.

1.10. Erkekliğin Farklı Biçimleri

1.10.1. Çoklu Erkeklik

Son zamanlarda yapılan sosyal ve kültürlerarası araştırmalardan görülmektedir ki erkeklik için tek ve sabit bir tanım yoktur. Bunun yerine, erkeklik konularında farklı söylemler vardır ve bunlar farklı bağlamlara bağlı olarak sürekli değişmektedir. Connell'in (2000) bahsettiği gibi, farklı kültürler ve tarihsel dönemler cinsiyeti farklı şekillerde yapılandırdığından, erkeklik de "erkeklikler" olarak çoğul bir şekilde ele alınabilmektedir. Kimmel (1996) de tek bir erkeklik yerine "erkeklikler" terimini savunmaktadır. Benzer şekilde, Seidler (1989) ve Segal (1993) erkekliğin tarihsel olarak ortaya çıkan bir deneyim olduğunu iddia etmektedir. Aynı şekilde Ratele ve diğerleri (2007), herhangi bir sosyal veya tarihsel bağlamda rekabet eden erkeklik formları olduğunu belirtmiştir. Erkeklik bir sosyal yapım olduğu için, farklı sosyal ve kültürel bağlamlarda farklı erkeklik formları ortaya çıkmaya eğilimlidir ve bir dönemde erkeklik olarak kabul edilen şey, başka bir dönemde aynı olmayabilecektir (Prusank, 2007). Önemli olan, erkekliğin farklı sosyal, kültürel ve tarihsel bağlamlarda yerleşik olduğu ve yayıldığıdır (Ratele, 2008; Smith, 1996).

Araştırmalar, erkekliğin sabit, homojen ve doğuştan gelen bir yapı olmadığını, aksine akıcı, ilişkisel, bağlamsal, değişken ve sürekli tartışmaya açık olduğunu göstermektedir (Connell & Messerschmidt, 2005). Giderek daha belirgin hale gelen bir gerçek ise bir ayar veya bağlam içinde birden fazla erkeklik biçimi olduğudur. Örneğin, bir ortam (okul, iş yeri vs.) içinde erkeklik anlayışları, bir erkek olmanın öğrenme yöntemleri ve erkek bedenini kullanmanın farklı yolları bulunmaktadır (Connell, 2005). Erkekliklerin sabit olmadığı temel nedenlerden biri içsel karmaşıklık ve çelişkilerin varlığıdır. Örneğin erkeklik; hesapları, çelişkili arzuları,

davranışları ve argümanları yansıtmaktadır. Bu şekilde, erkeklikler homojen veya tekil değil, aksine karmaşık, akıcı ve doğası gereği çelişkilidir. Erkeklikler çokludur ve cinsiyet, ırk ve sınıf arasındaki etkileşim tarafından şekillendirilir. Bu nedenle, erkeklikler hem siyah hem de beyaz, işçi sınıfı hem de orta sınıf, heteroseksüel hem de eşcinsel olabilir (Shefer, 2006). Smith (1996), bir erkeğin sahip olduğu gücün sınıf, ulus, ırk, cinsel tercih ve benzeri açılardan farklılaştığını savunmaktadır.

1.10.2. Hegemonik Erkeklik

Connell (1993) erkekliğin hiyerarşik bir düzen içinde yer aldığını, her zaman güç ve meşruiyet için rekabet ettiğini belirtmiştir. Bu, erkeklik içinde birlik, egemenlik ve bağımlılık ilişkileri olduğu anlamına gelmenin yanı sıra farklı türdeki erkekleri içerebilmekte veya dışlayabilmektedir (Connell, 1993: 2005).

Bu hiyerarşinin en üstünde bulunan baskın erkeklik anlayışı, hegemonik erkeklik olarak adlandırılmaktadır. “Hegemonya (Hegemony)” kavramı, Antonio Gramsci'nin sınıf ilişkilerine yönelik araştırmasından geliştirilmiştir (Davies ve Eagle, 2007; Donaldson, 1993). Hegemonya, belirli bir grup tarafından toplumsal hayatta güç ve liderlik pozisyonu geliştirilmesi ve sürdürülmesi anlamına gelmektedir. Bu toplumsal konumun kurulması, aktif güce dayanmamasına rağmen, şiddet bir yönünü oluşturabilmektedir. Bunun yerine bu söylem, toplumun tüm yönlerinde yaygınlığı ile sürdürülmektedir (Connell, 1987).Bu şekilde, hegemonik erkeklik, “erkeklerin baskın konumunu ve kadınların bağımlılığını garanti ettiği (veya garanti edildiği sanılan) ataerkil meşruiyet sorununa şu anda kabul edilen cevabı yansıtan cinsiyet uygulamasının yapılandırmasıdır” şeklinde tanımlanabilecektir (Connell, 2005: 77).

Hegemonik erkeklik formları, dolayısıyla erkekliğin idealize edilmiş bir versiyonunu sunmakta ve gerçek bir erkek olmanın ne anlama geldiğini, gerçek erkeklerin nasıl davranması gerektiğini belirlemektedir (Shefer, 2006). İlişkisel boyutla ilgili olarak, hegemonik erkeklik, kadınların ezilmesi ve diğer erkeklik formlarının boyun eğdirilmesini içermektedir (Demetriou, 2001; Miller, 1991). İlk olarak, hegemonik erkeklik kadınlar üzerindeki gücü içerirken, ikincisi iç hegemonya ya da diğer erkeklikler üzerindeki hegemonyayı ifade etmektedir. Yani bir grup erkeğin diğerlerinin sosyal üstünlüğüne karşı baskı yapmasıdır, örneğin hegemonik erkeklik

tarafından eşcinsel erkeklerin ve siyah erkekliğin ezilmesidir (Demetriou, 2001). Bu nedenle, hegemonik erkeklik "ötekileştirme" sürecine dayanmaktadır. Yani hegemonik erkeklik kategorisine giren erkekleri ve girmeyenleri, örneğin eşcinsel erkekleri ayırmaktır. Bu şekilde, hegemonik erkeklik söylemi, erkekleri denetleyen bir söylemdir. Erkeklerin gerçek bir erkek olmadıkları veya idealleştirilmiş erkekliğin gereksinimlerini karşılamadıkları korkusu nedeniyle, erkekler sürekli bir şekilde toplumsal olarak istenen erkeklik biçimini sergileme baskısı altında kalmaktadır (Mills & Lingard, 1997).

Hegemonik maskülenlik kavramı, yaklaşık 20 yıl önce Avustralya'daki lise öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışma ile ilgili olarak sosyal eşitsizlik sorununa bağlı olarak oluşturulmuştur. Bu çalışma, Avustralya'daki erkek lise öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri ve kimlikleri ile ilgili bir araştırmadır. Hegemonik maskülenlik kavramı, erkekler arasında egemen olan ve diğer cinsiyetlere ve erkeklik biçimlerine baskın gelen bir erkeklik tipini tanımlamaktadır. Bu kavram, sosyal eşitsizlik sorununa bağlı olarak, erkeklerin nasıl davranması gerektiği, neye ilgi duyması gerektiği, nasıl görünmesi gerektiği gibi konularda baskı altında olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, hegemonik maskülenliğin nasıl oluştuğunu, nasıl sürdürüldüğünü ve nasıl değiştirilebileceğini incelemektedir (Connell ve Messerschimdt, 2005).

"Hegemonya" kelimesi, karşıt söylemlerin tamamen yok olması anlamına gelmemekte, ancak bu söylemler daha çok baskın olan bu hegemonik kavramsallaşmanın altında bir konumda yer almaktadır. Connell (1987: 183), Hegemonik maskülenliğin her zaman çeşitli baskılanmış maskülenlik türleri ve kadınlarla ilişkili olarak inşa edildiğini savunmaktadır. Bu, erkeklerin kadınları egemenlik altına almalarına izin veren bir güç bölünmesi anlamına gelmektedir. Aynı anda, gücün erkekler arasında eşit şekilde dağılmadığı da dikkate alınmalıdır. Jefferson (1994), Connell'in hegemonik maskülenlik kavramının, maskülenlik türlerinin çeşitlerini ve hiyerarşik sıralamasını kapsayan bir kavram olduğunu belirmektedir. Connell (2000), maskülenliğin bazı türlerinin üstün ve egemen olarak görüldüğü bir hiyerarşide örgütlendiğini, diğerlerinin ise ast olarak görüldüğünü

savunmaktadır. Connell (1995) her ne kadar çoğu erkek hegemonik hiyerarşinin zirvesine ulaşamasa da çoğu erkeğin bu baskın maskülenlik söylemiyle ilişkili belirli öznel konumları benimsediğini, bu söylemi yansıtan pozisyonları benimsediğini ve "gerçek" erkekler ve "gerçek" erkek çocukları olarak görülmek için uyum sağladığını belirtmektedir. Kaufman (1994), bu uyuma yönelik baskının, erkekler ve erkek çocukları üzerindeki güçlü etkisinden kaynaklandığını savunmaktadır.

Erkekler arasındaki gücün eşit şekilde dağılmaması gerçeğinden dolayı, Connell (2000) toplumda üç farklı erkeklik türünün var olduğunu iddia etmiştir. Bu alternatif erkeklik türleri, Donaldson (1993) tarafından karşı-hegemonya olarak adlandırılmaktadır. İşbirlikçi erkeklik, baskın erkeklik türleriyle her zaman uymayan ve aynı fikirde olmayan bir erkeklik türü olarak tanımlanabilmektedir. Bu erkeklik türü, baskın, hegemonik erkeklik türlerine veya karşıt protesto erkeklik türlerine kolayca uyum sağlayabilmektedir. Öte yandan, boyun eğen erkeklik türü, belirli bir bağlamda daha güçlü veya baskın erkeklik türüne her zaman uymak olarak tanımlanabilmektedir. Son olarak, karşı çıkan veya protesto eden erkeklik türü, baskın veya hegemonik erkeklik türleriyle sürekli olarak karşı karşıya olan veya çatışan bir erkeklik türüdür (Shefer, 2006). Shefer (2006), erkekleri bu özel kategorilere sınıflandırmaya karşı çıkarak, "herhangi bir erkek, farklı ilişki ve bağlamlarda kendini farklı erkeklik türlerinde konumlandırabilmektedir" demiştir. Ayrıca Shefer (2006: 32) "sosyal bir yapı olarak erkeklik her zaman iç çelişkiye ve tarihsel bozulmaya açıktır" diye eleştirel bir şekilde sözlerine devam etmiştir.

Toplumda farklı erkeklik biçimlerinin yanı sıra, daha marjinalize edilmiş ve baskı altında olan erkeklik türleri de bulunmaktadır. Paulsen (1999), örneğin, baskı altında olan etnik, dini veya ırksal erkek grupları gibi marjinalize edilmiş erkekliklerin, hegemonik erkekliğin kriterlerini karşılayan erkeklere sağlanan tüm avantajları paylaşmadıklarını savunmaktadır. Connell (1993) tarafından savunulan baskı altındaki erkeklik biçimleri, erkeklik hiyerarşisinin en altında bulunmaktadır. Bu alt gruplardaki erkeklik biçimlerinin örnekleri, heteroseksüel erkeklerin üstünlüğü ve homoseksüel erkeklerin, ayrıca feminen heteroseksüel erkeklerin baskı altına alınmasıdır (Paulsen, 1999). Rubin (1975) cinsiyetin ve hegemonik erkekliğin

heteroseksüelliği kurumsallaştırmak ve cinsiyeti cinsel üremeyle ilişkilendirmenin bir yolu olarak hareket ettiğini ileri sürmektedir. Başka bir deyişle, insan türünün devamı için cinsel üreme gereklidir ve bu nedenle homoseksüellik doğal olmayan ve maskülen olmayan olarak kabul edilmektedir. Rich'in (1986, akt. Pascoe, 2007) 'zorunlu heteroseksüellik' kavramı da başka bir nedenlendirme biçimini sağlamaktadır. Rich'e göre (1986), heteroseksüellik, erkeklerin kadınlar üzerindeki sosyal güçlerinin üremeyle bağlantılı olduğu anlamına gelmektedir. Imms (2000), erkeklerin hegemonik standartlara uymadığında marjinalleşme (bazı erkeklerin deneyimlerinde 'ötekileştirme'), baskı ve üstünlük (bazı erkeklerin akran gruplarına katılımını ve kabulünü sınırlama) eğilimi göstermektedir.

Glick, Gangl, Gibb, Klumpner ve Weinberg (2007), homoseksüellik konusunda, heteroseksüel erkeklerin genel olarak eşcinsellere karşı düşmanca tutumlarının, erkeklerin kendi maskülenliklerini gösterme ve savunma ihtiyacından kaynaklandığını iddia etmiştir. Ancak, çalışmaları, heteroseksüel erkeklerin eşcinsel erkekleri dişi özellikler sergilediklerini düşündüklerinde daha olumsuz bir tutum sergilediğini ortaya koymuştur. Glick ve diğerleri (2007: 55) tarafından belirtildiği gibi, eşcinsel erkekler iki tür cinsiyet normunu ihlal ediyor gibi görünmektedir. Bunlar cinselliğe ilişkin normlar (erkek partnerleri tercih etme) ve kişilik stereotipinde görülen dişilik özelliklerine ilişkin normlardır. Bu durumda, "dişi eşcinsel bir erkek (DEE) cinsiyet ve kişilik normlarını ihlal ederken, maskülen bir eşcinsel erkek (MEE) sadece cinsiyet normlarını ihlal eder ancak kişilik normlarını ihlal etmez". Bu nedenle, bazı durumlarda kırılgan olan kendi maskülenlik duygularını savunmak için, heteroseksüel erkekler, özellikle daha feminen özellikler sergileyen eşcinsel erkeklere karşı "öteki" ve düşmanca tutumlar sergileyebilmektedir.

Connell (2000) erkeklerin, baskın ve hegemonik erkeklik görüşlerine karşı giderek eleştirel hale geldiğini ifade etmektedir. Bu eleştirel duruş, "anti-seksist" gruplar ve benzeri oluşumların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu da erkeklerin, hegemonik erkeklik biçimlerine karşı koyma ve farklı erkeklik biçimlerini savunma kabiliyetlerinin olduğunu göstermektedir. Bu nedenle toplumda, hegemonik erkeklik

biçimlerinin yanı sıra, cinsiyet düzenine meydan okuyan ve çeşitlilik gösteren erkeklik biçimleri de mevcuttur. Bu çeşitlilik, erkeklerin bireysel olarak farklı bir erkeklik biçimi seçme özgürlüğüne sahip olmaları açısından önemlidir.

1.10.3. İşbirlikçi Erkeklik

Connell (2005: 79), hegemonik erkekliği tamamen benimseyen erkeklerin sayısının az olduğunu ifade etmektedir. Ancak ataerkil sistemin varlığı ve kadınların genel olarak ikincil plana atılması, erkeklerin çoğunluğunun hegemonyadan faydalanmasına neden olmaktadır. Connell, bu durumun sonucunda ortaya çıkan erkeklik biçimini "işbirlikçi erkeklik" olarak tanımlamaktadır.

Başka bir deyişle işbirlikçi erkeklik, erkeklerin baskın davranışlarda bulunmamalarına rağmen hegemonik veya baskın erkeklikten sağladıkları yararları ifade etmektedir. Bu erkekler, kendilerine avantaj sağlayan erkeklik biçimlerini açıkça desteklemezler ancak onlara karşı da çıkmazlar (Torres, 2007: 78). Connell (2005: 79), işbirlikçi erkekliği, hegemonik erkekliğin "sözde" biçimi olarak değerlendirmekte ve iki erkeklik biçimini şu örneklerle karşılaştırmaktadır: İşbirlikçi erkekler, televizyonda Amerikan futbol maçlarına tezahürat yapan erkeklerdir, oysa hegemonik erkekler, sahaya çıkıp mücadele eden erkeklerdir.

1.10.4. Mozaik Erkeklik

Coles'a (2008: 238) göre, "mozaik erkeklik" (mosaic masculinity), erkeklerin hegemonik erkekliğe dahil olan özellikleri ve parçaları kendi gerçekleştirme kapasiteleri dahilinde bir araya getirerek, bunları yeniden formüle ederek kendi baskın erkeklik standartlarını ortaya koydukları bir yapıdır. Bu erkeklik biçimi, tutarsız özelliklerin ve parçaların uyumlu bir desen oluşturması için bir araya getirildiği bir mozaik gibi kolaylıkla bir araya gelebilecektir.

Ayrıca erkekler hegemonik erkekliğin egemenliği altında olsalar bile bunu tamamen reddetmemektedir. Bunun yerine, kendilerine ayrıcalık tanıyan parçalara odaklanırken diğerlerini reddederler. Coles(2008: 238-239) mozaik erkeklikler için örnekler de vermiştir. Ona göreerkekler, hegemonik erkeklik ideallerinden olan güçlülüğü, fiziksel olarak güçsüz olsalar bile zihinsel olarak güçlü olmakla karşılayabilmekte veya hegemonik erkekliği yeniden formüle ederek mozaik bir

erkeklik yaratabilirler. Örneğin, hegemonik erkeklik idealinin kapsadığı fazla kilolu olmayan, kaslı, atletik görünüme sahip olmayan kilolu bir öğrencinin, akademik kariyer yaparak son derece rekabetçi olduğunu söyleyerek erkekliğini bunun üzerinden ölçmesi, mozaik erkeklik tanımıyla uyumludur.

1.10.5. Marjinal Erkeklik

Connell (2005: 80), hegemonya, işbirlikçilik ve marjinal erkekliği toplumsal cinsiyet hiyerarşisine içkin örüntüler olarak ele almaktadır. Marjinal erkeklik, etnik özellikleri, ait oldukları sosyo-ekonomik sınıf veya engel durumları gibi nedenlerden dolayı hegemonik erkekliğe doğrudan erişimi olmayan ancak yine de hegemonik erkeklikte vurgulanan fiziksel güç ve mutsuzluk duygusunu bastırma gibi normlara uyum sağlayan erkekleri ifade etmektedir. Connell'a göre, marjinal erkeklik de toplumsal cinsiyet hiyerarşisinin bir parçasıdır.

Connell'ın kuramında, erkeklik oluşumları sadece toplumsal cinsiyet pratikleriyle değil, aynı zamanda etnisite ve sınıf gibi toplumsal yapılar arasındaki farklılıklar ve bu yapıların toplumsal cinsiyetle olan etkileşimiyle de şekillenir (Connell, 1995, akt. Howson, 2007: 381). Bu farklılıklar hegemonik erkeklikler arasında görülebileceği gibi ayrıca madun sınıflar, etnik, engelli veya yaşlı gruplar arasında da farklılaşmalar meydana gelebilir. Bu grupların marjinalleşmesi, hegemonik erkek kategorisine ait merkezi ilkelerden uzaklaşmalarına neden olur (Howson, 2007: 281).

Bu nedenle, “marjinal erkeklik” Connell'ın toplumsal cinsiyet hiyerarşisindeki başka bir erkeklik türü olarak değerlendirilebilir. Marjinal erkeklik, bir erkeğin etnik kökeni gibi nedenlerden dolayı hegemonik erkekliği tam olarak pratik edemese de, yine de hegemonik erkeklikte vurgulanan saldırganlık, üzüntü bastırma ve fiziksel güç gibi özellikleri bünyesinde barındıran bir erkeklik biçimidir (Sığın, 2018: 44).

Connell (2005: 80-81) örneklerinde, marjinal erkekliğin etnisite üzerinden nasıl oluşturulduğuna değinmektedir. Siyahi spor yıldızları, eril gücü temsil ederek hegemonik erkeklikle ilişkilendirilebilirken, “siyahi tecavüzcü” miti Amerikan sağının cinsiyet politikalarında sıklıkla kullanılan bir örnektir ve bu örnekte marjinal erkekliğe işaret etmektedir. İlk örneklerinde erkekler, fiziksel güçleri nedeniyle hegemonik erkeklikle anlatılabilirken, siyahi olmalarından dolayı marjinal erkekliğe

işaret ederler. “Siyahi tecavüzcü” olarak tasvir edilen bir erkek imgesi, yine hegemonik erkeklik çağrışımları yaparken siyahi olması onun toplumdaki marjinal konumunu gösterir.

Marjinalleşmenin seviyesi veya ciddiyeti, her zaman hegemonik grup tarafından kabul edilmeye veya reddedilmeye bağlıdır (Howson, 2007: 381). Örneğin, Amerika Birleşik Devletleri'nde siyahi erkekliklerin marjinalleştirilmesinin etkinliği, siyahi atlet ve müzisyenlerin hegemonik erkeklik statüsü sergilemeleriyle birlikte belirsizleşir. Ancak bireylerin başarıları daha geniş ölçekte marjinal siyahi erkeklerin toplumsal konumunu değiştirmeyecektir (Howson, 2007: 281).

1.10.6. Madun Erkeklik

Connell tarafından geliştirilen erkeklik kategorilerinden biri,“madun erkeklik” olarak adlandırılmaktadır. Madun erkeklik, Connell (2005) tarafından ortaya atılan dört erkeklik kategorisinden biridir. Madun erkeklik, hegemonik erkeklik kavramının tam tersi nitelikleri sergileyen, duygusal olarak güçsüz, dişil, bezgin, itaatkâr, uysal, disiplinsiz ve tek kadın ile yaşamını geçiren erkekler olarak tanımlanır (Connell, 1998). Connell (2019), bu çalışmasında madun erkekliği tanımlarken eşcinsel erkeklik en belirgin olanı olsa da yalnızca eşcinsel erkekler madun erkek tipi değildir. Bazı heteroseksüel erkekler ve erkek çocuklar da dışlanmaktadır. Bu süreçte, hakaret ve aşağılama söz konusudur. Bunlara örnek verilecek olursa; korkak, sümsük, ahmak, dönek, mülayim, hanım evladı, süt oğlanı, ebleh, çıtkırıldım, muhallebi çocuğu, beceriksiz, ana kuzusu, salon erkeği, mıymıntı, ödlek, dört göz vb. gibi pek çok kelime kullanılmaktadır. Bu durumda, erkeklik sembolik olarak kadınsılıkla birleştirilerek karıştırılmaktadır (Connell, 2019: 153).

Connell' in madunerkeklik kavramına yönelik açıklamaları, mağdur erkeklik kategorisinde alt kategorilerin olduğunu ima etmektedir. Madunerkeklik, kadınlıkla benzerlik gösteren bir erkeklik olarak da nitelendirilebilir. Ancak toplum tarafından kusurlu olarak görülen bu erkeklik kategorisine yönelik oluşturulan söylemler, bireyleri dışlayıcı bir konuma getirebilmektedir.

Erkeklik kategorileri arasında en alt tabakada yer alan madun erkeklik, güçsüzlük özelliği ile öne çıkmaktadır (Sığın ve Canatan, 2018: 169). İdeal erkeklik dışında

tanımlanan madun erkeklik, toplumda görünmez bir noktada yer almaktadır (Elgün, 2020: 883). Bu erkeklik kimliğini yeniden tanımlama noktasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle geleneksel toplumlardan sıyrılan veya kültürü terk eden erkekler için daha da önemlidir. Ataerkil toplumlar için, madun erkeklik gibi kendini yeniden tanımlayan erkekliklere ihtiyaç vardır. Çünkü iktidarı elinde tutmak için üretim yapan eril ideoloji bu erkeklikleri kullanabilmektedir. Madun erkeklik arada kalmış, görülmeyen, herhangi bir sınıfla veya ırkla ifade edilemeyen bir erkekliktir. Bu erkekliğin dönüşümü, sosyal çalışmacıların desteğiyle eril ideolojiye çekilebilecek veya eşitlikçi ideolojiye yaklaştırılabilecektir (Akyüz ve Dabak, 2017: 82). Madun erkeklik, eril bir suskunluğu korumaktadır. Bu suskunluk ev içinde faydalı olabileceği gibi farklı yansımaları da olabilecektir. Nadiren de olsa, eril suskunluk ve dişil suskunluk bir arada olabilmektedir. Toplumsal cinsiyet sistemi ile verilen erkeklik davranışlarını sürekli olarak kontrol eden madun erkeklik, bu durumdan kaçmak için ev içinde kendisine bir alan yaratmak adına eril suskunluğu gerçekleştirebilmektedir (Barutçu, 2015: 142).

1.11. Erkeklik Üzerine Farklı Bakış Açıları

Tezde, Connell'in kategorilemesiyle ilgili bölümün sona ermesi ve ardından yeni bir bölüme geçilmesi önemli bir geçiş noktasını işaret eder. Connell'in erkeklik üzerine teorik çerçevesi, erkeklik kavramının çeşitliliğini ve karmaşıklığını anlamada kritik bir rol oynar. Bu çerçeve, hegemonik, alt, itaatkâr ve marjinalleştirilmiş erkeklikler gibi kategorileri içerir. Ancak, bu kategorileme her ne kadar erkekliğin çeşitli yönlerini aydınlatmada yardımcı olsa da erkekliği anlamanın tek yolu olmadığını belirtmek önemlidir. Connell'in kategorilemesinin ardından geçilen yeni bölüm, erkeklik üzerine farklı bakış açıları ve kavrayışlar sunar. Bu, erkekliğin daha geniş bir yelpazede incelenmesine olanak tanır ve tek bir teorik yaklaşıma bağlı kalmadan, erkekliğin çok yönlü doğasını daha iyi kavramamızı sağlar. Bu bölümdeki geçiş, erkekliğin anlaşılmasında çeşitliliğin ve çok boyutluluğun önemini vurgular; erkeklik hakkındaki düşüncelerimizi genişletirken, bireysel deneyimlerin ve toplumsal yapıların bu kavram üzerindeki etkisini daha derinlemesine sorgulamamıza imkân tanır. Bu, akademik çalışmalarda erkekliği ele almanın dinamik ve evrimsel doğasını yansıtan bir yaklaşımdır.

1.11.1. Metroseksüel Erkeklik

1950'lerden günümüze erkek tüketicilere sunulan ürünler çeşitlilik göstermiştir. Şimdilerde erkeklere çeşitli kişisel bakım ürünleri satılmaktadır. Toplumsal koşulların ve cinsiyet rollerinin değişmesiyle birlikte erkekler, bakımlı olmaya özen göstermektedir (Çolakoğlu ve Doğaner, 2008: 336). Kişisel bakımlarına ve isteklerine önem veren erkeklerin sayısındaki artış, ortaya çıkan yeni erkeklik biçimlerinin bir kanıtıdır. Metroseksüellik kavramının toplumda büyük ölçüde benimsenmesine rağmen, kavramla ilgili tartışmalar devam etmektedir (Zeybekoğlu, 2010: 12). "Metroseksüel" kavramı, ilk defa Mark Simpson tarafından 1994 yılında "Male Impersonators: Men Performing Masculinity" adlı çalışmasında kullanılmıştır. Bu erkeklik biçimi, kadınsı taraflarıyla bağlantı içerisinde olan, görünüşüyle ilgili endişeler taşıyan, heteroseksüel, modern, kentli erkeği tanımlamaktadır (akt. Tuncay, 2006: 312). Metroseksüel erkekliğin özellikleri olarak kabul edilen kibir, kendine hayranlık, kendi dış görünüşüne önem verme, kendine bakma gibi özellikleri, pahalı tasarım kıyafetler, aksesuarlar ve kozmetik ürünler ile somutlaşmaktadır (Rubio-Hernandez, 2010: 66-67).

Küreselleşme, Türkiye de dahil olmak üzere dünyadaki bireylerin yaşam tarzlarını hem toplumsal hem de bireysel düzeyde değiştirmiştir (Topcu, 2012, s.71). Metroseksüel erkeklik kavramı, Türkiye'deki erkeklik algısına yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Semra Kardeşoğlu'na göre, kadınların ideal erkek modellerinin değişmesi metroseksüel erkekliğin ortaya çıkmasında etkili olmuştur (Zeybekoğlu, 2009, s.81). Bir çalışmada, önceden erkekler için tabu olan ürün ve hizmetleri kullanan ve kendilerini metroseksüel olarak tanımlayan erkeklerle yapılan bir araştırmada, metroseksüel erkeklerin erkeklik tanımlarında 11 anahtar nokta belirlenmiştir. Bunlar; liderlik/saygı, para/başarı, kadın/seks, aile/sevgi, görünüş, güç, maneviyat/ahlak, bilgi, başkalarını düşünme, macera/doğa, eğlencedir (Tuncay, 2006, s.312). Bu nedenle, metroseksüel erkeklerin geleneksel erkeklik rollerinden tamamen kopmadan yeni özellikler de taşıdığı görülebilir.

1.11.2. Hipererkeklik

"Hipererkeklik" ("hypermasculinity") kavramı erkeklikle ilgili özelliklerin, inançların ve davranışların aşırı vurgulanması şeklinde tanımlanabilir. Bu kavramın merkezinde normatif veya ideal erkeklik kavramı yer almaktadır. Erkekliğin ana nitelikleri olarak kabul edilen saldırganlık ve fiziksel güç gibi özelliklerin abartılması hipererkeksi ("hypermasculine") olarak nitelendirilebilir (Levy, 2007: 325).

Hipererkeklik kadınlığa karşı aktif bir erkeklik gösterme çabasıdır. Bu kavram, erkek bedenine, giyim tarzına, konuşma ve davranışlara odaklanmayı içermektedir. Hipererkeklik cinsiyet ayrımcılığına, homofobiye ve kişinin kendi kendine zarar vermesine neden olabilecek davranışlara yol açabilmektedir (Kaufman, 1987). Saldırganlık genellikle erkeklere özgü bir özellik olarak görüldüğünden, hipererkeklik şiddet, çete faaliyetleri, aile içi şiddet ve homofobik saldırılarla ilişkilendirilmiştir. Toplumsal cinsiyet konusunda çalışan sosyologlar, erkek olmanın temel olarak kadın olmamak anlamına geldiğini gösterirken, hipererkekliğin sıklıkla abartılı, tehlikeli ve yıkıcı davranışlara neden olabileceğini iddia etmektedirler (Levy, 2007: 325-326).

1.11.3. Kırılgan Erkeklik

Geleneksel olarak, erkeklerin cinsellik aradığı, kadınların ise duygusal bir bağ istediği ve kadın-erkek ilişkilerinde duygusallığın cinselliğe üstün geldiği ve namus bekçisi rolünü üstlendiği öngörülmektedir (Özyeğin, 2011:156). Ancak günümüzde, bireylerin bu geleneksel görüşten uzaklaşmaya başladıkları ve geçmiş ile günümüz arasında bir çatışma yaşadıkları söylenebilir. Kırılgan erkeklik kavramı, geçmişten ayrılma ile yeni bir yer edinme arasındaki boşluğu ve gerilimi ifade etmektedir (Topcu, 2012:73). Kırılgan erkekliği deneyimleyen bireyler, ailelerinden devraldıkları toplumsal cinsiyet ve cinsellik anlayışları ile kentli orta sınıfa mensup olmaları dolayısıyla deneyimledikleri toplumsal cinsiyet ve cinsellik anlayışları arasında bocalamaktadırlar. Bu nedenle, daha iyi bir yaşam sahibi olmak üzere yetiştirilen erkekler, sahip olmak istedikleri yaşam idealleri ile kökenleri arasında oluşan uçurum nedeniyle duygusal ve cinsel açıdan kırılgan hale gelebilmektedirler (Özyeğin, 2011:161-162).

Bu grup içinde yer alan erkekler köken olarak taşralıdırlar ve lise dönemindeki başarıları sayesinde saygın üniversitelere yerleşme imkânı bulmuşlardır. Bu durum, bir farklılık ve üstünlük hissi ile birlikte toplumda kabul görmeme ve dışlanma duygusu arasında bir uyumsuzluk yaratmaktadır. Bu erkekler, babalarından daha yüksek sosyoekonomik statülerine erişmelerine yardımcı olacak mesleki ve eğitsel hedeflere sahiptirler ve ekonomik yükseliş için yetiştirilmişlerdir. Okullarını başarıyla tamamlayarak toplumsal ve ekonomik açıdan yükselmek isteyen bu erkekler, yeni ortamlarda konumlanarak sosyalleşirler. Ancak büyük ölçüde sınıf alışkanlıklarından etkilenen erkeklik kalıpları ve beklentileri, yükselme umudu vaat eden bir benlik yaratmanın gerekliliklerileyle uyumlu değildir (Özyeğin, 2011: 161-162).

Türkolu'nun (2019) da tezinde belirttiği üzere geleneksel erkeklik anlayışının ötesinde, günümüzde erkekliğin sürekli bir başarı ve ispat gerektiren bir süreç olarak yaşandığı gözlemlenmektedir. Vandello ve arkadaşlarının belirttiği gibi, erkeklik belirsiz, endişe dolu ve tehdit altındaki bir sosyal statü olarak tanımlanmaktadır (Vandello vdl., 2008). Bu, kırılgan erkeklik kavramıyla paralellik göstermekte ve erkeklerin toplumsal beklentiler, ekonomik başarılar ve sosyal kabul gibi faktörlerle sürekli bir sınama içinde olduklarını vurgulamaktadır. Modern dünya, erkekliği tanımlamak ve onaylamak için farklı gereksinimler sunmakta, bu da erkeklerin kendilerini ve erkekliklerini nasıl algıladıklarını ve bu algıya göre nasıl davrandıklarını yeniden şekillendirmektedir. Özellikle, sosyal kilometre taşlarına ulaşmanın ve toplumsal beklentileri karşılamanın erkeklik için kritik olduğu, kadınlıkla karşılaştırıldığında ise daha çok fiziksel değişimlere atfedildiği görülmektedir (Vandello vd., 2008).

Bu bağlamda, kırılgan erkekliği deneyimleyen bireyler, Vandello ve arkadaşlarının işaret ettiği gibi, erkekliği kazanmak ve sürdürmek için gerekli olan sosyal performansları yerine getirme baskısı altındadır. Kendilerini ve erkekliklerini sürekli olarak ispat etme gerekliliği, özellikle değişen sosyal normlar ve beklentiler ışığında, onları duygusal ve cinsel açıdan daha da kırılgan hale getirebilmektedir. Bu durum, erkeklerin sosyoekonomik başarılarına ve toplumsal konumlarına rağmen, toplumsal

cinsiyet ve cinsellik anlayışları arasındaki çatışma ve bocalamalarını daha da derinleştirmektedir.

1.11.4. Kapsayıcı Erkeklik

Eric Anderson, 2009 yılında yayınladığı kitabında (Kapsayıcı Erkeklik: Erkekliklerin Değişen Doğası) erkekliklerin değiştiğine dikkat çekerek "kapsayıcı erkeklik" kavramını ortaya atmıştır. Anderson, heteroseksüel erkekliklerde önemli bir değişim olduğunu göstermek için etnografik çalışmalar yürütmüş ve çoğunluğu beyaz olan, atlet olan ve olmayan üniversite öğrencileri üzerinde çalışmıştır. Kapsayıcı erkeklik kuramı, Anglo-Amerikan toplumlarında erkeklikle ilgili üç kültürel aşamayı kavramsallaştırmaktadır. Bunlar; artan kültürel homohisteri (homoseksüel sanılma korkusu), azalan kültürel homohisteri ve azalmış kültürel homohisteri anlarıdır (Anderson, 2009: 7).

Anderson, 2009 kitabında erkekliği, temel olarak ortodoks erkeklik ve kapsayıcı erkeklik olarak ikiye ayırmaktadır. Homofobinin, erkek çocuklarda hipererkekliği zorunlu hale getirerek kadınsılığı tabu hâline getirdiğini ve erkeklere yöneltilen homofobinin ortodoks erkeklik üretiminde merkezi öneme sahip olduğunu belirtmiştir. Ancak homohisteri kültürü azaldığında, erkekliğin geleneksel, tutucu, ortodoks biçimi ne olacak? Bu, dar bir erkeklik kalıbına sıkıştırılmış erkekler üzerindeki etkisi nedir? Anderson, kapsayıcı erkekliklerin varlığının heteroseksüel erkeklerin bir zamanlar homoseksüel davranabilecekleri anlamına geldiğini ve bu şekilde davranmalarının, toplum nezdindeki heteroseksüel kimliklerinin daha az tehdit altında olacağı anlamına geldiğini söylemektedir. Ayrıca, bu durumun kadınlar için de sosyal olarak olumlu sonuçlar doğurduğuna inanmaktadır (Sığın, 2018: 49).

1.11.5. Görünmez Erkeklik

Görünmez erkeklik, Kimmel tarafından (1993: 28) ortaya atılan bir kavramdır. Kimmel, Amerikan erkeklerinin tarihinin olmadığını iddia ederek çalışmasına başlar. Ona göre, savaşlarda, grevlerde, siyasi kampanyalarda yer alan erkeklerin yanı sıra, sporcuların, askerlerin, sendika ve parti liderlerinin grup portreleri vardır ve erkekler tarafından yönetilen kurumların tarihleri bulunmaktadır. Ancak tüm bunlar erkeklerin tarihi anlamına gelmemektedir.

Kimmel (1993: 28-29) tarafından ortaya atılan “görünmez erkeklik” kavramı, erkeklerin tarihinin olmadığını ve görünmez olduğunu belirtmektedir. Kadın çalışmalarının ortaya çıkmasına kadar, kadınlar toplumsal cinsiyet açısından görünmez ve “öteki” olarak kabul edilmiştir. Ancak bugün, toplumsal cinsiyet açısından görünmez olan erkeklerdir. Erkekler her yerde yetkili mercilerde bulunmalarına rağmen, kendileri görünmez durumdadırlar. Üniversitelerde toplumsal cinsiyet üzerine yapılan dersler, genellikle kadınlar tarafından popüler hale getirilirken, erkekler bu konuda neredeyse hiç görünür değildirler. Kimmel, tarihçi Thomas Lacquer'a atıfta bulunarak, toplumsal cinsiyetin farklılıklarının erkek standartına dayandığı bir kategori olarak tanımlandığını belirtmektedir (Sığın, 2018: 49).

Başka bir deyişle, erkeklik inşası kadınlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Kültürün feminizasyonu, kadınların çocukluk dönemlerindeki toplumsal süreçlerde kontrolü ele geçirmeleri anlamına gelmektedir Erkek çocuklara erkek olmayı öğretenler de kadınlardır (Kimmel, 1993: 32). Erkeğin ve erkekliğin görünmez oluşu, kadınların bu referanstan kaynaklanan sürekli etkisi nedeniyledir (Sığın, 2018: 49).

Burada toplumsal cinsiyetin nasıl inşa edildiği ve erkeklik normlarının nasıl oluştuğu konusunda bir bağlantı söz konusudur. Kimmel'ın “görünmez erkeklik” kavramı üzerinden erkeklerin kadın çalışmalarının ortaya çıkışına kadar görünmez olarak kabul edildiği ve günümüzde ise toplumsal cinsiyet açısından sıklıkla göz ardı edildiği vurgulanmaktadır (Kimmel, 1993: 32). Bu nedenle de toplumsal cinsiyetin farklılıklarının erkeklik standartlarına dayandığına dikkat çekiliyor. Bu, toplumsal cinsiyetin nasıl inşa edildiğini ve belirli bir erkek normunun temel alındığını gösteriyor. Ayrıca, erkeklik normlarının kadınlar tarafından da etkilendiği ve bu normların kadınlar tarafından iletilerek erkek çocuklara aktarıldığı ifade ediliyor. Burada toplumsal cinsiyet normlarının nasıl inşa edildiğini ve erkeklik kavramının kadınlar aracılığıyla nasıl şekillendiğini açıklamak için bir açıklama sunuyor. Yani, erkeklik standartları kadınların etkisiyle inşa ediliyor ve bu, toplumsal cinsiyetin nasıl işlediğine dair bir örnek sunuyor (Sığın, 2018: 49).

Erkeklerin romantik bireyler olarak kabul edilmelerinin ve bu durumu zevkle ifade etmelerinin, hegemonik erkekliğin parçalanması anlamına geleceği görüşünün yanı sıra, hegemonik erkekliğin romantik erkekliği önceleri ikincil konuma itmesinden vazgeçerek kendisine mal ederek yeniden biçimlendirdiği görüşü de öne sürülmektedir (Özyeğin, 2011, s.161-162). Toplumda yer alan erkeklerin, "Hegemonik Erkeklik" ve "Çoklu Erkeklikler" başlığı altında ele alınan erkeklik biçimlerine dair özellikleri birebir taşıyacakları varsayılmamalıdır. Örneğin, protest erkeklik biçimine sahip olduğu düşünülen bir erkeğin gerçekte eşcinsel olabileceği ya da dişil davranışlar sergileyen bir erkeğin heteroseksüel olabileceği unutulmamalıdır. Bu nedenle bireylerin kendilerini topluma nasıl yansıttıkları ve benlikleri arasında farklılıklar olabilmektedir. Ayrıca, toplumda yer alan bir bireye yönelik bakış açıları, duyguları ve düşünceleri farklılık gösterebilmektedir. Toplumsal cinsiyetin göreceli bir kavram olması ve erkeklik ve kadınlığın belirli kalıplar içerisinde bulunmaması, sürekli değişmesi, yukarıda verilen erkeklik biçimlerinin keskin hatlara sahip olmadığını desteklemektedir.

1.12. Militarizm Yoluyla Hegemonik Erkekliğin Var Edilişi

Ulus-devletin ideal vatandaşını yaratma çabası kadın ve erkeğin rollerini belirleyip, cinsiyete dayalı bir ayrım yapmış, aileyi milletin temeli olarak görmüş ve onu denetlemeye çalışmıştır. Vatandaşlık görev odaklı tanımlandığı için ideal vatandaşın vatanına milletine hizmet etmek için görevlerini yerine getirmesi gerekmektedir. Erkek ailenin başı olarak görüldüğü bu görev dağılımında aynı zamanda orduya katılıp savaşçı olmuş, bedeni ve zihni belli eğitimlerle istenilen erkeğe dönüştürülmek istenmiştir. Orduya alınacak erkeklerde "sağlıklı" olma kriteri aranmış, görevini yapabilecek olan erkek bedenleri ordu tarafından seçilmiştir. Böylece ulus-devlet zorunlu askerlik vasıtasıyla vatandaşlarıyla doğrudan ilişki kurup, onları biçimlendirmek ve toplumdaki hâkim erkeklik rolünü tanımlayıp öğretmek için zorunlu askerlik alanını bu yönde kullanmıştır (Aktaş, 2010: 26).

Askerlik, tarihsel süreç içinde çeşitli söylemler ve uygulamalar ile kültürel bir olgu haline getirilmiştir. Bu kültürelleştirme, askerlik örgütlenmesinin sadece modern ulus-devletlerin ve zorunlu askerliğin son dönemde ortaya çıkan bir özellik olduğunu

gizlemektedir. Aynı zamanda, devlet tarafından yaratılan toplumsal cinsiyet ayrımlarını da gizlemektedir. Devlet, askerlik örgütlenmesi ile cinsiyet rollerini belirlemekte ve vatandaşların bu rollere uygun davranması için çeşitli pratikler geliştirmektedir. Örneğin askerlik görevinin erkek vatandaşlara ait olduğunu topluma gizlice mesajlar vermektedir. Askerlik erkekleri adam yapar, askerlik erkekleri olgunlaştırır, askerlik erkekleri güçlendirir, askerlik erkekleri …gibi basit söylemler ile topluma gizlice askerlik görevi dayatılmaktadır (Karacagil, 2014: 53).

Zorunlu askerlik, toplumsal cinsiyet rollerini belirleyen ve aile yapısını etkileyen bir kurumdur. Vatandaşlık, erkekliğe ve göreve bağlı olarak tanımlanmaktadır. Devlet, kuruluş nedeni gereği, özel alana, aileye, dine karışabilmektedir. Vatandaşlık, orduya katılmakla kazanılmaktadır. Askerlik görevi yapan erkek, ailenin lideri olmaktadır. Kadınlar ve çocuklar ise liderin emirlerine uymak zorunda kalmaktadır. Aile liderliği, erkeğe bir ödül ve bir sorumluluk olarak verilmektedir. Erkek, hem aileyi kamusal alanda temsil etmekte, hem de bütün kararları almaktadır. Orduda en alt seviyede olan ve er olarak adlandırılan erkeklerin, aile içinde lider olma sözüyle kendilerini üstün hissetmeleri sağlanmaktadır (Aktaş, 2010: 45).

1.13. Babalık Üzerinden Hegemonik Erkeklik Üretimi

Erkeklik çalışmalarında önemli bir yere sahip olan Connell (2010, 2000, 1995), toplumsal cinsiyetler arasında egemen olan "hegemonik erkek" kavramını ortaya atmıştır. Hegemonik erkek, toplumsal yaşamda fiziksel olarak güçlü, kaslı ve şiddete başvuran, duygularını bastırıp mantığıyla hareket eden bir heteroseksüel erkek olarak sunulmaktadır. Bu tip erkek, Türk aile yapısı ve toplumsal hayatında bir babanın sahip olması gereken niteliklerdir diyebiliriz çünkü Türk toplumunda bir erkeğin/babanın zayıf, güçsüz, duygusal bir insan olması onun saygınlığını kaybetmesine neden olmaktadır (Navaro, 2007).

Babalığın biyolojik gerçeğinin farkına varılması babalık duygusuna yeni bir boyut katmış ve pek çok yerde ataerkil toplumların doğmasına sebep olmuştur. Baba, çocuğun kendisinin "tohumu" olduğunu anladığında ona karşı olan duygusunu iki faktör arttırmıştır: iktidar arzusu ve soyun devamı. Erkek, döllerinin başarılı olmasını kendi başarısı olarak algılamakta ve onların yaşamını kendi yaşamının sürdürülmesi

olarak görmektedir. Babalığın ortaya çıkışı insan toplumunu anaerkil evreden daha rekabetçi, enerjik, dinamik ve çalışkan bir hale getirmiştir. Bu etki biraz varsayımsal olsa da bunun dışında eşin (kadının) namusuna önem vermek için artık yeni ve çok önemli bir sebep vardır. Babalığın ortaya çıkışı, kadınların namuslarının korunması için baskıya maruz kalmalarına neden olmuştur (Russell, 1999: 19-20). Batı'da uzun süre devam eden "baba egemenliği" 19. yüzyılda önemli bir değişime uğramıştır. 17. ve 18. yüzyıllarda iş ve ev henüz mekansal olarak çok ayrılmadığı için babalar zamanlarının çoğunu evde geçiriyor, mesleklerini çocuklarına öğretiyor, onların yanında olarak hem onları eğitiyor hem de ahlaki değerleri veriyorlardı. 19. yüzyılda kapitalizmin gelişmesiyle birlikte babalar fabrikalarda çalışmaya başladı. Böylece 19. yüzyılda Batı'da çalışma hayatı ve kamusal alan erkeğin, ev ve aile hayatıysa kadının alanı olarak şekillendirildi. Ayrıca 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren boş zamanın artmasıyla birlikte erkekler iş dışındaki zamanlarını evlerinde değil içki salonlarında, kulüplerde ve spor salonlarında geçirmeye başladılar. Önceki yüzyıllarda babanın zamanının çoğunu evde geçirmesi normal kabul edilirken 19. yüzyılda bu durum "erkeksi olmayan" bir davranış olarak değerlendirilmeye başlandı. 19. yüzyılın orta sınıf babalığı "erkek kamusallığının ciddiyetine uygun bir şekilde" babanın iş dışındaki kısıtlı zamanında çocukları uzaktan ama güçlü bir şekilde kontrol ediyordu. Bu kontrolün maddi bir temeli de vardı. 19. yüzyılda baba evin geçimini sağlayarak maddi olarak tüm aile bireylerini kendine bağımlı kılan tek kişiydi. Evin başı olan babalar eşleri ve çocukları üzerindeki haklarıyla, kadınlar ise ev ve çocuk bakımına ilişkin görevleriyle birlikte anılıyorlardı (Çabuklu, 2007: 101-103).

Erkeklerin baba olma biçimleri, toplumun ve dünyanın değişen koşullarından etkilenmektedir. Babalık kavramı da bu değişimlere ayak uydurmaktadır (Güngörmüş-Özkardeş, 2010, 19). Batı'da 1970'lerden sonra ortaya çıkan "yeni baba" idealinin kökenleri 1920'lerde atılmıştır. LaRossa'ya (1996) göre bu orta sınıf baba, işten eve geldikten sonra -özellikle erkek- çocuklarıyla oyun oynamakta, onlara sevgi göstermekte, hafta sonları onlarla gezintiye çıkmakta, onlara futbol oynamayı öğretmekteydi. Böylece "çelişkili bir şekilde" evcillik erkekleştirilirken aynı zamanda erkeklik evcilleştirilmekteydi. Fakat "babanın evcilleşmesi" yüzeysel

kalıyor, vitrinin arkasına geçemiyordu. Babalar çocuklarıyla oyun oynayıp onlara daha dostça davranıyorlardı ama bu iş bu kadarla sınırlı kalıyordu. Bebeklerin altını değiştirmek, onları beslemek, uyutmak, temizlemek gibi işler yine anneye aitti (Akt. Çabuklu, 2007, 105). İkinci Dünya Savaşı sırasında babaların askerde olması, evde erkek rol modelinden yoksun kalan çocukların "kadınlaşabileceği" endişesini yeniden gündeme getirecekti. Babasız büyüyen çocukların "daha az erkeksi" olacakları düşünülüyordu. ABD'de İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki dönemde banliyölerde babanın sorumlulukları söylemi güç kazandı. 1950'lerde babalık bir "hobi" olarak tanıtılmaya başlandı ve neşeli, sıcak baba imajı pekiştirildi. Batı'da 1970'li yıllardan sonra babalığa ilişkin yeni bir söylem oluşturulmaya başlandı. Ev işleriyle, çocuklarıyla daha fazla ilgilenen, bu konularda karısıyla işbirliği yapan "yeni baba" imajı ortaya çıktı. İkinci dalga feminizmin mücadelesiyle babanın çocuğun fiziksel bakımına daha fazla katılması yönünde bir baskı oluştu. Öte yandan 1970'lerde gelişmeye başlayan post-fordist hizmet ekonomisi, kadınların iş hayatına yoğun bir biçimde katılmasını sağlarken, babanın evin geçimini tek başına sağlama özelliğini zayıflatmaya başladı. Çalışan kadınlar kocalarından ev işlerine ve çocukların bakımına daha fazla katılmalarını istemeye başladı (Çabuklu, 2007, 105-106). Çocuklar kadınların hayatına olduğu gibi erkeklerin hayatına da mutluluk ve anlam katmaktadır. Babalık rollerini yerine getirmelerine izin verilmediğinde erkekler giderek daha öfkeli ve şiddet eğilimli olabilmekte, yaşama sevinçlerini yitirebilmektedirler.

Bu çalışmanın amacı, toplumda erkeklik kavramlarına ilişkin algılamaları belirlemektir. Özellikle askerlik, iş yaşamı ve baba olma gibi erkeklikle ilişkilendirilen kavramların, erkeklik kavramına yönelik görüşleri nasıl etkilediği anlaşılmaya çalışılmaktadır.

Bu çalışma, toplumun erkeklik kavramlarına olan algısını anlamak amacıyla hayati bir öneme sahiptir. Özellikle askerlik, iş yaşamı ve baba olma gibi erkeklikle sıkça ilişkilendirilen kavramların, toplumsal cinsiyet rolleri ve kimliklerine nasıl katkıda bulunduğunu inceleyerek, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve erkeklik kalıplarının sürdürülmesine dair farkındalık yaratmak amaçlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM
YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, nitel araştırma yöntem ve tekniklerinden nicel içerik analizi yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Yıldırım (1999: 9-10), nitel araştırmanın herkesin kabul edeceği bir tanımının yapılmasının çok zor olduğunu; bunun sebebinin ise "nitel araştırma" kavramının bir çatı kavram olarak kullanılmasından kaynaklandığını ifade etmektedir. Ona göre nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, bireylerin algılarının ve olayların kendi doğal ortamlarında gerçekçi ve bütünlüklü şekilde anlaşılmaya çalışıldığı bir araştırma tasarımıdır. Başka bir deyişle nitel araştırma toplumsal olguları bağlı oldukları çevre içinde araştırmayı ve anlamayı önceliklendiren bir yaklaşım benimsemektedir. Çalışmanın nitel araştırma yöntem ve teknikleri kullanılarak yapılmasının temel nedeni, araştırmanın konusu ve amacına uygun olmasıdır. Nitel araştırma yöntem ve teknikleri kapsamında anlama ve yorumlamaya dayalı bir bakış açısıyla yapılan bu çalışmada ele alınan merkezi sorun, katılımcıların içinde bulunduğu bağlam ile ilişkili olarak çözümlenmeye çalışılmaktadır. Yani bireylerin erkeklik ile ilgili düşünceleri bağlamında incelenmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada baskın erkeklik söyleminin dışında kalan erkeklerin kendilerini anlamlandırma ve konumlandırmalarına odaklanılmaktadır.

Nicel içerik analizi ise bir metnin içeriğindeki anlamların sayısal verilerle analiz edilmesi yöntemidir. Bu yöntem, metnin içindeki kelimelerin, cümlelerin, konuların, temaların, vb. sayısal verilerle analiz edilmesine olanak sağlar. Bu analiz yöntemi, araştırmacıların büyük veri kümelerini analiz etmelerine yardımcı olur. İçerik analizi, metin, ses, video, görsel vb. içeriklerde sembol ve anlam barındıran her içerik olabilmektedir. İçerik analizi hem nitel hem de nicel olabilmektedir. Nitel içerik analizi genel bağlama ve anlama odaklanılırkennicel içerik analizinde sayısal veriler ve istatistiksel yöntemler ön plandadır(Erol, 2012).

2.2. Veri Toplama Araçları

Katılımcıların demografik bilgilerini almak amacıyla bir demografik form ve araştırmacı tarafından alanyazın temel alınarak hazırlanmış olan sorular kullanılmıştır. Bu sorular genel olarak erkeklik algısı, askerlik, çalışma hayatı gibi konularına değinmektedir. Özellikle toplumun erkeklerden neler beklediği, askerliğe gidip gitmemenin nasıl karşılandığı ve çalışıp çalışmamanın insanlar için ne anlama geldiği irdelenmiştir. Ayrıca babalık kavramına katılımcıların nasıl yaklaştığı da ele alınan konulardan biridir (Bkz. EK 1).

2.3. Katılımcılar

Katılımcıların demografik özellikleri aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 1: Katılımcıların Demografik Özellikleri

Yaş	**Frekans**	**%**
18-25 arası	8	14,8
26-35 arası	23	42,6
36-45 arası	18	33,3
46 yaş ve üzeri	5	9,3
Cinsel Yönelim		
Homoseksüel	6	11,1
Heteroseksüel	44	81,5
Biseksüel	4	7,4
Medeni Durum		
Bekâr	32	59,3
Evli	20	37,0
Boşanmış / Ayrı Yaşıyor	2	3,7
Çocuk Sayısı		
Çocuğum yok	40	74,1
1	9	16,7
2	5	9,3
Çocuğun Cinsiyeti		
Çocuğum yok	40	74,1

Erkek	6	11,1
Kız	5	9,3
Her ikisi de var	3	5,6
Askerlik Durumu		
Yapılmadı	10	18,5
Yapıldı	25	46,3
Muaf	10	18,5
Vicdanî Red	9	16,7
Eğitim Durumunuz		
Okuryazar	1	1,9
Ortaokul Mezunu	2	3,7
Lise Mezunu	4	7,4
Yüksek okul / Üniversite Mezunu	32	59,3
Lisansüstü / Doktora Mezunu	15	27,8
Çalışma Durumu		
Ücretli / maaşlı çalışıyorum	35	64,8
Kendi işimde çalışıyorum	9	16,7
Gelir getiren bir işim yok, çalışmıyorum	10	18,5
Mesleğiniz		
Memur	20	37,0
Yönetici	3	5,6
İşçi	5	9,3
Serbest Meslek	1	1,9
Öğrenci	3	5,6
Diğer	22	40,7
Aylık Gelir*		
Aylık gelirim yok	4	7,4
1601 TL ve daha düşük	5	9,3
1601- 3000 TL	8	14,8
3001- 4500 TL	14	25,9

4501-6000 TL	10	18,5
6001-7500 TL	5	9,3
7500 TL üstü	8	14,8
Yaşamınızın büyük bölümünü nerede geçirdiniz		
Kent	51	94,4
Kır	3	5,6

*Veriler 2018 yılının Kasım ayında toplanmıştır. Odönemde asgari ücret brüt 2.029,50 TL, net 1.603,12 TL'dir.

Tabloda katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde, en büyük yaş grubunun 26-35 arası olduğu görülmektedir. Bu yaş grubu, katılımcıların yaklaşık yarısını oluşturmaktadır, diğer yaş grupları daha küçük oranlara sahiptir.

Katılımcıların çoğunluğu kendilerini heteroseksüel olarak tanımlamıştır, ancak homoseksüel ve biseksüel kişiler de bulunmaktadır. Katılımcıların büyük bir kısmı bekâr veya evlidir. Boşanmış veya ayrı yaşayan kişilerin oranı daha düşüktür.Katılımcıların çoğunluğu çocuk sahibi değildir. Çocuğu olanlar arasında, çoğu bir veya iki çocuğa sahiptir.

Askerlik durumu incelendiğinde, katılımcıların büyük bir kısmının askerlik yapmış olduğu veya muaf olduğu görülmektedir.Katılımcıların çoğunluğu yüksek okul veya üniversite mezunudur. Lisansüstü veya doktora mezunlarının oranı da az değildir.Katılımcıların büyük bir kısmı ücretli veya maaşlı bir işte çalışmaktadır. Kendi işini yapan veya çalışmayan kişilerin olduğu da görülmektedir.Memurluk ve diğer meslekler katılımcılar arasında yaygın olarak görülmektedir.

Aylık gelir dağılımı ise oldukça çeşitlidir. Hem düşük gelirli hem de yüksek gelirli katılımcılar bulunmaktadır.Katılımcıların büyük bir kısmı şehirde (kent) yaşadığını belirtmiştir.

2.4. İşlem

Araştırmanın saha çalışmasında araştırmacı tarafından oluşturulan ve erkeklik ile ilişkilendirilen sorular gönüllü katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcıların bir kısmı gelişi güzel kolayda örneklem yöntemi ile seçilirken bir kısmı ise amaçlı örneklem

yöntemi ile direkt olarak askere gitmeyi reddetmis kisilerden olusan Vicdani Retciler Derneginden seçilmiştir.Amaçlı örnekleme, önceden belirlenmiş bir olasılık mekanizmasına dayanmayan, dolayısıyla olasılıksız bir örnekleme teknikidir. Bu yöntem, araştırmanın hedeflerine uygun olarak, zengin ve detaylı bilgiler sunabilecek durumların veya katılımcıların bilinçli bir şekilde seçilmesini içerir. Araştırmacı, örneklemi oluştururken, kimlerden veri toplayacağına ilişkin kararları kendi deneyim ve anlayışına dayanarak alır. Bu süreçte, araştırmacının örneklem elemanlarını, durumları ve ilgili tarafları seçerken kendi içgörülerini ve bilgisini kullanması, yöntemin potansiyel bir zayıflığı olarak görülebilir. Bu durum, araştırmacının öznel yargılarının örnekleme sürecine etki etmesi riskini beraberinde getirir (Korkmaz, 2020). Kolayda örneklem yönetmi ise katılımcılara ulaşmanın daha kolay olduğu bir yöntem olduğu için tercih edilmiştir. Bu sayede araştırmacı yakınındaki, basit bir şekilde erişebildiği kişileri dahil edebilmektedir (Baştürk ve Taştepe, 2013).

Sorular internet üzerinden katılımcılara gönderilmiş, yanıtlar online sistemde yazılı olarak yanıtlanmış ve kaydedilmiştir. Anketin yanıtlanması, katılımcıların yaklaşık yarım saatini almıştır.

2.5. Analiz

Katılımcıların verdikleri cevaplar listelenmiş, nicel içerik analizi yapılarak benzer şekilde düşünceye sahip yanıtlar açıkkodlama yapılarakgruplandırılmıştır. Kodlar tümevarımsal olarak elde edilmiştir. Bu gruplandırılmış cevaplar SPSS programına aktarılarak frekans analizleri çıkarılmıştır. Ayrıca cevaplar içerisinde dikkat çeken baskınlıkta olan yanıtlar ise ayrıntılı olarak yeniden yorumlanmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
BULGULAR

Bu bölümde araştırmacı tarafından oluşturulan ve erkeklikle ilişkili çeşitli sorulara katılımcıların verdikleri yanıtlar yorumlanmıştır.

"Erkek olmak deyince aklınıza ne geliyor?" sorusuna katılımcıların yaklaşık üçte biri, erkek olmak deyince cinsiyet rolleri ve toplumsal beklentilere odaklanan cevaplar vermiştir. Örneğin "*Aile yaşamında ev geçimini sağlamakla yükümlü kişi*", "*Sorumluluk, güç, dürüstlük, doğruluk, cinsellik*" gibi cevaplar toplumsal rollere dayanan cevaplardan bazılarıdır. Yaklaşık beşte biri, biyolojik ve cinsel yönleri vurgulayan cevaplar vermiştir. Bu cevaplara örnek olarak da katılımcıların verdiği "*Biyolojik olarak erkek olmak*", "*Penis sahibi olmak*" gibi cevaplar verilebilecektir. Yaklaşık beşte birlik bir grup, "erkek olmak" kavramını güç ve iktidarla ilişkilendirmiştir. Bu katılımcılardan bazıları "*Toplumsal erkek algısı; şiddet ve tahakküm üzerine kurulu*", "*Maço olmak*", "*İktidar, sahip olmak, avantaj*" gibi cevaplar vermiştir. Bir kısmı ise "*bilmiyorum*" gibi ya da ne anlama geleceği belli olmayan yanıtlar vermiştir. Bu nedenle bu katılımcıların cevapları diğer kategorisine dahil edilmiştir (Bakınız Tablo 2).

Bu durum, erkeklerin toplumsal roller ve beklentilere tabi olmalarının yanı sıra, kendileri için anlamlı olan farklı yönlergeliştirebildiklerini de göstermektedir.

Tablo 2: Katılımcıların "Erkek Olmak Deyince Aklınıza Neler Geliyor?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Cinsiyet Rolü ve Toplumsal Beklentiler	18	33,3
Güç ve İktidar	12	22,2
Biyolojik ve Cinsel Yönler	11	20,4
Diğer	13	24,1
Toplam	54	100,0

Katılımcıların büyük çoğunluğu (%64,8) "Bir erkek nasıl olmalıdır?" sorusuna kişisel değerleri vurgulayan cevaplar vermiştir. Katılımcıların verdiği *"Dürüst"*, *"Mert, dürüst, merhametli"* gibi yanıtlar bunlara örnektir.Bazı katılımcılar (%20,4) erkeklerin sosyal davranışlarına vurgu yapmışlardır. Örneğin *"Büyüklerine saygılı, küçüklerine sevgili, çevresine örnek olmalı"*, *"Kadınları yüceltmeli, onlara saygı göstermelidir"* ve *"Yardımsever, hoşgörülü olmalıdır"* gibi cevaplar bu kategoriye dahil edilmiştir.Bir kısmı ise (%9,3) toplumsal cinsiyet rollerine dikkat çekmiştir. Katılımcıların verdikleri *"Sorumluluk sahibi olmalı, aile reisi ise bütün sorumluluklarını yerine getirmelidir"*, "Kadınlar için geçerli olmayan, toplumun beklediği belirli davranışları sergilemelidir" gibi cevaplar bunlara örnektir.

Bu verilere dayanarak, katılımcıların *"Bir erkek nasıl olmalıdır?"* sorusuna verdikleri cevapların büyük bir kısmının kişisel değerlere ve karaktere odaklandığı söylenebilir. Ancak bazı katılımcılar geleneksel cinsiyet rollerine veya toplumsal normlara da vurgu yapmışlardır (Bakınız Tablo 3).

Tablo 3: Katılımcıların "Bir Erkek Nasıl Olmalıdır?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Kişisel Değerler	35	64,8
Sosyal Davranışlar	11	20,4
Toplumsal Cinsiyet Rolleri	5	9,3
Diğer	3	5,6
Toplam	54	100,0

"Erkek Olamamak Deyince Aklınıza Neler Geliyor?" sorusuna katılımcıların %9,3'ü erkek olamamayı biyolojik cinsellik açısından ele alan yanıtlar vermiştir. Bu yanıtlara örnek olarak *"Penissiz olmak"*, *"Doğuştan gelen erkeklere özel genetik yapıda olmamak"* gibi yanıtlar verilebilir.

Katılımcıların önemli bir kısmı, *"erkek olamamak"* kavramını toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkilendirmektedir. Bu kategoriye giren yanıtlara ise *"Kadınsı, aşırı duygusal, sorumluluktan kaçınan biri olarak algılanmak"*, *"Erkek olamamak*

deyince, toplumun beklentilerine ve normlarına uymamanın olumsuz sonuçlarını düşünüyorum" gibi yanıtlar örnek verilebilir.

Katılımcılar, *"erkek olamamak"* kavramını oluımsuz karakter özellikleri ile de ilişkilendirmektedir. Örneğin, *"Korkak, merhametsiz, cani"*, *"Sorumsuzluk, zaafiyet"* gibi yanıtlar bunlara örnektir. *"Erkek olamamak"* kavramıtoplumsal davranışlarla da ilişkilendirilmiştir. Bu cevaplar, toplumsal cinsiyetin sadece biyolojik cinsiyetle değil, aynı zamanda toplumsal davranışlarla da ilgili olduğunu da göstermektedir. Örneğin *"dedikoduculuk"*, *"kısıtlama"*, *"Kendisini güçlü zannedip kendinden daha zayıf insanları ezmek veya o canlılara zarar vermek"*gibi yanıtlar bunlara örnektir.*"Diğer"* kategorisine giren cevaplar, bu konuyu daha spesifik bir şekilde açıklamaya çalışan farklı düşünce ve yaklaşımları içermektedir.

Bu veri tablosu, toplumsal cinsiyetin karmaşıklığını ve çeşitliliğini yansıtmaktadır. Katılımcılar arasında toplumsal cinsiyet ile ilgili farklı algılar ve düşünceler olduğu açıkça görülmektedir (Bakınız Tablo 4).

Tablo 4: Katılımcıların "Erkek Olamamak Deyince Aklınıza Neler Geliyor?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Toplumsal Cinsiyet Rolleri	19	35,2
Olumsuz Karakter Özellikleri	13	24,1
Toplumsal Davranış	6	11,1
Diğer	6	11,1
Biyolojik Cinsellik	5	9,3
Toplumsal Baskı	5	9,3
Toplumsal Cinsiyet Rolleri	19	35,2

"Erkek olmanın avantajları nelerdir?" sorusuna cevap olarak katılımcıların büyük bir bölümü erkek olmanın toplumsal ve sosyalavantajları olduğunu düşünmektedir. Örneğin, *"Toplumda daha rahat davranabilme özgürlüğü, daha az baskı ile yaşama"* ve *"Türk toplumunda daha fazla değerli görüldüğü için, Türk aile yapısı içinde bazı iltimaslara sahip oluyorsunuz"* cevapları bu kategoriye girmektedir. Bazıları erkek olmanın fiziksel avantajlarına değinmişlerdir. Örneğin bazı

katılımcılar *"Fiziksel güç"*, *"Fazla kas gücü, toplum tarafından "erkektir yapar..." gibi mazur görülebilecek bir söylem"* gibi yanıtlar vermiştir.

Katılımcıların bir kısmı ise psikolojik avantajlara dikkat çekmişlerdir. Bunlara örnek olarak *"Kendini güçlü zannetmesi"*, *"daha az baskı ile yaşama"*cevapları verilebilecektirKatılımcıların bir kısmı ise birbirinden farklı yanıtlar vermiştir (Bakınız Tablo 5).

Eldeki araştırma bulgularına göre, erkek olmanın hem toplumsal hem de bireysel avantajları olduğu söylenebilir.Toplumsal açıdan bakıldığında, erkeklerin toplumda daha fazla değer gördüğü, daha fazla saygı gördüğü ve daha fazla fırsata sahip olduğu söylenebilir. Bu durum, erkeklerin iş hayatında, eğitim hayatında ve sosyal hayatta daha başarılı olmalarını kolaylaştırmaktadır.Bireysel açıdan bakıldığında, erkeklerin fiziksel olarak daha güçlü olduğu ve daha az baskı ile yaşadığı söylenebilir. Bu durum, erkeklerin kendilerini daha güvende hissetmelerini ve daha özgüvenli olmalarını sağlamaktadır.

Tablo 5: Katılımcıların "Erkek Olmanın Avantajları Nelerdir?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Toplumsal Avantaj	23	42,6
Sosyal Avantaj	10	18,5
Psikolojik Avantaj	6	11,1
Fiziksel Avantaj	5	9,3
Toplumsal Avantaj	23	42,6
Diğer	10	18,5

Katılımcıların "Bir erkek nasıl olmamalıdır?" sorusuna verdikleri cevaplar çeşitli kategorilere ayrılmış gibi görünmektedir.

Büyük bir çoğunluğu erkeklerde olumsuz bir karakterin olmaması gerektiğini düşünüyor gibi görünmektedir. Örneğin katılımcıların bazıları *"Yalancı, hilekar olmamalı, yalancı, arkadan iş çeviren, yalaka"*, *"Gevşek, asabi, sorumsuz"* ve

"Ahlaksız, güvenilmez, zorba" gibi yanıtlar vermiştir. Katılımcılar, erkeklerin diğer insanlara saygılı ve empatik olmalarını önemsemektedir. Bu kişiler de *"Özellikle kadına el kaldırandan nefret ederim"* ve *"Fazla maço olmamalıdır. Hissettiğin şeyleri rahatça yaşayabilmelidir. Kendi ile barışık olmadır. Kendini sevmelidir. Her düşünceye saygılı olmalıdır"* gibi cevaplar vermiştir.

Bazı katılımcılar, erkeklerin kendi kimliklerine sadık kalmaları gerektiğini düşünmektedir. Bu kişiler genelde *"Erkek olmanın tanımı yoktur"* ve *"Tercih ettiği özellikler dışında bir özelliği olmamalı"* gibi yanıtlar vermiştir. Birkaç katılımcı ise erkeklerin güçlerini ön plana çıkarmış ancak kötüye kullanmamaları gerektiğini debelirtmişlerdir. Örneğin *"Evin maddi yükünü çekebilecek maddi güce sahip, güçlü, cesur biri olmanı tersi"* ve *"Bir erkek tabiatı gereği kazanımı olan gücü kendinden zayıf bir başka birey üzerinde baskı unsuru olarak kullanmamalıdır"* cevapları bunlardandır. Bir kısmı da cinsiyetle ilgili olumsuz kalıplara veya ataerkil normlara karşı çıkmayı önemsemektedir.*"Maço olmamalı"* ve *"Erk olma gayreti içinde olmamalı, toplumun ona ayrıcalık sonucu verdiği sözde gücü reddetmeli"* cevapları bunlara örnek olarak gösterilebilecektir.Sonuç olarak katılımcıların cevapları, toplumun cinsiyet rolleri ve beklentileri konusundaki farkındalığın arttığını göstermektedir (Bakınız Tablo 6).

Tablo 6: Katılımcıların "Bir Erkek Nasıl Olmamalıdır?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Karakter	15	27,8
Empati	7	13,0
Saygı ve Empati	5	9,3
Kendine Özgülük	4	7,4
Dürüstlük	4	7,4
Cinsiyet	4	7,4
Güç	3	5,6
Saygı	3	5,6
Belirsiz	5	9,3

Duyarlılık	1	1,9
Sorumluluk	1	1,9
Toplam	54	100,0

Katılımcıların "Erkek olmanın dezavantajları nelerdir?" sorusuna verdikleri cevapların, önceki soruya verdikleri cevaplarla benzer temalara dayandığı görülmektedir.

Katılımcılara göre saygı ve empati gibi olumlu insan ilişki değerleri, bir erkeğin hayatında önemli bir rol oynamalıdır. Örneğin *"toplumsal olarak biçilen roller var örneğin erkek ağlayamaz, hemen bir iş bul çalış evi geçindir, statü olarak eşinden daha üstte ol"* ve *"Sürekli şiddeti yapan olarak görülmek"*gibi yanıtlar erkekler için yeterince empati yapılmadığını ifade etmektedir.Bazıları ise, bir erkeğin kendine özgü olma veya farklılık gösterme ihtiyacının bir dezavantaj olabileceğini ifade etmektedirler. Bunu da *"Erkek olmak başlı başına bir dezavantaj"* ve *"Sizden maskülen davranışlar beklenmesi ve kalıba uymayınca aşağılanmak"* gibi cevaplarla belirtmişlerdir. Bir kısmı da güç veya baskı kurma ihtiyacının bir dezavantaj olabileceğini vurgulanmaktadır. Örneğin katılımcıların *"Erkek olmanın dezavantajı, duygusallık ayıp karşılanırken şiddet eğilimi çok normal karşılanıyor ve sert, kaba, toxic bir duruş sergilenmesi bekleniyor sizden her daim"ve "güç, en çok ana sahip olanı ve/veya güç atfedilen kişiyi esir eder; erkeklik güçlü ise, erkekler, onun altında ezilir; gücü/nü kullanır zaman zaman suistimal ederek lakin bu da onun özsaygısını azaltır; bu da agresyona neden olur sıklıkla"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Bu cevaplar, toplumsal cinsiyet rollerinin değişen algısını ve erkeklerin yaşadıkları zorlukları yansıtmaktadır (Bakınız Tablo 7).

Tablo 7: Katılımcıların "Erkek Olmanın Dezavantajları Nelerdir?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Karakter	15	27,78
Saygı ve Empati	5	9,26
Güç	5	9,26
Kendine Özgü	4	7,41
Sorumluluk	5	9,26
Diğer	20	37,03
Toplam	54	100.00

"Askere Gitmek Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" sorusunakatılımcıların büyük bir çoğunluğu (%48,1) askere gitmenin bir erkek için toplumsal bir anlam taşıdığını belirtmiştir. Örneğin katılımcılar bazı yanıtlarda *"Vatani görevini yerine getirmiş sayılır"* gibi yanıtlar vermişlerdir.

Bazıları (%11,1), askere gitmenin erkekler için psikolojik bir anlam taşıdığını ifade etmişlerdir. Örneğin bazı katılımcılar *"Benim için pozitifti, sabrı öğretti uzun kuyruklar"*, *"Disiplin, sorumluluk duygusu kazanma"* gibi cevaplarla olumlu bakarken bazı katılımcılar *"Gereksizlik, enayilik, sıkıntı"* ve *"Zorbalık"* gibi cevaplarla olumsuz görüşler bildirmiştir. Sadece birkaç katılımcı (%3,7), askere gitmenin yaşamsal beceriler kazanma açısındanbir anlam taşıdığını belirtmiştir. Bunlar da *"Temel bazı becerileri elde etmesi açısındanönemlidir"* ve *"Hayatta kalabilme yeteneğinin artması"* yanıtlarıdır. Diğer katılımcıların (%37,0) cevapları isebirbirindenfarklı ifadeler içermektedir. Bu katılımcılar, askere gitmenin ne ifade ettiği konusunda net bir görüş ifade etmemişlerdir (Bakınız Tablo 8).

Araştırma bulguları, askere gitmenin erkekler için önemli bir deneyim olduğunu göstermektedir. Bu deneyim, erkeklerin toplumsal ve bireysel yaşamlarında önemli bir rol oynamaktadır.

Tablo 8: Katılımcıların "Askere Gitmek Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Toplumsal Anlam	26	48,1
Diğer	20	37,0
Psikolojik Anlam	6	11,1
Yaşamsal Beceriler Kazanma	2	3,7
Toplam	54	100,0

"Askere Gitmemiş Olmak Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" sorusuna verdikleri cevaplarda katılımcılardan bazılarının askere gitmemiş olmayı pozitif bir durumu ifade ettikleri dikkat çekmektedir. *"Eksiklik değil"*, *"Zaman kazanımı"* ve *"Kirlenmemek"* gibi yanıtlar bunlara örnektir.

Bazıları, askere gitmemiş olmanın erkeklik kimliği üzerinde olumsuz bir etki yaratabileceğini düşünmektedir. "Ataerkil toplumda güçsüzlük ifade eder", *"Kendisinde eksiklik olduğunu gösterir"* gibi yanıtlar bu görüşlere örnek olarak verilebilir. Bir grup ise askere gitmemenin erkekte olumsuz özellikleri veya zayıflıkları ifade edebileceğini düşünmektedir. Buna örnek olarak da *"Zayıflık"*, *"Sorumluluk eksikliği"* gibi yanıtlar verilebilir. Bazıları da askere gitmemiş olmanın toplumsal baskı ve damgalama getirebileceğini ifade etmektedir. *"Günümüzde ayıplanıcı, utanç verici olması talihsizlik diye düşünüyorum"*, *"Yakalanma korkusu, yurt dışına çıkamamak, rahat hareket edememek"* yanıtları bu gruba örnek yanıtlardandır. Diğerkategorisindede yer alan katılımcılar, askere gitmemenin ne pozitif ne de negatif bir şey ifade ettiğini veya duruma bağlı olarak değişebileceğini düşünmektedir (Bakınız Tablo 9).

Pozitif bir perspektiften bakarak, bazı katılımcılar askere gitmemeyi olumlu bir durum olarak görüyorlar. Bu, askere gitmeme durumunu kişisel özgürlük, zaman kazanımı ve olası risklerden kaçınma olarak değerlendiren bir yaklaşımı yansıtmaktadır.Diğer taraftan, negatif bir perspektiften bakarak, bazı katılımcılar askere gitmemenin erkeklik kimliği üzerinde olumsuz etkileri olabileceğini

düşünüyorlar. Bu, ataerkil toplumdaki güç ilişkileri ve erkeklik normlarına uymama durumunu vurgulayan bir bakış açısını yansıtmaktadır.

Tablo 9: Katılımcıların "Askere Gitmemiş Olmak Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Olumlu Tavır	19	35,2
Toplumsal Baskı	10	18,5
Bir Şeylerde Eksiklik	6	11,1
Olumsuz Özellikler	6	11,1
Diğer	13	24,1
Toplam	54	100,0

"Bedelli Askerlik Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?" sorusunaverilen cevaplarda katılımcıların büyük bir çoğunluğunun (68.5%) bedelli askerliği olumlu bir şekilde değerlendirdiği görülmektedir. Bu katılımcılar genellikle *"Çok iyi bi iş"*, *"olmalı"*, *"Askere gitmekten iyidir"* gibi yanıtlar vermiştir. Ancak, olumsuz bakış açısını benimseyen katılımcıların sayısı da dikkate değerdir (31.5%). Bu katılımcılar ise *"karşıyım"*, *"Haksızlık olduğunu düşünüyorum"* gibi cevaplarla bedelli askerliğe karşı olduklarını belirtmiştir.Dolayısıyla cevaplar paralı askerliği olumlu görmek ve olumsuz görmek arasında paylaşılmıştır(Bakınız Tablo 10).

Araştırma bulguları, bedelli askerliğin tartışmalı bir konu olduğunu göstermektedir. Bu konudaki görüşler, genellikle toplumsal değerlere, eşitlik ilkesine ve ekonomik duruma göre değişmektedir.

Tablo 10: Katılımcıların "Bedelli Askerlik Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Olumlu Bakıyorum	37	68,5
Olumsuz Bakıyorum	17	31,5
Toplam	54	100,0

Katılımcıların “Askere gitmemiş olmak istemem çünkü” sorusuna verdikleri cevaplar çeşitlilik göstermektedir.

Katılımcıların yaklaşık olarak %28'i askerliği bir zorunluluk olarak görmektedir. Bu kişiler *“Vatanımı korumak şereftir. Bu bir sorumluluk ve zorunda isem gitmiş olmayı yeğlerim”* ve *“Hayatınızda engel teşkil eden bir zaman. Gitmemiş olmak istemem çünkü kamuda işe girebilmek için 'askerlik durumu açısından engel teşkil etmemektedir.' diye bir ibare var”* gibi cevaplar vermişlerdir.

Katılımcıların %15'i askerliği faydalı bir deneyim olarak gördüğünü belirtmiştir. Bu kişiler *“Askerlik bana çok şey kazandırdı”*, *“Askerliğim sırasında yeni dostluk ve arkadaşlıklar kurdum, hatta bazılarıyla çok yakınlaştık”* ve *“O ortamın da öğreteceği bazı şeylerden mahrum kalmak istemezdim”* gibi cevaplar vermişlerdir.

Yaklaşık %17'lik bir kesim askere gitmek istememektedir. Bu kişiler bu durumu *“Her şeyime engel olur”* ve *“Askere gitmemiş olmak isterim”* gibi cevaplarla belirtmişlerdir.%9'luk bir kesim ise askere gitmeyi istiyor gibi görünmektedir. Bu kişiler *“Vatanımı son nefesime kadar korumak isterim”*, *“Vatanı korumak şereftir”*, *“Bu bir sorumluluk ve zorunda isem gitmiş olmayı yeğlerim”* ve *“O tecrübeyi edinmek isterim”* gibi cevaplar vermişlerdir.Bir kısmı ise belirsizlik içerisinde veya net bir görüş ifade etmeden cevap vermiştir. Diğer cevaplar arasında *“yanıt yok*” ve *“muaf”*gibi nedenleri belirleyen katılımcılar da bulunmaktadır.

Bazı katılımcılar askere gitmek istememelerinin nedenini zorunluluk olarak görmektedir. Bu kişiler bu durumu *“Türkiye'de işe girme konusunda sorun yaşatabiliyor”* ve *“Mahallede gevşek derler”* gibi yanıtlarda belirtmişlerdir.Birkaç katılımcı, sağlık sorunları veya engeller nedeniyle askere gitmeyi tercih etmediklerini belirtmiştir. Bu durumu da *“Sağlık sorunlarım olmuş olabilirdi”*, *“Engelim var”* ve *“Askere gitmemiş olmak, sağlık sorunlarım nedeniyle daha uygun bir seçenek olabilir”* gibi cevaplarla belirtmişlerdir.

Cevaplar, askerliğin toplumsal, kişisel ve psikolojik birçok faktörden etkilendiğini göstermektedir (Bakınız Tablo 11).

Tablo 11: Katılımcıların "Askere Gitmemiş Olmak İstemem Çünkü" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Zorunluluk Olduğunu Düşünenler	15	27,8
Faydalı Olduğunu Düşünenler	8	14,8
Askere Gitmek İstemeyenler	9	16,7
Belirsiz	8	14,8
Askere Gitmek İsteyenler	5	9,3
Yanıt Yok	6	11,1
Askere Gidenler	1	1,9
Muaf Olanlar	1	1,9
Askere Gitmeyenler	1	1,9
Toplam	54	100,0

Katılımcıların "Askere gidememek (hastalık, engel vb. sebepler) bir erkek için ne ifade eder?" sorusuna verdikleri cevaplar çeşitlilik göstermektedir.

Birçok katılımcı, askere gidememeyi bir eksiklik olarak gördüğünü ifade etmiştir. Bu kişiler genellikle *"Kendisinde bir şeyin eksik olduğunu gösterir"*, *"Üzüntü, vatanî görevini yapamamış olmak, eksiklik"* ve *"Sanki daha az erkekmiş gibi..."* şeklinde cevaplar vermiştir. Bazı katılımcılar, bu konuda ne diyeceğini bilmiyor gibi görünmektedir. Bu kişiler de genellikle *"Bilmiyorum"*, *"Sanırım değişmekte..."* ve *"bilmiyorum... sanırım değişmekte..."* gibi cevaplar vermişlerdir.

Bir grup katılımcı, askere gidememekten kaynaklanan olumsuz duyguları vurgulamıştır. Bu duygular arasında utanç, hüsran ve hayal kırıklığı gibi hisler yer almaktadır. Örneğin bazı katılımcılar *"Üzüntü, vatanî görevini yapamamış olmak, eksiklik"*, *"Onur kırıcıdır"* ve *"Eğer gitmek istiyorsa, onun için onur kırıcı olabilir. Kendini eksik hissedebilir"* cevaplarını vermiştir. Bazı katılımcılar, askere gidememeyi olumlu bir şekilde ele almıştır. Bu kişiler *"Kimse gitmesin askerlik yapmaya"*, *"Gitmek istemiyorsa sebep olmuştur"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Birkaç katılımcı, askere gidememeyi sadece sağlık sorunlarına bağlamıştır. Bu kişiler, sağlık nedenleriyle askerlik yapamamanın bir gerekçe olduğunu ifade etmiştir. Örneğin *"Sağlığından ötürü oruç tutamamakla aynı şey diyelim"*, *"Askere gidememek ve hastalık arasında bir seçim yapmak gerekirse hastalık ya da engel durum neyse o avantajdır"* cevapları bunlardandır.

Bazı katılımcılar, toplumsal baskının bu durumu daha da zorlaştırdığını ifade etmiştir. *"Ben gittiğim için ne ifade eder bilmem ama olumsuz bir hissiyat ortaya çıkıyorsa kültürel ve sosyal bir baskı olduğu anlamına gelir ki bunu doğru bulmam"*, *"Gitmek istemiyorsa sebep olmuştur, ama aşağılanabilir toplumsal açıdan"* gibi cevaplar bunlara örnektir.

Bu cevaplar, askerlik yapma veya yapmama durumunun bireyler üzerinde farklı duygusal ve toplumsal etkiler yarattığını göstermektedir. Toplumun cinsiyet normları ve beklentileri, askerlikle ilgili duygusal yanıtları etkileyebilir ve kişisel deneyimler bu konuda farklılık gösterebilir (Bakınız Tablo 12).

Tablo 12: Katılımcıların "Askere Gidememek (Hastalık, Engel vb. Sebepler) Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Eksiklik	17	31,5
Belirsiz	16	29,6
Olumlu Anlam	7	13,0
Olumsuz Duygu	8	14,8
Sağlık	3	5,6
Toplumsal Baskı	3	5,6
Toplam	54	100,0

"Çalışmak sizin için ne ifade eder?" sorusuna katılımcılar ekonomik, sosyal, cinsiyet rolleri ve toplumsal baskılar açısından farklı cevaplar vermiştir.

Bazı katılımcılar için çalışmak, ekonomik nedenlerle zorunlu bir gerekliliktir. Bu kişiler, *"Para kazanmayı ve artık birçok şeye sahip olabileceğini"*, *"Ekonomik bir bağımsızlık sağlar"* ve *"Maddi gücün varlığı için bir zorunluluk"* gibi cevaplarla çalışmanın ekonomik nedenlerine vurgu yapmışlardır.

Bazıları için çalışmak, sosyal bağlamda da önemli bir rol oynamaktadır. Bu katılımcılar*"Topluma faydalı olmak, bir amaç edinmek"*, *"Toplumsal statü"* ve *"Erkekler için modern dönemin önemli bir meselesi"* gibi cevaplar vermişlerdir. Kimisi için ise çalışmak, geleneksel cinsiyet rolleri ve erkeklik normlarıyla ilişkilendirilmektedir. Bu kişiler *"Erkek çalışmalı, kadın çalışsa da kendisi de çalışmalı"*, *"Kız çocuğu okuyup çalışmazsa sanki hobi gibi okumuş gibi yapılıp olsun kocan zengin olur denilirken, erkek çalışmak zorundadır"* gibi yanıtlar vermiştir. Bir grup katılımcı için çalışmak, toplumsal baskılar nedeniyle bir zorunluluktur. Bu katılımcılar *"Bizim memlekette soyadından vs. bile önce işi sorulur erkeğin"*, *"Kesinlikle sorumluluk sahibi her erkek çalışmalıdır"* gibi yanıtlar vermiştir.

Bu sonuçlar, iş sahibi olmanın bir erkek için çok yönlü bir anlam taşıdığını ve kişisel, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir. Ayrıca, toplumsal cinsiyet rollerinin ve baskılarının çalışma anlayışını etkileyebildiği ve çalışmanın farklı nedenlerle değerlendirildiği görülmektedir (Bakınız Tablo 13).

Tablo 13: Katılımcıların "Çalışmak Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Sosyal Nedenler	21	38,9
Ekonomik Nedenler	16	29,6
Cinsiyet Rolleri	9	16,7
Toplumsal Baskılar	8	14,8
Toplam	54	100,0

Katılımcıların "Çalışmamak (İşsizlik) Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" sorusuna verdikleri cevaplara bakıldığında çalışmamak veya işsizlik durumunun bir erkek için

ne ifade ettiği konusunda çeşitli duygu ve algıları yansıtmaktadır. Bunlar psikolojik etkiler, toplumsal dışlanma, maddi imkansızlıklar, muhtaç olmak ve aylaklık kategorilerinde derlenmiştir.

Psikolojik etkilere dair cevaplar işsizliğin bir erkeğin psikolojik sağlığı üzerinde büyük bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır. Bu cevaplara örnek olarak *"depresyon"*, *"özgüven kaybı"* gibi cevaplar gösterilebilir. Ayrıca katılımcılara göre işsizlik, bir erkeğin toplumda dışlanmış hissetmesine ve sosyal bağlarını kaybetmesine neden olabilmektedir. Bunlara örnek ise*"Toplumdan dışlanma"*, *"Sözü dinlenmez, bir tür sosyal, zihinsel regresyon yaşamaya başlar"* cevaplarıdır.

Katılımcılara göre işsizlik, maddi zorluklarla başa çıkmayı zorlaştırabilmektedir. Ayrıca katılımcılar bir erkeğin, işsizlik nedeniyle geçimini sağlayamazsa, maddi olarak zor bir durumda kalabileceğine ve temel ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekebileceğine inanmaktadır. Örneğin katılımcıların *"Geçim sıkıntısı"* ve *"İşsizlik ve başka da geliri yoksa muhtaç durumda olmak onu sıkıntılara sokabilir"* cevapları da bunu göstermektedir.

Kimisine göre de işsizlik, bir erkeğin başkalarına muhtaç hale gelmesine neden olabilecektir. Özellikle ekonomik olarak bağımsız bir şekilde yaşamaya alışmış olan bir erkek için, işsizlik durumu başkalarının yardımına veya desteklerine bağımlı hale gelmesine neden olabilecektir. Bu durumu da verdikleri *"Muhtaç olmak kadın ve erkek için kotudur"*, *"Muhtaç kalmak"*, *"İşsizlik, kişinin muhtaç bir durumda olmasına ve bu nedenle maddi sıkıntılar yaşamasına yol açabilir"* gibi cevaplarla açıklamışlardır.

Bazı katılımcılar işsizliği aylaklık olarak görmektedir. Yani işsizlik, boş zamanın sadece tembellik veya üretken olmayan bir şekilde harcanması olarak algılanmaktadır. Buna örnek olarak da katılımcıların *"Aylaklık"*, *"Atıl olmak, zayıf olmak, işe yaramamak, muhtaçlık"* gibi cevapları gösterilebilir.

Bu cevaplar, işsizliğin bir erkek için hem pratik hem de duygusal açıdan olumsuz sonuçlara yol açabileceğini göstermektedir(Bakınız Tablo 14).

Tablo 14: Katılımcıların "Çalışmamak (İşsizlik) Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Psikolojik Etkiler	24	44,4
Maddi İmkânsızlık	11	20,4
Toplumsal Dışlanma	13	24,1
Muhtaç Olmak	4	7,4
Aylaklık	2	3,7
Toplam	54	100,0

Katılımcıların "İşsiz kalmış olmak istemem çünkü...." cümlesineverdikleri cevaplar, işsizlikle ilgili farklı kaygı ve motivasyonları yansıtmaktadır.

Katılımcıların büyük bir kısmı, işsizlik durumunun maddi güçlükler yaratma potansiyeli olduğunu ifade etmektedir. Bu kişiler *"Çünkü geçim derdiyle uğraşmak istemem"*, *"Maddi güçlük yaşamak çok zor bir süreç olabilir"* ve *"Parasız olmak hoş değil"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Bir kısmına göre de işsizlik, kişilerin psikolojik sorunlar yaşamasına neden olabilecektir. Örneğin bazıları *"İşsiz kaldığım zamanlarda ciddi sorunlar yaşadım, travmadır resmen"*, *"Çaresizlik ve tedirginlik hissettirir"* ve *"İşsizlik psikolojik bozukluğuna neden olabilir"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Ayrıca katılımcıların bir kısmına göre işsizlik, kişilerin bağımsızlığını sınırlayabilmekte ve ekonomik olarak bağımsız olma arzusu taşıyan katılımcılar, işsiz kalmamayı tercih etmektedir. Bu kişiler bu durumu *"Hayatta başkasına muhtaç olmak istemem, kendi ayaklarım üzerinde durmak isterim"* ve *"Bağımsız olmak isterim"* gibi cevaplarla ifade etmişlerdir.

İşsizlik durumu, bazı katılımcıların alternatif iş fırsatları aramalarına neden olmaktadır. İşsiz kalmamak için yeni fırsatlar keşfetmeye çalışanlar bu gruba dahildir. Bu kişiler *"Kısıtlanmak istemem"*, *"Hiçbir şey yapmadan durmak istemem"*

"Para kazanarak rahat yapabileceğim şeylerin işsiz kaldığım için kısıtlanmasını istemem" gibi cevaplar vermişlerdir.

Katılımcıların bazıları için iş, toplum içinde sosyal statüyü belirleyebilmektedir. İşsiz kalmamak isteyenler, sosyal statülerini korumak veya yükseltmek istemektedir. Örneğin bazı katılımcılar *"Saygınlığım azalır"* ve *"Toplumda beceriksiz biri görünmek istemezdim"* gibi cevaplar vermişlerdir.

İşsizlik, bazı katılımcıların amaçsız hissetmelerine veya sorumluluklarını yerine getirememelerine yol açabilmektedir. Bu nedenle, işsizlikten kaçınmak isteyenler, amaçlarını ve sorumluluklarını sürdürmek istemektedir. Örneğin bu katılımcılar *"Sorumluluklar arttıkça kendini daha iyi bilir tanır ve kendini tanımanın yaşının olmadığını düşündüğüm için zaman kaybetmek istemem"*, *"Çocuklarımın rızkını temin etmem gerek"*, *"Zorunlu harcamalarımızı yapamam"* ve *"Ailemi zor duruma düşürmek istemem"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Bazı katılımcılar için ise işsizlik durumunu açıkça tanımlayan bir neden bulunmuyor. Bu nedenle bu kişilerin verdiği cevaplar belirsiz kategorisine alınmıştır.

Bu cevaplar, işsizlik durumunun kişisel, ekonomik ve duygusal açıdan birçok faktörü etkilediğini ve her bireyin işsizlikle başa çıkma stratejilerinin farklı olabileceğini göstermektedir (Bakınız Tablo 15).

Tablo 15: Katılımcıların "İşsiz Kalmış Olmak İstemem Çünkü..."CümlesineVerdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Maddi Güçlüklerden Kaçınanlar	22	38,9
Bağımsızlık İsteyenler	7	13,0
Amaç ve Sorumluluk Sahibi Olanlar	7	13,0
Psikolojik Sorunlardan Kaçınanlar	5	9,3
Sosyal Statü İsteyenler	5	9,3
Alternatif Arayanlar	4	7,4
Belirsiz	4	7,4
Toplam	54	100,0

Katılımcıların “Çalışamamak (hastalık, engel vb. sebepler) bir erkek için ne ifade eder?” sorusuna verdikleri cevaplar çeşitli duygu ve düşünceleri yansıtmaktadır.

Katılımcıların büyük bir kısmı “çalışamamak” durumunu olumsuz duygularla ilişkilendirmektedir. Bu duyguların başında üzüntü, stres, endişe ve mutsuzluk gibi negatif duygular yer almaktadır. Örneğin "Üzüntü kaynağıdır", "Kendi ayakları üzerinde duramadığı için eksik hissederdi. Çok acı olabilirdi" ve "Üzüntü, muhtaç olmak, kendi hayatını sürdürememek" gibi cevaplar bunlardandır.

Bazı katılımcılar, çalışamamayı değer kaybı ya da değersizlik olarak görmektedir. Bu durumu da “Toplumun normlarında yaşıyorsa yetersizlik değersizlik hisseder, şöyle ki “çocuğuna flüt alamayan adama adam mı denir Faik Baba” zırvasına düşer, benim açımdan”, “Bir işe yaramaz gibi hissetmek”, "Değer kaybı" ve “Özgüven kaybı diyeceğim yine yıllarca insanların bir türlü adını koyamadığı şeydir özgüven sadece özgüven kaybı da değil” gibi yanıtlarla ifade etmişlerdir.

“Çalışamamak” durumunu zorluklarla ilişkilendiren katılımcılar, bu durumun yaşamın diğer alanlarında sorunlara yol açabileceğini belirtmektedir. Bu kişiler “Hayat boyu ya da geçici süreli bir muhtaç olma durumu”, “Sağlık söz konusu olunca, askerlikte de belirttiğim gibi arka planda kalacağını düşünüyorum. Zor bir durum olsa gerek, bu nedenlerle çalışamayanlara Allah şifa versin” gibi yanıtlar vermişlerdir.

Bazı katılımcılar, çalışamamayı bir eksiklik olarak algılamaktadır. Bu kişiler "Kendi ayakları üzerinde duramadığı için eksik hissederdi. Çok acı olabilirdi", "Eksik kalmak", "Yetersizlik" ve "Çürüklük” gibi cevaplar vermişlerdir. Birkaç katılımcı, çalışamamak durumunun toplumsal baskılarla daha da kötüleştiğini ifade etmiştir. Katılımcılar bu konuda "Toplumun normlarında yaşıyorsa yetersizlik değersizlik hisseder, şöyle ki 'çocuğuna flüt alamayan adama adam mı denir Faik Baba' zırvasına düşer", "onur kırıcı olabilir toplumdaki yeri" ve "dedik ya erkeklikle eksiklik yan yana koyulamıyor diye, bu da ona benzer bir süreç. Sanırım toplum o insanları daha da kastre ediyor" gibi cevaplar vermiştir.

Kimisi de çalışamamanın temel nedenini sağlık sorunları olarak görmektedir. Bu kişiler "Hastalığın psikolojik travmalarını arttırır", "Sağlık önce gelir. Bu sebepten çalışamamak sorun olmamalıdır" ve "Takdiri ilahi hastalık Allah tan geçene kadar sabır sonra ilk fırsatta çalışmaya devam" gibi cevaplar vermişlerdir.

Sadece birkaç katılımcı, çalışamamayı olumlu bir şekilde değerlendirmiş veya bağımlılıkla ilişkilendirmiştir. Bu kişiler de "Çok normal ama yayarak düşünerek hayatın geçmeyeceğinin farkına varmış ve kendine meşguliyet ve hobi edinmişse sorun yok karışmayın" ve "Her halinle kendinle barışık olabilmekte fayda vardır" gibi cevaplar vermişlerdir.

Bu cevaplar, çalışamamak durumunun erkekler için hem duygusal hem de toplumsal açıdan zorlu bir durum olabileceğini göstermektedir. Ayrıca bu durumun kişinin sağlığını, değer algısını ve genel y

aşam kalitesini etkileyebileceği vurgulanmaktadır (Bakınız Tablo 16).

Tablo 16: Katılımcıların "Çalışamamak (Hastalık, Engel vb. Sebepler) Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Bağımlılık	2	3,7
Olumsuz Duygu	14	25,9
Değersizlik	11	20,4
Zorluk	7	13,0
Eksiklik	5	9,3
Toplumsal Baskı	4	7,4
Sağlık	5	9,3
Olumlu	2	3,7
Belirsiz	2	3,7
Kader	2	3,7
Toplam	54	100,0

Katılımcıların "Baba olmak bir erkek için ne ifade eder?" sorusuna verdikleri cevaplar oldukça çeşitlilik gösteriyor. Buna göre Tablo 16'da verilen cevaplar; duygu, sorumluluk, bilinmezlik, soyun devamı ve diğer kategorilerinde toplanmıştır.

Katılımcıların büyük bir kısmı baba olmanın duygusal bir anlam taşıdığını belirtmiştir. Bu kişiler *"En güzel duygu"*, *"Harika bi duygu"*, *"Mutluluk verici"* gibi ifadeler kullanmışlardır.Baba olmak, birçok katılımcı için büyük bir sorumluluk ifade etmektedir. Bu kişiler de *"sorumluluk"*,*"daha çok sorumluluk"*, *"Sorumluluk gerektirir"* gibi cevaplar vermişlerdir.Bazı katılımcılar için baba olmak, bilinmezliklerle dolu bir süreç olarak görünmektedir. Bu kişiler genellikle *"bilmiyorum", fikrim yok"*,*"baba değilim"*gibi cevaplar vermiştir.

Bazıları için ise baba olmak, aile soyunu devam ettirmek anlamına gelmektedir. Bu kişiler *"Soyunu devam ettirmek ve aile olmak"*, *"Türünün devamlılığını sağlamış olur, içgüdüsel olarak tatmin olur"* ve *"Benim için soyunu devam ettirebiliyor olmak yani kısır olmamak da ayrıca hayattır"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Bu cevaplar, baba olmanın çok yönlü bir deneyim olduğunu ve her erkek için farklı anlamlar taşıyabileceğini göstermektedir. Kimi için duygusal bir bağ, kimi için sorumluluk ve kimisi için soy devamı gibi farklı anlamlar içermektedir (Bakınız Tablo 17).

Tablo 17: Katılımcıların "Baba Olmak Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?"Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Sorumluluk	15	27,8
Duygu	17	31,5
Bilinmezlik	10	18,5
Diğer	7	13,0
Soyun Devamı	5	9,3
Toplam	54	100,0

Katılımcıların "Baba olamamak bir erkek için ne ifade eder?" sorusuna verdikleri cevaplar, bu konunun erkekler için duygusal ve psikolojik olarak önemli olduğunu

göstermektedir. Verilen cevaplar eksiklik, tercih, bilinmezlik, üzüntü, diğer kategorilerinde toplanmıştır.

"Eksiklik" kelimesi, baba olamamanın bir erkek için yaşadığı duygu olarak sıkça vurgulanmıştır. Bu kişiler *"eksiklik"*, *"Eksiklik üzüntü. Kadın kaynaklı ise kendini bırakmak vicdan azabı"* gibi cevaplar vermişlerdir.Bazı katılımcılar, baba olmayı bir tercih meselesi olarak görmüş ve bu kararı bilinçli bir şekilde almış olduklarını ifade etmiştir. Baba olamamanın altında tercihlerin yattığını belirten cevaplar, her erkeğin baba olma isteğinin aynı olmadığını yansıtmaktadır. Örneğin *"Baba olmayı istememek ya da ideal baba olarak düşündüğümüz tiplemeye girememek her erkek için değişen bir duygu olabilir"*, *"tercih"* ve *"Benim için tercih meselesi"* gibi cevaplar bunlara örnektir.

"Bilmeme" kelimesi, baba olamamanın getirdiği gelecekteki belirsizlikleri ifade etmektedir. Bu kişiler genellikle *"bilmiyorum"* ya da *"fikrim yok"* şeklinde cevaplar vermiştir.*"Üzüntü"* baba olamamanın bir sonucu olarak yaşanan duygusal bir tepkiyi yansıtmaktadır. Bu kişiler de *"Üzücü olur diye düşünüyorum"*, *"Soyunu sürdürememek üzüntüsü"*, *"Hayal kırıklığı"*, *"İsteyip olamıyorsa üzücü bir durum"*, *"Baba olmanın güzelliğinden mahrum kalmak"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Sonuç olarak baba olamamanın bir erkek için ne ifade ettiği kişisel deneyimlere, tercihlere ve toplumsal beklentilere bağlı olarak büyük ölçüde değişebilmektedir. Kimi erkekler için bu durum eksiklik veya üzüntü yaratabilirken, kimileri için ise bir tercih meselesi olarak görülmektedir. Bu cevaplar, baba olmanın toplumsal ve duygusal açıdan karmaşık bir konu olduğunu göstermektedir (Bakınız Tablo 18).

Tablo 18: Katılımcıların "Baba Olamamak Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Eksiklik	11	20,4
Bilmiyorum	10	18,5
Üzüntü	10	18,5
Tercih	8	14,8

Diğer	15	27,8
Toplam	54	100,0

Katılımcıların "Bir baba neleri mutlaka yapmalıdır?" sorusuna verdikleri cevaplar, baba rolünün toplumsal ve kişisel önemini yansıtmaktadır.

Katılımcıların büyük bir çoğunluğu, bir babanın mutlaka sorumluluk sahibi olması gerektiğini belirtmiştir. Bu katılımcılar *"Bir baba çocuklarının maddi ve manevi ihtiyaçlarını karşılamak için elinden ne geliyorsa onu yapmalıdır"*, *"Baba ve anne dünyaya getirdikleri insana karşı en azından; barınma, yemek, sağlık, eğitim ve bu tür diğer temel ihtiyaçları karşılayabilme açısından sorumludur"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Katılımcılar için sevgi, bir baba için önemli bir kavramdır. Çocuklarına sevgi göstermek, onların duygusal ve psikolojik gelişimi için çok önemlidir. Bu kişiler *"Sevgisini göstermeli, birlikte vakit geçirmeli"*, *"Çocuğunun istediklerini, sevmeli ve korumalı"* ve *"Baba sevgisini hissettirmeli, güven ortamı oluşturmalı"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Katılımcılara göre baba, çocuklarına iyi bir örnek olmalıdır. Davranışları, değerleri ve tutumlarıyla çocuklarına yol göstermelidir. Örneğin katılımcılardan bazıları *"Örnek olmalıdır, güçlü olmalıdır, çocuklarına iyi bir gelecek için planlama yapılmalıdır"* ve *"Bir baba çocuklarına kendi sanat eserleri olarak görmeli, çok iyi bir rol model olmalıdır"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Bazı katılımcılar bu durumu *"bilememe"* olarak ifade etmiştir. Bu cevap, baba rolünün karmaşıklığını ve bazen belirsizliklerle dolu olduğunu göstermektedir. Bu kişiler çoğunlukla *"bilmem"* gibi cevaplar vermişlerdir.

Bu cevaplar, babaların ailelerindeki önemli rolünü ve çocuklarına karşı olan sorumluluklarını vurgulamaktadır (Bakınız Tablo 19).

Tablo 19: Katılımcıların "Bir Baba Neleri Mutlaka Yapmalıdır?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Sorumluluk	21	38,9
Sevgi	13	24,1
Örnek Olma	12	22,2
Diğer	5	9,3
Belirsiz	3	5,6
Toplam	54	100,0

Katılımcıların "Babalığı tatmamış olmak istemem çünkü..."cümlesineverdikleri cevaplar, baba olmanın ve çocuk sahibi olmanın duygusal boyutlarını ve önemini yansıtmaktadır.

Katılımcıların büyük bir kısmı, baba olmanın getirdiği sevgi, bağlılık ve duygusal bağlar nedeniyle bu deneyimi tatmak istiyor gibi görünmektedir. Örneğin bazıları bu durumu *"Mükemmel bir duygu"* ve *"Çocuk çok mutluluk verici bişey"* gibi cevaplarla ifade etmişlerdir.

Bazı katılımcılar ise baba olmaya isteksiz gibi görünmektedir. Bazıları *"Baba olmak istemiyorum ki"*, *"Çocuk istemiyorum"* ve *"Çocuk büyütmek sevmek isteğim yok"* gibi cevaplar vermişlerdir. Bir diğer grup katılımcı, baba olmayı istiyor gibi görünmektedir. Bu kişiler de *"Çocuğum olsun çok isterim"*, *"En büyük hayalim iyi bir baba olmak"*, *"Baba olmayı tatmak isterim"* ve *"Baba olmak istiyorum"* gibi cevaplar vermişlerdir.Diğer katılımcılar, belirli bir nedeni açıkça belirtmemişler veya cevaplarında farklı nedenlerden kaynaklanan karmaşık duyguları yansıtmışlardır.

Sonuç olarak, bu cevaplar, baba olmanın kişisel ve duygusal bir deneyim olduğunu ve baba olmayı istemek veya istememek konusunda farklı nedenlerin ve duygusal dinamiklerin etkili olduğunu göstermektedir. Baba olma deneyimi, bireyler arasında farklılık gösterebilir ve kişisel değerler, yaşam koşulları ve duygusal bağlar bu konudaki tercihleri şekillendirebilecektir (Bakınız Tablo 20).

Tablo 20: Katılımcıların "Babalığı Tatmamış Olmak İstemem Çünkü..."CümlesineVerdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Sevgi	24	44,4
İsteksizlik	17	31,5
İstek	7	13,0
Diğer	6	11,1
Toplam	54	100,0

Katılımcıların "Baba olmak istememek konusunda ne düşünüyorsunuz?" sorusuna verilen çeşitli yaklaşımları yansıtmaktadır.

Katılımcıların önemli bir kısmı bu durumu "normal" bir düşünce olarak görmektedir. Bu kişiler düşüncelerini *"Normal"*, *"Bence mantıksız değil, baba olmaya hazır olmak gerektiğini ve eğer hazır hissetmiyorsa hoş bir durum olmayacağını"* gibi cümlelerle ifade etmişlerdir.

Bazı katılımcılar, bu tercihe saygı duyulması gerektiğini vurgulamıştır. Bu kişiler *"Özel hayatı ilgilendiren meseledir, kişi istemeyebilir, çocuksuz yaşam daha cazip gelebilir ya da hazır hissetmiyordur, partneri yoktur, parası yoktur vs kısaca saygı duymak gerekir"*, *"Herkesin kendi düşüncesi saygı duymak gerekir kendine göre geçerli sebepleri vardır mutlaka"* ve *"Herkesin kendi seçimi, saygı duyulmalıdır"* gibi cevaplar vermişlerdir.

"Kişisel tercih" ifadesi, baba olmak istememe kararının kişisel bir tercih olduğunu vurgulamaktadır. Bu kişiler de *"Herkesin kendi kararı"*, *"Kişisel tercih meselesi"* ve *"Tercih meselesi, saygı duyuyorum"* gibi yanıtlar vermiştir.

Bazı katılımcılar, baba olmayı istememeyi olumsuz bir şekilde değerlendirmiştir. Örneğin *"Sorumluluktan kaçmak olarak düşünüyorum"*, *"Sorumluluktan kaçmayı ifade edebilir"* ve *"Absürd bir düşünce"* şeklinde verilen cevaplar bunlardandır.

Özgüven eksikliği: Bir grup katılımcı, baba olmayı istememeyi özgüven eksikliği ile ilişkilendirmiştir. Bu kişiler *"Kendine güvenmiyordur"* ve *"Baba olmak istememek kişinin kendine olan güvensizliğiyle ilgili olabilir"* gibi cümleler kullanmışlardır (Bakınız Tablo 21).

Tablo 21: Katılımcıların "Baba Olmak İstememek Konusunda Ne Düşünüyorsunuz?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Toplumsal Cinsiyet Rolleri	19	35,2
Karakter Özellikleri	13	24,1
Toplumsal Davranış	6	11,1
Biyolojik Cinsellik	5	9,3
Toplumsal Baskı	5	9,3
Diğer	6	11,1
Toplam	54	100,0

Katılımcıların "Bir baba neleri asla yapmamalıdır?" sorusuna verdikleri cevaplar, bir baba figürünün sorumluluklarını ve toplumsal beklentilerini yansıtmaktadır.

Katılımcıların önemli bir kısmı, bir baba için en büyük hatalardan birinin çocuklarına karşı ilgisiz olmak olduğunu belirtmiştir. Bu katılımcılar genellikle "ilgisizlik", "Çocuğunu ilgisiz bırakmamalı", "Çocuğunu görmezden gelmemeli" ve "Yalnız bırakmamalı" gibi cevaplar vermişlerdir.Bazı katılımcılar, bir baba için asla yapılmaması gereken şeyler arasında ahlaki değerlerin ihlalini belirtmiştir. Bu katılımcılar da "Ahlaksızlık", "Dürüst olmamak" ve "Çocuğunu soytarılık, sorumsuzluk gibi davranışlarla kötü örnek olmamalıdır" gibi cevaplar vermişlerdir.

Katılımcıların bazıları için ise şiddet, bir baba figürünün asla uygulamaması gereken bir davranış biçimi olarak büyük bir endişe kaynağıdır. Örneğin "Şiddet", "Şiddet uygulamamalıdır" ve "Çocuğuna şiddet uygulamamalıdır" gibi ifadelerle bunu belirtmişlerdir. Güven eksikliği, bir baba için önemli bir olumsuz özellik olarak kabul edilmiştir. Bu durumu "Çocuğuna güveni boşa çıkartmamalı", ve "Güven yitirtecek şekilde davranmamalı" gibi cümlelerle ifade etmişlerdir.

Katılımcılar için kötü alışkanlıklar, bir baba figürünün çocuklarına kötü örnek olması da bir babanın asla yapamaması gerekenlerden görülmektedir. Bu durumu da "Alkol, kumar ve sigara gibi alışkanlıklardan uzak durmalı", "Kötü alışkanlıkları olmamalıdır" ve "Zararlı alışkanlıklar, şiddet vb" gibi ifadelerle belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar herhangi bir yanıt vermek yerine "bilmiyorum" seçeneğini seçmiştir, bu da bu konuda kesin bir görüş belirtmek yerine belirsizliklerini ifade etmektedir.

Bu cevaplar, bir baba figürünün sorumluluklarını ve çocuklarına karşı taşıdığı önemi yansıtmaktadır. Ayrıca bu görüşler, bir baba figürünün çocuklarına karşı sorumluluklarını ve davranışlarını nasıl şekillendirmesi gerektiği hakkında toplumsal beklentileri de yansıtmaktadır. Baba-çocuk ilişkisinin temel dinamiklerini ve ahlaki değerleri yansıtan cevaplar söz konusudur(Bakınız Tablo 22).

Tablo 22: Katılımcıların "Bir Baba Neleri Asla Yapmamalıdır?" Sorusuna Verdikleri Cevaplar

	Frekans	%
Şiddet	19	35,2
İlgisizlik	18	33,3
Güven eksikliği	5	9,3
Ahlaki değerler	5	9,3
Kötü alışkanlıklar	4	7,4
Bilmiyorum	3	5,6
Toplam	54	100,0

TARTIŞMA

"Erkek olmak deyince aklınıza neler geliyor?" sorusuna cinsiyet rolleri ve toplumsal beklentilere odaklanan cevaplar verilmiştir. Bu cevaplar, erkeklerin toplumda sahip olduğu belirli davranış ve rolleri düşünmeye işaret ediyor olabilir. Biyolojik ve cinsel yönleri vurgulayan cevaplar, erkekliği biyolojik ve cinsel açıdan tanımlayan bir bakış açısını yansıtmaktadır. Buna ek olarak, erkek olmak güç ve iktidarla ilişkilendirilmiş ve güç, liderlik ve kontrolle özdeşleştirerek erkeklik kavramı bu bağlamda ele alınmıştır. Erkeklik kavramının tarihsel olarak nasıl şekillendiği ve günümüzde nasıl algılandığına dair birçok çalışma mevcuttur. Örneğin Connell'in (1987)"Gender and Power: Society, the Person and Sexual Politics" adlı çalışması, erkekliğin nasıl inşa edildiğini ve sürdürüldüğünü ele almaktadır. Benzer şekilde, Kimmel'ın "Angry White Men: American Masculinity at the End of an Era" adlı kitabı, erkekliğin günümüzdeki durumunu tartışmaktadır. Bu çalışmaların sonuçlarına göre, erkek olmak deyince aklımıza gelenlerin çoğu, bu çalışmayla da paralel olacak şekilde toplumsal cinsiyet rolleriyle ilgilidir. Toplumsal cinsiyet rolleri, toplumun belirlediği cinsiyete özgü davranışların bütünüdür. Bu roller, toplumda kabul gören davranış kalıplarını belirler ve bireylerin cinsiyet kimliklerini oluşturur. Bizim elde ettiğimiz cevaplar da benzer bir çerçevede toplumsal cinsiyet rolleri üzerine odaklanmaktadır. Erkeklik toplumsal beklentiler ve rollerle ilişkilendirilirken, diğer taraftan biyolojik ve cinsel yönler ve ayrıca güç ve iktidarla ilişkilendirilmiştir. Bu cevaplar, toplumun kabul ettiği davranış kalıplarının ve cinsiyet rollerinin erkeklik algısını nasıl etkilediğini göstermektedir.

"Bir erkek nasıl olmalıdır?" sorusuna verilen cevaplar çoğunlukla kişisel değerler üzerine yoğunlaşmıştır. Bu, erkeklerin karakter, dürüstlük, saygı gibi kişisel değerlere sahip olması gerektiği düşüncesini yansıtmaktadır. Bu yaklaşım, toplumsal cinsiyetin kişisel değerlerle yakın bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Erkeklerin sosyal davranışlarına vurgu yapan cevaplar da mevcuttur.Haskan Avcı, Koç, Bayar ve Yüce'nin (2016) "Türkiye'de Erkek Olmak: Üniversite Öğrencilerinin Yaşadıkları Zorluklar" adlı çalışmasında, Türkiye'de erkeklik kavramının nasıl anlaşıldığı ve üniversite öğrencilerinin bu kavramla ilişkisi incelenmiştir. Çalışmada, erkeklik için dört temel kriter belirlenmiştir: güç ve iktidar, duygusal kısıtlama, spor

ve rekabet, cinsellik. Bu kriterlere göre, erkeklerin güçlü, iktidar sahibi, duygusal olarak kısıtlı, rekabetçi ve cinsel olarak aktif olmaları beklenir. Araştırma, bu beklentileri karşılamada öğrencilerin yaşadığı zorlukları ortaya koymuştur. Örneğin, güç ve iktidarın vurgulandığı toplumlarda yetişen bireyler, bu kriterleri karşılayamadıklarında kendilerini yetersiz hissedebilirler. Duygusal kısıtlama, spor ve rekabet, cinsellik gibi alanlarda da benzer zorluklar yaşanabilir. Araştırmacılar, erkeklik kavramının daha kapsayıcı ve esnek bir şekilde tanımlanmasının, bu zorlukların azaltılmasına yardımcı olabileceğini belirtmişlerdir.Bu bulgular, Türkiye'de erkeklik kavramının oldukça katı bir şekilde tanımlandığını göstermektedir. Erkeklerden, güç ve iktidar sahibi, duygusal olarak kontrollü, sporcu ve rekabetçi, cinsel olarak aktif ve başarılı olmaları beklenir. Bu yüksek kriterleri karşılayamayan erkekler, kendilerini yetersiz hissedebilirler.Burcu Tuğkuğlu ve Belgin Çingöz-Ulu da 2019 yılında yayımladıkları çalışma, Türkiye'de erkekliğin ideolojisini ve erkeklikte gerilim olarak eşlere yönelik zulüm uygulamaya neden olan faktörleri incelemiştir. Bu çalışmanın temel konusu, patriyarkal yapılar, erkekliğe özgü identite sağlayan kurallar ve bu kurallara bağlı olarak kadınlara zulüm uygulama arasındaki ilişkidir. Erkekliğin ideolojisi ve kültürel normlara dayanan gerilim, erkeklerin kadınlara zulümde bulunmalarını teşvik ederken, erkekliğe özgü bir identite sağlama amacı gütmektedir.Türkoğlu'nun çalışması, bazı erkeklerin cinsiyet rollerine yönelik meydan okumaları algıladıklarında veya kendilerini tehdit altında hissettiklerinde, erkeklik duygularını yeniden inşa etmek için şiddete başvurabileceklerini öne sürer. Bu durum, geleneksel veya hegemonik erkekliğin saldırganlık ve şiddetle ilişkilendirilen onaylanmasıyla bağlantılıdır. Bizim araştırmamızda da katılımcıların sosyal davranışlara dair verdikleri cevaplar, erkeklerin kadınlara yönelik davranışlarını ve bu davranışların erkeklik identitesi ile nasıl ilişkilendirildiğini göstermektedir. Nuray Sakallı Uğurlu, Beril Türkoğlu, Abdulkadir Kuzlak ve Anmol Gupta tarafından yürütülen 2021 tarihli çalışma da evliliğin Türk kültüründeki cinsiyet temelli stereotipleri nasıl etkilediğine dair kapsamlı bir inceleme sunmaktadır. Çalışma, bekar erkeklerin genellikle çapkın, sorumsuz, rahatına düşkün ve olgunlaşmamış gibi olumsuz kişilik özellikleriyle; evli erkeklerin ise sorumlu, olgun ve aile odaklı gibi daha olumlu özelliklerle

tanımlandığını ortaya koymaktadır.Araştırmamızdaki bulgular, erkeklikle ilgili sosyal davranışlara ve toplumsal cinsiyet rollere dair verilen cevaplar açısından benzerlikler göstermektedir. Özellikle, erkeklerin sosyal davranışlarına ve toplumsal beklentilere dair cevaplar, evlilik durumuna göre değişen cinsiyet temelli stereotiplerle paralellik göstermektedir. Erkeklerin evlilikle ilişkilendirilen sorumluluklarını ve aile odaklı davranışlarını vurgulayan yanıtlar, Sakallı Uğurlu ve diğerlerinin bulgularıyla benzeşmektedir.

"Erkek olamamak deyince aklınıza neler geliyor?" sorusuna verilen cevaplar da toplumsal cinsiyet rolleri ile ilişkilendiriliyor gibi görünmektedir. Bu cevaplar, toplumun belirlediği erkeklik normlarına uyum sağlama veya bu normlardan sapma ile ilgili endişeleri yansıtabilir. Ayrıca "erkek olamamak" kavramı, karakter özellikleri ve toplumsal davranışlarla da ilişkilendiriliyor gibi görünüyor. Bu durum, toplumsal cinsiyetin sadece biyolojik cinsiyetle değil, aynı zamanda toplumsal davranışlarla da ilgili olduğunu vurgulamaktadır.Öztekin'in (2020) Oğuz Atay'ın "Tehlikeli Oyunlar" romanı üzerinden yaptığı erkeklik analizine göre, "erkek olamamak" romandaki erkek kahramanların ortak sorunudur. Bu durum, toplumun erkeklerden beklediği rolleri yerine getirememe, kadınlarla sağlıklı ilişkiler kuramama, kendini ifade edememe, başarısızlık, yalnızlık gibi durumları ifade eder. Erkek olamamak, aynı zamanda erkek kahramanların varoluşsal buhranlarının kaynağıdır. Kahramanlar, bu durum yüzünden kendilerini değersiz, yetersiz, güçsüz ve anlamsız hissetmektedirler. Ayrıca, erkek olamamak, kahramanların gerçeklikle ilişkilerini bozar, gerçeği algılamakta zorlanmalarına, gerçeklikten kaçmalarına, gerçekliği değiştirmeye çalışmalarına veya gerçekliği reddetmelerine neden olmaktadır. Roman, erkeklik rollerini ironik bir şekilde ele alır; erkeklik algısını dalga geçilerek, alay edilerek, hafife alınarak veya ters yüz edilerek anlatır. Böylece, roman toplumsal cinsiyetin yapaylığını ve değiştirilebilirliğini ortaya koymaktadır. Bu çalışmada elde edilen bulgularda da literatürdeki benzer çalışmalarda da toplumsal cinsiyet rollerinin ve erkeklik normlarının, bireylerin kimlik, duygusal durum ve toplumsal etkileşimler üzerindeki derin etkileri dikkat çekmektedir. Bu rollerin, bireylerin kendilerini nasıl algıladıkları ve toplum içinde nasıl konumlandırıldıkları üzerindeki etkisini sorgulayarak, toplumsal cinsiyet rollerinin

daha esnek ve kapsayıcı bir şekilde yeniden tanımlanmasının önemini vurguluyor. Bu şekilde, toplumsal cinsiyet rollerinin bireyler üzerindeki baskısını azaltmak ve daha sağlıklı kimlik inşalarına olanak tanımak mümkün olabilir.

Erkek olmanın toplumsal avantajlara sahip olduğu düşüncesi yaygın görünmektedir. Bu avantajlar, iş dünyasında daha fazla fırsat, toplum içinde daha fazla saygı veya cinsiyet eşitsizliğinin toplum tarafından onaylanması gibi faktörleri içerebilir. Sosyal avantajlar kapsamında daha geniş bir arkadaş çevresine sahip olma, toplum içinde daha fazla kabul görme veya daha fazla sosyal güç gibi faktörler bulunabilir. Bu durum, erkeklerin sosyal ilişkilerde bazı avantajlar yaşadığı düşüncesini yansıtmaktadır. Aynı zamanda, erkeklerin psikolojik açıdan özsaygı, özgüven veya daha az duygusal zorluklar gibi avantajlara sahip olduğu düşünülebilir. Fiziksel avantajlar olarak ise daha fazla fiziksel güç veya dayanıklılık gibi özellikler ön plana çıkabilir. Bu, cinsiyet rollerinin fiziksel farklılıklarla ilişkilendirilebileceği düşüncesini yansıtmaktadır. Haskan Avcı ve diğerlerinin (2016) yaptığı çalışma, erkek olmanın avantajlarına dair benzer bulgular sunmaktadır. Bu çalışmada, erkeklerin toplumda kadınlara göre daha yüksek bir sosyal statüye sahip olduğu, iş ve eğitim fırsatlarından daha fazla yararlandıkları gözlenmiştir. Erkekler, geleneksel toplum normlarına göre güç ve iktidar sahibi olarak kabul edilmekte ve liderlik pozisyonlarını üstlenme, karar alma süreçlerine daha fazla katılma fırsatlarına sahip olmaktadırlar. Ayrıca, erkeklerin kadınlardan daha fazla ekonomik kaynağa sahip oldukları ve bu durumun erkeklerin daha yüksek yaşam standartlarına sahip olma olasılığını arttırdığı belirtilmiştir. İş bulma kolaylığı, toplumda daha fazla saygı görme ve aile içinde daha fazla destek görme gibi faktörler de erkek olmanın avantajları arasında sayılmıştır. Bu ifadeler, cinsiyet temelli ayrımcılığın ve cinsiyet rollerinin hâlâ etkili olduğunu yansıtmaktadır. Ancak araştırmacılar, bu avantajların mutlak olmadığını ve toplumsal cinsiyet eşitliği ile birlikte değişebileceğini belirtmektedir. Örneğin kadınların işgücüne katılımının artması, erkeklerin iş bulma konusundaki avantajını azaltmaktadır. Ayrıca kadın haklarının güçlenmesi, erkeklerin toplumdaki güç ve iktidarını da azaltmaktadır.Sonuç olarak erkek olmanın avantajları, toplumsal cinsiyet eşitliği ile birlikte değişmektedir. Ancak geleneksel olarak erkeklerin toplumda daha yüksek bir sosyal statüye, daha fazla güç ve iktidara

ve daha fazla ekonomik kaynağa sahip olduğu söylenebilir. Bu sonuçlar, toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsiyet rollerinin yeniden değerlendirilmesi konularında daha derinlemesine düşünmeyi ve eleştirel tartışmaları teşvik etmektedir. Ayrıca bu avantajların bireyler üzerindeki psikolojik, sosyal ve ekonomik etkilerini anlamak için daha fazla araştırmaya ihtiyaç olduğunu da göstermektedir. Erkeklerin ve kadınların toplumdaki rollerini ve bunların bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkilerini daha iyi anlamak, toplumsal cinsiyet eşitliği yolunda önemli bir adım olacaktır.

"Erkek olmanın dezavantajları nelerdir?" sorusuna verilen yanıtlarda, erkeklerin toplumsal roller ve beklentilere tabi olmaları, kendileri için anlamlı olan farklı yönler geliştirebildikleri ve toplumsal cinsiyet rollerinin değişen algısı ile erkeklerin yaşadıkları zorlukları yansıtan cevaplar dikkat çekmektedir. Vandello ve Bosson'un (2013) araştırmalarında da ele alınan "güvencesiz erkeklik" kavramı, erkekliğin ulaşılması ve sürdürülmesinin zor olduğu ve erkeklerin cinsiyet statüleri konusunda kadınlara kıyasla daha fazla kaygı yaşadıkları fikrini içermektedir. Bu kavram, risk alma, saldırganlık, stres, zihinsel sağlık ve iş-yaşam dengesi gibi çeşitli alanlardaki etkilerini inceler. Bu yanıyla her iki çalışmada da elde edilen bulgular paralellik göstermektedir. Özellikle, erkek olmanın dezavantajlarına dair katılımcıların verdikleri cevaplar, güvencesiz erkeklik kavramıyla tartışılabilir. Bu cevaplar arasında, duygusallığın ayıp karşılanması, şiddet eğiliminin normal karşılanması ve erkeklikle ilişkili güç beklentilerinin baskı yaratması gibi konular bulunmaktadır. Örneğin *"toplumsal olarak biçilen roller var örneğin erkek ağlayamaz, hemen bir iş bul çalış evi geçindir, statü olarak eşinden daha üstte ol"* ve *"Sürekli şiddeti yapan olarak görülmek"* gibi yanıtlar erkekler için yeterince empati yapılmadığını ifade etmektedir. Ayrıca Türkoğlu (2013) da araştırmasında kadına yönelik şiddette tehdit altındaki erkekliğin ve erkeksi ideolojinin rolü üzerine yapılan çalışmanın bulguları, erkeklerin kendilerini tehdit altında hissettiklerinde veya cinsiyet rollerine yönelik bir meydan okuma algıladıklarında, erkeklik duygularını yeniden inşa etmek için şiddete başvurabileceklerini öne sürmektedir. Bu çalışma, saldırganlık ve şiddetle ilişkilendirilen geleneksel veya hegemonik erkekliğin onaylanmasıyla bağlantılıdır ve kültürel olarak tanımlanmış erkeklik normlarının etkisinin saldırganlık ve

şiddetteki cinsiyet farklılıklarında önemli bir faktör olduğunu belirtmektedir. Bizim araştırmamızda da "Erkek olmanın dezavantajları nelerdir?" sorusuna verilen cevaplar arasında, duygusallık ayıp karşılanırken şiddet eğiliminin çok normal karşılanması, sert ve kaba bir duruşun beklenmesi gibi temalar bulunmaktadır. Bu cevaplar, erkekliğin toplumsal beklentileri ve bu beklentilere uyma çabasının, bazı erkeklerin şiddet eğilimini nasıl etkileyebileceğine dair bir bağlam sağlamaktadır. Benzer şekilde Nuray Sakallı ve Beril Türkoğlu'nun 2019 tarihli "Erkek" olmak ya da olmamak: Sosyal psikolojik açıdan erkeksilik/erkeklik çalışmaları adlı makalesi de toplumsal cinsiyet kalıpyargıları, erkeklik normları ve erkeklik stresi üzerine yoğunlaşmaktadır. Bizim araştırmamızda katılımcıların yanıtlarında özellikle erkeklerin duygusallıkları ayıp karşılanırken, şiddet eğiliminin çok normal karşılanması ve sert, kaba, toxic bir duruş sergilenmesinin beklenmesi gibi durumlar, erkeklik normlarına ve stresine dair güçlü örnekler sunmaktadır. Sakallı ve Türkoğlu'nun çalışmasında vurgulanan erkeklik normlarının ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının, erkeklerin yaşadığı baskı ve stresin kökeninde yatıyor olması, erkeklerden beklenen davranışlar ve toplumsal cinsiyet normlarına uyum sağlama çabası, erkeklerin duygusal ifadelerini kısıtladığını ve bazı durumlarda sağlıksız davranış biçimlerine yönelmelerine neden olduğunu göstermektedir.Bu bağlamda, erkeklikle ilgili beklentilerin, erkeklerin psikolojik ve sosyal refahı üzerinde olumsuz etkileri olabileceği görülmektedir. Jennifer K. Bosson, Paweł Jurek ve arkadaşları tarafından yürütülen "62 Ülkede Güvencesiz Erkeklik İnançlarının Psikometrik Özellikleri ve Korelasyonları" başlıklı çalışma da erkeklerin sürekli olarak erkeksi olarak kanıtlama gerekliliği ve aksi halde sosyal statü ve saygıyı kaybetme riskiyle karşı karşıya kalacaklarına dair inançları olan "güvencesiz erkeklik" kavramını ele almaktadır. Bu kavram, erkeklerin cinsiyetleriyle ilgili belirsizlikler ve kaygılar yaşamalarına neden olabilecek toplumsal beklentilere odaklanmaktadır. Elde edilen bulgular bizim çalışmamız ile de parelellik göstermektedir. Özellikle erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentilere ilişkin kaygılarını ve bu kaygıların psikolojik etkilerini yansıtan kısımlar benzerlik taşımaktadır.

Elde edilen sonuçlar, erkeklik kavramının çok yönlü ve kişisel, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak değişebildiğini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet

rolleri ve baskıları, iş sahibi olma veya çalışma anlayışını etkileyebilir ve çalışmanın farklı şekillerde değerlendirildiği görülmektedir. Erkekliğin toplumda genellikle güç ve liderlikle özdeşleştirildiği bir algı bulunmaktadır. “Toplumsal erkek algısı; şiddet ve tahakküm üzerine kurulu”, “Maço olmak”, “İktidar, sahip olmak, avantaj” gibi algılar öne çıkmaktadır. Ancak erkeklik kavramının çeşitliliği ve kişisel yorumların genişliği dikkat çekicidir. Erkeklerin sorumluluk sahibi olması gerektiği, örneğin aile reisi olarak bütün sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği gibi görüşler belirtilirken, bir erkeğin dürüst, saygılı, sorumlu ve sevgi dolu olması gerektiği yönünde görüşler de bulunmaktadır (“Mert, dürüst, merhametli”, “Yardımsever, hoşgörülü olmalıdır” gibi ifadelerle). Bu durum, erkeklik tanımının çok yönlü bir kavram olduğunu ve toplumsal cinsiyet normlarına veya geleneksel erkeklik anlayışına karşı eleştirel bir yaklaşımın var olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, erkeklik kavramı toplumsal cinsiyet rolleri ve baskıları gibi faktörlerin etkisi altında kişisel ve çeşitli bir şekilde tanımlanmaktadır. Genelde, erkeklik toplum içinde güç, liderlik ve bazen şiddetle ilişkilendirilen bir algıya sahiptir. Ayrıca, erkeklerin aile içinde sorumluluk taşıması gerektiği yönünde görüşler de mevcuttur.

Çalışmada, "Askere Gitmek Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?" sorusuna verilen cevaplarda, askere gitmenin bir erkek için toplumsal bir anlam taşıdığı belirtilmiştir. Bu, askerlik hizmetinin toplum içinde erkeklikle ilişkilendirildiğini, erkeklerin bu görevi yerine getirerek toplum içindeki rollerini yerine getirdiklerini ve askerliğin bir gelenek veya toplumsal bir beklenti olarak algılandığını göstermektedir. Psikolojik anlamda, askerliğin bireysel olarak erkeklerin özsaygılarını, cesaretlerini veya özgüvenlerini artırabileceği veya kişisel gelişimlerine katkıda bulunabileceği düşünülmektedir. Fiziksel anlamda ise, askerlik hizmetinin fiziksel dayanıklılığı veya disiplini artırma amacıyla yapıldığı bir azınlık tarafından ifade edilmiştir. Karacagil’in (2014) çalışması da askerlik hizmetinin Türkiye'de erkeklik inşası sürecinde önemli bir yere sahip olduğunu vurgulamaktadır. Bu çalışmaya göre, askerlik toplumda erkeklerin statü kazanması, erkeklik kimliği edinmesi ve erkekler arasında dayanışma geliştirmesi için önemli bir rol oynamaktadır. Türk toplumunda, askerlik yapmak, bireylere toplumda saygın bir konum kazandırır ve vatanını savunan kahramanlar olarak görülmelerini sağlar. Askerlik, erkeklik kimliğinin temel

özelliklerini - güç, cesaret ve savaşçılık gibi - benimsemeye yardımcı olur ve erkekler arasındaki dayanışma ve kardeşlik duygularını güçlendirir. Karacagil ayrıca askerliğin erkeklik inşası sürecindeki olumsuz yönlerine de dikkat çekmektedir, örneğin şiddet eğilimlerini ve militarist yaklaşımları güçlendirebileceğini belirtmiştir. Bu çalışma ile Karacagil'in çalışmasındaki bulgular, askerliğin Türk toplumundaki erkeklik algısı üzerindeki derin etkisini ortaya koymaktadır. Her iki çalışma, askerliğin, toplumsal cinsiyet rollerinin ve erkeklik kimliğinin inşasında önemli bir unsur olduğunu göstermektedir. Askerliğin erkeklikle ilişkilendirilmesi, toplumsal cinsiyet rollerinin sadece bireysel değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel boyutları olduğunu vurgulamaktadır. Bu rollerin, erkeklerin özsaygısı, liderlik algısı ve toplum içindeki konumu gibi bireysel özelliklerini şekillendirdiği görülmektedir. Ancak her iki çalışma da askerliğin erkeklik inşasındaki olumsuz yönlerine dikkat çekerek, bu rollerin ve beklentilerin eleştirel bir gözle yeniden değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu, toplumsal cinsiyet rollerinin ve erkeklik algısının daha esnek ve kapsayıcı bir şekilde yeniden tanımlanması için önemli bir adım olabilir.

Bedelli askerlik konusundaki görüşler, kişisel tercihlere, ekonomik durumlara ve toplumsal değerlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bedelli askerliği olumlu bir şekilde değerlendirenler, *"Çok iyi bir iş"*, *"olmalı"*, *"Askere gitmekten iyidir"* gibi ifadelerle bu düşüncelerini belirtmiştir. Öte yandan, olumsuz bakanlar ise *"Karşıyım"*, *"Haksızlık olduğunu düşünüyorum"* gibi cevaplarla bedelli askerliğe karşı olduklarını ifade etmiştir. Bu durum, bedelli askerlik gibi toplumsal bir konunun karmaşıklığını ve çeşitliliğini yansıtmaktadır. Olumlu görüşler arasında bedelli askerliğin ekonomik açıdan avantajlı olduğu düşüncesi de sıkça dile getirilmiştir. Olumsuz görüşler ise, bedelli askerliğin askerlik hizmetinin önemini azaltacağı ve askerlik süresinin kısaltılmasının doğru olmadığı yönündedir. Askere gitmek ya da gitmemek konusundaki görüşler de kişisel tercihlere, yaşam koşullarına ve yasal düzenlemelere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Askere gitmenin bir erkek için gurur verici bir görev olduğunu düşünenler bulunurken, diğerleri askerliği gereksiz veya olumsuz bir deneyim olarak algılamaktadır. Askere gitmemiş olmanın pozitif bir durumu ifade ettiğini düşünenler de bulunmaktadır. Bu durum, askerlik

hizmetinin kişisel tercihlere ve yaşam koşullarına bağlı olarak farklı şekillerde değerlendirildiğini göstermektedir. Askerlik hizmetinin bir erkeğin karakterini ve disiplinini geliştirdiğini düşünenler, *"Disiplin, sorumluluk duygusu kazanma"* gibi nedenlerle bu görüşlerini ifade etmiştir. Diğer yandan, askerliğin gereksiz olduğunu ve zaman kaybı olduğunu düşünenler de mevcuttur. Ayrıca askerliğin zorunlu olması nedeniyle gitmek zorunda olduklarını belirtenler ve askere gitmemiş olmanın bir erkek için olumlu bir durum olduğunu düşünenler de bulunmaktadır. Farklı bakış açıları, kişisel tercihler, ekonomik koşullar ve toplumsal değerler gibi faktörlere dayalıdır ve bu faktörler bedelli askerlik uygulamasına yönelik tutumları şekillendirmektedir.

"Çalışmak bir erkek için ne ifade eder?" sorusuna verilen cevaplar, işin bir erkek için çok yönlü bir anlam taşıdığını ve kişisel, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin ve baskılarının çalışma anlayışını etkilediği ve çalışmanın farklı şekillerdedeğerlendirildiği görülmektedir. Çalışmanın önemli bir anlam ifade ettiği, çalışmayan erkeklerin kendilerini eksik ve yetersiz hissettikleri, çalışan erkeklerin ise bu durumu bir gurur kaynağı olarak gördükleri ve kendilerini daha erkeksi hissettikleri belirtilmiştir. Araştırmada, çalışmanın erkekler için önemli bir anlam ifade ettiği ve erkeklik kimliğini inşa etmede önemli bir rol oynadığı sonucuna varılmıştır. Nazlım'ın (2021) yaptığı çalışmada da benzer bulgular elde edilmiştir. Çalışmanın, erkeklerin yaşamlarında önemli bir rol oynadığını ve erkeklik kimliğinin inşası için kilit bir unsur olduğunu göstermektedir. Çalışma, "yeterli erkek" olarak kabul edilmenin bir yolu olarak görülürken, çalışmayan erkekler genellikle toplum tarafından eleştirilir veya yeterli erkek olarak kabul edilmezler. Çalışma, erkeklere ekonomik bağımsızlık kazandırır, kendi kararlarını alma özgürlüğü sağlar ve toplumda daha fazla saygı görmelerini destekler. Erkekler, ailelerinin geçimini sağlama sorumluluğunu taşıyarak çalışmayı bir görev olarak kabul ederler. Çalışma, erkeklere toplumda daha yüksek bir sosyal statü kazandırır ve hem ekonomik hem de toplumsal olarak daha tatmin edici bir yaşam sürmelerine katkıda bulunur. Bu bulgular, çalışmanın erkeklerin toplumsal cinsiyet rolleri ve erkeklik kimliği inşasında önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Hem araştırmamız hem de

Nazlım'ın çalışması, çalışmanın erkekler için sadece ekonomik bir ihtiyaç olmanın ötesinde, toplumsal statü, kişisel kimlik ve toplum içindeki rol gibi çok boyutlu anlamlar taşıdığını ortaya koymaktadır. Çalışma, erkeklerin toplum içindeki yerlerini ve kendilerini nasıl algıladıklarını belirleyen önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bulgular, toplumsal cinsiyet rolleri ve erkeklik algısının yeniden değerlendirilmesi ve daha esnek, kapsayıcı bir yaklaşımın benimsenmesi gerekliliğini vurgulamaktadır. Çalışmanın erkekler için hem bireysel hem de toplumsal düzeyde taşıdığı anlamların anlaşılması, cinsiyet rollerinin dönüşümüne ve daha adil bir toplumsal yapıya katkıda bulunabilir.

Çalışmak ya da çalışamamak konusundaki görüşler, kişisel, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Çalışmanın erkeklikle ilişkilendirildiği ve erkeklerin toplumda bir yer edinmek ve saygı görmek için çalışmalarının beklendiği geleneksel bir bakış açısının yansıtıldığı düşünülmektedir. Bu durum, "*Sözü dinlenmez, bir tür sosyal, zihinsel regresyon yaşamaya başlar*" gibi ifadelerle dile getirilmiştir. Çalışmanın bir erkek için varoluşsal bir gereklilik olduğuna inanılırken, bazıları çalışmanın sadece ekonomik bir gereklilik olduğunu düşünmektedir. "*Geçim sıkıntısı*" ve "*İşsizlik ve başka da geliri yoksa muhtaç durumda olmak onu sıkıntılara sokabilir*" gibi ifadeler bu görüşleri temsil etmektedir. Çalışamamanın kişisel tercihlerle ilgili olduğuna ve bazı durumlarda sağlık sorunları veya ailevi sorumluluklar nedeniyle çalışılamadığına dair görüşler de bulunmaktadır. "*Sağlık önce gelir. Bu sebepten çalışamamak sorun olmamalıdır*" gibi cevaplar sağlık sorunlarına yönelik yaklaşımları temsil etmektedir. Çalışmamayı kişisel tercih olarak görenler, "*Çok normal ama yayarak düşünerek hayatın geçmeyeceğinin farkına varmış ve kendine meşguliyet ve hobi edinmişse sorun yok karışmayın*" gibi yanıtlarla bu görüşlerini ifade etmiştir. Bu sonuçlar, çalışmanın kişisel, ekonomik, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak değişebildiğini ve toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin çalışma anlayışını etkileyebildiğini göstermektedir. Geleneksel bakış açısında erkeklerin toplumda saygı görmek ve yer edinmek için çalışmalarının gerektiği düşünülürken, çalışmanın ekonomik bir gereklilik olması ve erkeklerin ekonomik nedenlerle çalışmak zorunda olması, işsizlik veya geçim sıkıntısı gibi ekonomik faktörlere dayalı bir yaklaşımı temsil

etmektedir. Çalışma veya çalışmama kararlarının kişisel tercihlere ve ailevi sorumluluklara dayandırılması, sağlık sorunları veya ailevi nedenlerle çalışamamanın kişisel bir tercih olarak görülmesi ve ailevi sorumluluklara odaklanıldığında iş ve aile yaşamları arasında denge sağlama ihtiyacının vurgulanması bu konunun çok boyutluluğunu göstermektedir.Türkoğlu (2013) "Erkeklikler Üzerine Fay Hattı Çalışması"nda iş dünyasındaki erkeklik rolü ve işsizlikle ilişkisi üzerine yapılan analiz, erkekliğin ideal tanımları üzerindeki etkileri inceler. Ankara'da yaşayan 21 erkek katılımcıyla yapılan görüşmelerde iş sahibi olmanın ve çalışmanın erkeklik için önemi, işsiz kalmak durumunda yaşanan zorluklar üzerinde durulmuş ve hegemonik erkeklik normlarının sorumluluk alabilme yeteneği üzerinden tanımlandığı gösterilmiştir. Bizim elde ettiğimiz bulgular arasında, işsizlik konusunda katılımcıların verdiği cevaplar, Türkoğlu'nun çalışmasındaki bulgularla doğrudan ilişkilendirilebilir. Katılımcıların işsizlikle ilişkili olarak maddi güçlük, bağımsızlık kaybı, sosyal statü düşüklüğü, amaçsızlık ve psikolojik sorunlar gibi konularda yaşadıkları zorlukları dile getirdikleri görülmektedir. Özellikle, "İşsiz kaldığım zamanlarda ciddi sorunlar yaşadım, travmadır resmen", "Hayatta başkasına muhtaç olmak istemem, kendi ayaklarım üzerinde durmak isterim" ve "Saygınlığım azalır" gibi ifadeler, erkekliğin iş sahibi olma ve çalışma üzerinden tanımlanmasının bireysel baskılar ve problemler yarattığını vurgulamaktadır. Erkeklik normlarının iş ve ekonomik bağımsızlık üzerindeki etkileri, bu normların bireyler üzerinde yarattığı psikolojik ve sosyal baskılar ön plana çıkmaktadır.

“Baba Olmak Bir Erkek İçin Ne İfade Eder?” sorusuna verilen cevaplar, baba olmanın çok yönlü bir deneyim olduğunu ve her erkek için farklı anlamlar taşıyabileceğini göstermektedir. Baba olmak, duygusal bir bağ, sorumluluk ve soy devamı gibi farklı anlamları içermektedir. Aile kurma ve çocuk yetiştirme yolunda önemli bir dönüm noktası olan babalık, bireysel deneyimlerin yanı sıra kültürel ve toplumsal faktörlere de bağlıdır. Karadeniz’in (2022) yaptığı çalışma da, babalığın bir erkek için ne ifade ettiğine dair bazı çıkarımlarda bulunmuştur. Bu çalışmaya göre baba olmak, bir erkeğin hayatındaki en önemli dönüm noktalarından biridir ve bir erkeğin kendini gerçekleştirme ve aile kurma dürtüsünün bir ifadesidir. Baba olmak, bir erkeğin sorumluluklarını üstlenmesini ve hayatını bir başkasının

ihtiyaçlarına göre şekillendirmesini gerektirir. Babalar, çocuklarına maddi ve manevi destek sağlama, onların gelişimine katkıda bulunma ve onlara yol gösterme sorumluluğunu taşırlar. Ayrıca babalık bir erkeğin duygusal gelişimini ve olgunlaşmasını sağlayarak, çocuklarıyla kurdukları ilişki sayesinde sevgi, şefkat ve sorumluluk gibi duyguları deneyimlemesine katkıda bulunur.

Babalık hakkındaki görüşler, babaların ailelerine ve çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmesi gerektiği yönünde odaklanmaktadır. Babaların ev işlerine ve çocuk bakımına daha fazla katılması gerektiği vurgulanmaktadır. *"Sevgisini göstermeli, birlikte vakit geçirmeli"*, *"Çocuğunun istediklerini, sevmeli ve korumalı"*, *"Baba ve anne dünyaya getirdikleri insana karşı en azından; barınma, yemek, sağlık, eğitim ve bu tür diğer temel ihtiyaçları karşılayabilme açısından sorumludur"* ve *"Baba sevgisini hissettirmeli, güven ortamı oluşturmalı"* gibi ifadeler, modern aile dinamiklerinde daha fazla eşitlik ve iş birliği anlayışına işaret etmektedir. Babaların çocuklarının eğitimini ve gelişimini desteklemesi gerektiği, bu desteğin çocukların potansiyellerini maksimize etmelerine yardımcı olacağı belirtilmiştir. Aynı zamanda, bir baba, ailesinin geçimini sağlamalı, geleceğini düşünmeli, ailesinin güvenliğini korumalı ve onların ihtiyaçlarını karşılamalıdır. Babalığın özel ve değerli bir deneyim olduğu, *"En güzel duygu"*, *"Harika bir duygu"*, *"Mutluluk verici"* gibi ifadelerle vurgulanmaktadır. Bu sonuçlar, babalık rolünün toplumsal cinsiyet normlarına ve aile dinamiklerine bağlı olarak değişebildiğini göstermektedir. Babaların, ailelerine ve çocuklarına karşı sorumluluklarını yerine getirmesi, ev işlerine ve çocuk bakımına katılması, çocukların eğitimini ve gelişimini desteklemesi ve ailesinin geçimini sağlaması genel bir kanı olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca babalığın psikolojik bir tatmin sağladığına ve psikolojik bir değere sahip olduğuna dair işaretler de bulunmaktadır.

Çalışmada baba olmanın kişiye psikolojik ve sosyal anlamda değer kattığına dair sonuçlar, Kağıtçıbaşı'nın (2010) yaptığı çalışmadaki sonuçlarla paralellik göstermektedir. Çalışmaya göre çocuklara anne-babalar tarafından atfedilen; ekonomik, psiklolojik ve sosyal değerler tespit edilmiştir. Ekonomik değerler, çocukların, sağladığı maddi yararlara dayanır. Psikolojik değerler, çocuğun ana-babasına verdiği mutluluk, gurur, sevgi ve birliktelik doyumlarıyla alakalıdır. Sosyal değerler ise, evli olanl kişilerin çocuk sahibi olunca kazandıkları genel sosyal kabulü işaret etmektedir. Bağlılık kültürüne sahip toplumlarda sosyoekonomik gelişmelerle beraber ortaya çıkan karşılıklı duygusal/psikolojik bağlılık modeli tanımlamasında olduğu gibi, duygusal alanda karşılıklı bağımlılık görülürken, maddi alanda hem birey hem de aile düzeyinde bağımsızlık söz konusudur. Başka çalışmalarda da maddi bağımlılığın azalmasına karşın bunun duygusal bağımlılığa yansımadığı tespit edilmiştir. (Erelçin, 1988) Bu çalışmada da benzer şekilde çocuğun sosyal olarak ailenin kabulüne kolaylık sağladığı, duygusal anlamda aileye değer kattığından bahsedilmiş fakat ekonomik değer noktasında yorumlar oldukça kısıtlı kalmıştır.

SONUÇ

Çalışmadaki cevaplar, toplumsal cinsiyet rolleri ve beklentileri, kişisel tercihler, ekonomik durum, sosyal ve kültürel faktörler gibi birçok etkenin bir erkeğin hayatındaki farklı konuları nasıl etkilediğini göstermektedir. Askerlik, çalışma hayatı ve bedelli askerlik gibi konular, kişisel tercihler, ekonomik durum ve toplumsal değerler gibi birçok faktöre bağlı olarak farklı şekillerde değerlendirilmektedir. Bu sonuçlar, toplumsal cinsiyet rollerinin ve beklentilerinin bir erkeğin hayatındaki farklı konuları üzerinde ne kadar etkilediğini göstermektedir. Ayrıca kişisel tercihlerin ve yaşam koşullarının da bir erkeğin hayatındaki farklı konuları nasıl etkilediğini göstermektedir. Bu çalışmadaki cevaplar, bir erkeğin hayatındaki farklı konuların karmaşıklığını ve çeşitliliğini yansıtmaktadır. Ancak toplumsal cinsiyet rollerinin hakim durumuna da işaret etmektedir.

Özellikle babalık kavramına ve erkeklik kavramına bakışı, toplumsal cinsiyet rollerinin belirlediği görülmektedir. Bu kavramlara yönelik ifadelerde toplumsal cinsiyete çok sayıda atıf yapıldığı dikkat çekmektedir. Çalışma hayatı söz konusu

olduğunda da toplumsal cinsiyet rolleri açısından erkeklere daha fazla sorumluluk yüklense de bu değişkene yönelik bazı katılımcılarda ekonomik durumun da göz önünde bulundurulduğu görülmektedir. Ekonomik nedenlerin etkili olduğu bir diğer durumda genellikle askerlik görevine gitme durumudur. Özellikle çalışma hayatına girişi ya da çalışma hayatının sürecini etkilemesi bakımından katılımcıların askerliği bedelli olarak yapma konusunda olumlu bakış açılarına sahip olabildikleri görülmüştür. Bu konu toplumsal cinsiyet rolleri açısından ele alınmamıştır, ancak yine de askere gitmemenin toplumsal dışlanmaya neden olabileceğine yönelik endişeler de dikkat çekici bir seviyededir.

Bu çalışma örneklem grubu açısından ağırlıklı olarak 26-45 yaş arası kişiler üzerinde yapılmıştır. Katılımcıların büyük çoğunluğu heteroseksüel kişilerden oluşmaktadır. Ayrıca büyük çoğunluğunun ise çocuğu yoktur. Eğitim seviyesi açısından bakıldığında büyük çoğunluğu yüksekokul ya da üniversite mezunu iken katılımcıların çoğu ücretli ya da maaşlı bir işte çalışmaktadır. Katılımcıların çok büyük çoğunluğunun kentlerde yaşadığı da dikkat çekmektedir. Buna göre katılımcıların büyük çoğunluğunun heteroseksüel oluşu erkeklik, babalık ve askerlik gibi kavramlara bakışı genel geçer toplumsal cinsiyet rolleri açısından ele almaları beklenebilir bir bulgudur. Oysa katılımcıların en azından yarısına yakını homoseksüel ya da biseksüel olsaydı bu kavramlara olan bakış açısından önemli değişiklikler çıkması muhtemeldir. Benzer şekilde katılımcıların büyük çoğunluğunun çocuğunun olmaması da babalık kavramı üzerine olan düşünceleri önemli ölçüde etkilemiş olabilir. Ayrıca çalışmanın sadece İstanbul'da yapılmış olması ve pandemi döneminin kısıtlılıkları sebebiyle dijital ortamda yürütülmesi gibi sebepler,çalışmamızda genelleme yapmamızı engelleyen faktörlerdendir. Bu araştırmanın sonuçları yürütüldüğü zaman ve şartların ortaya çıkardığı bağlamla sınırlıdır.

Bu tezin sonuçlarından yola çıkarak toplumsal cinsiyet rollerinin erkeklik algısı, babalık, çalışma hayatı ve askerlik gibi farklı konuları nasıl etkilediğini daha iyi anlamak için daha kapsamlı bir araştırma yapılabilir. Bu, farklı toplumlarda ve kültürlerdeki farklılıkları ve benzerlikleri incelemeyi içerebilir. Bu bağlamda

toplumsal cinsiyet rolleri ile kişisel tercihler ve koşullar arasındaki etkileşimi daha ayrıntılı bir şekilde incelemek için çalışmalar yapılabilir. Bu, kişilerin toplumsal cinsiyet normlarına nasıl tepki verdiklerini ve bu normları nasıl dönüştürebildiklerini anlamamıza yardımcı olabilir.

Toplumsal cinsiyet rollerinin ekonomik sonuçlarını daha iyi anlamak için ekonomik analizler ve çalışmalar yapılabilir. Özellikle kadınların işgücüne katılımı, ücret adaletsizliği ve aile içi ekonomik rollerin incelenmesi bu tür çalışmalara örnek olabilir. Ayrıca medya, kültür ve popüler kültürün toplumsal cinsiyet rollerini nasıl etkilediğini daha iyi anlamak için çalışmalar yapılabilir. Medya, toplumun cinsiyet algısını nasıl şekillendiriyor ve değiştiriyor konusu üzerine odaklanan araştırmalar yürütebilir.

Bu çalışma son dönemlerde ilginin yoğunlaştığı erkeklik çalışmalarına katkı sağlamaktadır. Bu çalışma ile beraber alanda çalışmayı düşünen araştırmacılar için yeni bir perspektif sağlanması amaçlanmıştır. İlerleyen zamanlarda yine erkeklerin kadınlar ve kadın olmak ile alakalı görüşlerinin incelendiği ya da kadınların erkekler ve erkek olmak ile alakalı görüşlerinin incelendiği çalışmalar yapılması önerilebilir. Bu çalışmalar, Türkiye'de erkek olmanın ya da "olamamanın" anlamını daha iyi anlamamıza, erkek olmaya yönelik farklı bakış açıları kazanmamıza yardımcı olacaktır.

Bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitliği ve cinsiyet normlarının sorgulanması gerektiğini göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin esnek hale getirilmesi ve cinsiyet eşitliği hedeflerine ulaşılması için daha fazla araştırma, eğitim ve farkındalık yaratma çabalarının gerekliliği vurgulanmalıdır.

Sonuç olarak, toplumsal cinsiyet rollerinin karmaşıklığını ve çeşitliliğini anlamak, daha adil, eşitlikçi ve kapsayıcı bir toplum oluşturma yolunda önemli bir adımdır. Toplumsal cinsiyet rolleri, kişisel tercihler ve koşullarla etkileşime girdiğinde, daha esnek ve açık fikirli bir toplumun kapılarını açabilir.

KAYNAKÇA

Aktaş, F. O. (2010*). Türkiye'de erkekliğin kurgulanışında askerliğin yeri* (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. Englewood Cliffs,Prentice Hall.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A Social Cognitive Theory.* Englewood Cliffs, Prentice Hall.

Baştürk, S., ve Taştepe, M. (2013). Evren ve Örneklem. S. Baştürk (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (129- 159). Ankara: Vize Yayıncılık

Bayraklılar, B. N. veTürkoğlu, B. (2022). Türkiye'de toplumsal cinsiyet kavramı üzerine yapılan bilimsel çalışmaların incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilimler ve Eğitim Dergisi, 4* (7), 703-726.

Bem, S. L. (1981). Gender Schema Theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review, 88*(4), 354-364.

Boratav, H. B., Fişek, G. O. ve Eslen-Ziya, H. (2017). *Erkekliğin Türkiyehalleri*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Butler, J. (1999). *Gender trouble: Feminism and the subversion of identity*. Routledge.

Canatan, A. & Sığın, A. (2018). Connell'ın "Erkeklikler" Teorisinde İşbirlikçi Erkek, Madun Erkek ve Marjinal Erkek: Hegemonik Erkekliğin Kavramsal Hegemonyası. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(32), 163-175.

Connell, R. W. (1987). *Gender and power: society, the person and sexual politics*. Stanford University Press.

Connell, R. W. (1998). *Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Toplum, kişi ve cinsel politika*. Ayrıntı Yayınları.

Connell, R. W. (2005). *Masculinities*. Polity Press.

Corey, G. (2005). *Theory and practice of counseling and psychotherapy*(7th Ed.). Brooks/Cole.

Dökmen,Z. (2009). *Toplumsal cinsiyet*(7. Baskı). Remzi Kitabevi

Edley, N. (2017). *Men and masculinity the basics*. Routledge, Taylor &Francis Group.

Erelçin, F. G. (1988). Collectivistic norms in Turkey: Tendency to give and receive support. Unpublished master's thesis, Boğaziçi University.

Erol, Ş. (2012). *İçerik analizi: Yöntem, uygulama ve örnek çalışmalar*. Beta Yayınları.

Freud, S. (1933). *New introductory lectures on psychoanalysis*. London, UK: Hogarth Press.

Freud, S. (2020). *Cinsellik üzerine*. İstanbul: Say Yayınları.

Freud, S. (2020). *The ego and the id*. Hogarth Press.

Frosh, S. (1987). *The politics of psychoanalysis*. Macmillan.

Goldhill, S. (2004) *Love, sex and tragedy: How the ancient world shapes our lives*. University of Chicago: University of Chicago Press.

Haskan Avcı, Ö., Koç, M., Bayar, Ö. ve Yüce, E. (2016). Türkiye'de erkek olmak: üniversite öğrencilerinin yaşadıkları zorluklar. *Humanitas: International Journal Of Social Sciences, 4*(8), 115-129.

Holland, J.,Ramazanoglu, C., Sharpe, S. veThomson, R. *(1998). The male in the head: young people, heterosexuality and power*. Tufnell Press.

Holmes, J. ve Meyerhoff, M. (Eds.). (2008). *The handbook of language and gender*. John Wiley & Sons.

Kağıtçıbaşı, Ç.(2010). Benlik Aile ve İnsan Gelişimi. Koç Universitesi Yayınları

Karacagil, Z. (2014). *Erkek olma yolunda "askerlik durağı"*, (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kimmel, M. S. (2013). *Angry white men: American masculinity at the end of an era*. Nation Books.

Kimmel, M. S. (2000). *The gendered society*. Oxford University Press.

Korkmaz, İ. (2020). Nicel araştırmalarda evren, örneklem, örnekleme teknikleri. B. Oral ve A. Çoban (Ed.), *Kuramdan uygulamaya eğitimde bilimsel araştırma yöntemleri* (1. Baskı) içinde (147-159). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Liben, L. S., Bigler, R. S., Ruble, D. N., Martin, C. L. ve Powlishta, K. K. (2002). The developmental course of gender differentiation: conceptualizing, measuring, and evaluating constructs and pathways. *Monographs Of The Society For Research İn Child Development*, İ-183.

MacInnes, J. (1998). *The end of masculinity*. Buckingham: Open University Press.

Martin, C. L., Wood, C. H. ve Little, J. K. (1990). The development of gender stereotype components. *Child Development, 61*, 1891-1904.

Miller, E. (1991). *Men at risk*. Jamaica Publishing House.

Nazlım, A. (2021). *Erkeklerin evi geçindirme yükümlülükleri ve çalışma kararları etkileşimi: Denizli ili örneği ile nitel bir araştırma* (Yüksek Lisans Tezi), Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Nelson, J. B. (1988). The *intimate connection: male sexuality, masculine spirituality*. The Westminster Press.

Öztekin, B. (2020). *Tehlikeli Oyunlar'da toplumsal cinsiyet ve erkeklik algısı*(Yüksek Lisans Tezi), Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Patnaik, D. (2021). *Understanding masculinity*(Doctoral dissertation, Tata Institute of Social Sciences Mumbai).

Piaget, J. (1962). *Play, dreams, and imitation in childhood*. New York, NY: Norton & Co.

Ratele, K. (2008). Analysing males in Africa: certain useful elements in considering ruling masculinities. *African and Asian Studies*, 7, 515-536.

Seidler, V. J. (1989). *Rediscovering masculinity: reason, language and sexuality*. Routledge.

Türkoğlu, B. (2019). Türkiye'de güvencesiz erkeklik: Kazanılmış, kaybedilmiş ve tehdit edilmiş erkeklik durumu (Doktora Tezi). Orta Doğu Teknik Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Walker, L. (2005). Negotiating the boundaries of masculinity in post apartheid South Africa. In G, Reid And L, Walker (Eds.). *Men behaving differently* (pp.161- 204). Double Storey.

West, C. ve Zimmerman, D. H. (1987). Doing gender. *Gender & Society*, 1(2), 125-151.

Vandello, J. A., Bosson, J. K., Cohen, D., Burnaford, R. M., & Weaver, J. R. (2008). Precarious manhood. *Journal of Personality and Social Psychology, 95*(6), 1325–1339.

Vogelman, L. (1990). *The sexual face of violence: rapists on rape*. Ravan Press: Johannesburg.

Witt, S. (1997). Parental influence on children's socialization to gender roles. *Roslyn Heights 32*(126), 253-259.

EKLER

Ek 1. Görüşme Soruları

Erkek olmak deyince aklınıza neler geliyor?

Erkek olamamak deyince aklınıza neler geliyor?

Bir erkek nasıl olmalıdır?

Bir erkek nasıl olmamalıdır?

Erkek olmanın avantajları nelerdir?

Erkek olmanın dezavantajları nelerdir?

Askere gitmek bir erkek için ne ifade eder?

Askere gitmemiş olmak bir erkek için ne ifade eder?

Askere gidememek (hastalık, engel vb. sebepler) bir erkek için ne ifade eder?

Bedelli askerlik konusunda ne düşünüyorsunuz?

Çalışmak bir erkek için ne ifade eder?

Çalışmamak (işsizlik) bir erkek için ne ifade eder?

Çalışamamak (hastalık, engel vb. sebepler) bir erkek için ne ifade eder?

Baba olmak bir erkek için ne ifade eder?

Baba olamamak bir erkek için ne ifade eder?

Baba olmak istememek konusunda ne düşünüyorsunuz?

Bir baba neleri mutlaka yapmalıdır?

Bir baba neleri asla yapmamalıdır?

Askere gitmemiş olmak istemem çünkü; (mevcut askerlik durumu değil askere gitmemiş olma durumu gözetilerek cevaplanacaktır.) *

İşsiz kalmış olmak istemem çünkü; (mevcut çalışma durumu değil işsiz kalmış olma durumu gözetilerek cevaplanacaktır.) *

Babalığı tatmamış olmak istemem çünkü; (mevcut ebeveynlik durumu değil babalık duygusunu tatmamış olma durumu gözetilerek cevaplanacaktır.) *